

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האגרים דחסידי סאטמאר

בגשיאות כ"ק פון רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

ולא תקיא הארץ אתכם

תוכן הענינים

- א. לקח טוב.....
- ב. דבש חפדים - דליטת חפדים.....
- ג. קדוש יצ"ו.....
- ד. גשפת צדיקים - דשן חפדים.....
- ה. פרפראות לחכמה - דורש טוב.....
- ו. פתק קדש.....
- ז. מענינא דיופא.....
- ח. חוקים להורוץ.....
- ט. פשיב כהלכה.....
- י. דשבת סת"ם.....
- יא. לוח ההיולא.....
- יב. דבר בעד.....
- יג. פשוטן פלכים.....

אבות פרק ג'

לשמרד בכל עת

מינה לא תזיץ

צו יעודע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מול טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:

להדיר אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש הי"ו

052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

משרתים הדורים מלובשים בטוב מעם הסתובבו בין שולחנות ערוכים כדי להכין סעודות גדולות מלאים מכל מיני מעדנים ומטעמים שונים לכל האורחים שהוזמנו ע"י עשיר העיירה, ובסדר נפלא הושיבו איש על מחנהו ואיש על דגלו העשיר לפי עשרו והעני בין חבריו העניים.

העשיר הנ"ל הצטיין במצות הכנסת אורחים וביתו הי' פתוח לרווחה לכל עובר ושב וקיבל בסבר פנים יפות את כל באי ביתו הן העניים שאכלו מלחמו מדי יום ביומו, והן העשירים שנקלעו לכאן לרגל עסקיהם.

אכלו היות שהעשיר הי' בקי בטוב הרגלי אכילה, לכן סידר גם סדר המאכלים לעניים בנפרד ולעשירים בנפרד, לעניים נתן לחם וירקות כמו שהם רגילים בביתם, ולעשירים נתן מאכלים מעודנים יותר כפי הרגלים.

יום אחד נכנס אורח הדור בלבשו, וכפי מראהו הושיבוהו בין העשירים, וציוה למשרתיו שייבאו לו לאכול, וכראות האורח שעל שולחנו עדיין לא הביאו את האוכל, גחן האורח אל עבר שולחנם של העניים ולקח מלחמם הדל וחטפו ואכלו.

בראות העשיר שאורח הלז אינו מכיר ואינו מוקיר ערכו אמר לו: מדוע הנך טורח ליטול מאכלים משולחן אחר, מוטב שתעבור לשם והמאכלים יהיו מוזמנים לך שם בקירוב מקום.

עפ"י משל זה מבאר המגיד מדובנא מאמה"כ (חבקות ג') "עמד וימודד ארץ" ואמרו חז"ל שהקב"ה מדד לכל אומה כפי מידתה וצרכיה, בגלעד שכיחים רוצחים, בבבל לב רגז, במצרים מצויים כשפים, ועוד, אך לעומת זאת, ארץ ישראל היא המקום להשגה רוחניות, ארץ אשר ה' אלוךך דורש אותה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

אולם כאשר ישראל חוטאים ומתנהגים כחוקות הגוים, ואומר להם הקב"ה מדוע תשבו בארץ ישראל ותושיטו יד להזין לארץ, אם בחרתם בתאוות הגוים, אני מגלה אתכם לשם ומוציא אתכם מארץ ישראל, וזה"ש "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם, דמכיון שאתם מתנהגים כמו הגוים אין כאן מקומכם.

והוא הדבר אשר צריך להיות נר לרגלינו לנו דיירי ארץ הקודש דמפני חטאינו שהתדמו ישראל לחוקות הגוים ועשו כמעשיהם לכן גלינו מארצינו, ועל אחת כמה וכמה חובה כפולה ומכופלת מוטל עלינו בזמן זה כאשר אנו נמצאים בגלות חייבים אנו לשמור בכל כוחינו על ההבדל והמרחק שבין ישראל לעמים, ולהיפוך ממה שהכריזו הציונים "ככל הגוים בית ישראל" אלא כאמה"כ (ויקרא כ כו) "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

Cong. Yetev Lev
D'Satmar

קהל יטב לב
דסאטמאר

מאנסי : דירושלים : בני ברק : בית שמש : וויליאמסבורג : בארא פארק : מאנשעסטער : לאנדאן : אנטווערפן : קרית יואל : מאנסי : לעקוואד : לידען

סל מלא ברכות

אלופי אלפי אנשי שלומינו חסידי סאטמאר, די בכל אתר ואתר, משגרים בזה מול טוב ברגשי הודאה וחלל, לכבוד העסקן החשוב והמחולל, בריך הבשרון ורב פעליהם האדם היקר באנשים, מתעסק בקדשים, משים לילות כימים, בהתמסרות עצומים, להאיר עיני חכמים, בעריכת גליון המפורסמת "קול התאחדותינו", אור מופלא רבבות ישראל מתענגים ממעשי ידיו, במדור הנערץ והנשגב "משולחן מלכים" רב מפעליו, על כן בת ח' שמחה במעונו, מזמור לתורה נריע לכבודו, בברכות עד בלי די גורא לשמו וכותן רבים נחללו, על עבודתו בקודש מרי שבת בשבתו ומועד במועדו, יישר כוחו וחילו, ונברכו בברכת הנהגתו ומוריו דרבננו בעת הזמ"י

ידידנו העסקן היקר והמפורא, מומחר בכל הדרך
רב פעלים לתורה ולתעודה, כל פה אלוין וידה

מוה"ר אברהם מאיר ווייס

הי"ו

המאיר
לארץ
ולדדים

להגיד
שבחו של
אהר"ן

מסובי העסקנים בקהלתינו הקדושה בעי"ת בני ברק יצ"ו

עורך ראשי של גליון הנפלא "קול התאחדותינו"
וחבר מערכת המדור הנערץ "משולחן מלכים" מבית חיינו

דין ריכא ובר ריכא - ברא כרעא דאבוה

ידידנו וידיו כל בית ישראל רבינו החסיד המרומם ציר נאמן לשולחנו מרגו רבותיה"ק ויע"א ויבלח"ט מרן הביט הנה"ק שלום"א בהנהלת מסכתותינו חק כעיר בני ברק יצ"ו

הרב **משה חיים ווייס שליט"א**

להיגל השמחה שבמעונו, עוז וחרוה במקומו,
באירוסיו בנו בכורו הבח"ח המופלג והמצויץ

כמר שמעון ניו

ממוכתי תלמידיו ושיבתנו חק' רשם - ישיבת מור"י"ס בני ברק

בכת הרבים נברכו בכל הברכות אשר בתורה כתיבה, וזאת עבודת הקודש ישפיע לו אך טוב וחסד מלי קצובות, וזכות להמשיך להירות צמאון אנשי שלומינו רב כח ואמץ אוניו וברצולתה מרובה, מדבש תמרי"ם שיחות קודש מכת המורה, אומ"ר הבא מן החדש כמעין המתגבר, וכשכר זאת יזכה לכל ברכאן רפשיא, רב נחת וקדושה, מתוך הרחבת הדעת במדה גדושה רב ברכות, שובע שמחות, וכס"ס.

הנהלת הקהלה

בשם רבנות אלפי אנשי שלומינו
החונים על דגל קהלתנו הקדושה

ליקוטים יקרים, מפי סופרים וספרים, ע"ד מוסר וחסידות נאמרים

רומנו ליצח"ר, ו'חטאת' הוא לשון חסרון (מ"א א, כא: "חטאים". וברש"י: חסרים) כלומר, מה שהיצר הרע נחסר ממנו, "יקטיר" מלשון קטירא, קשר "המזבח" כך באותה מדה נקשר הוא אל צד הקדושה.

אור לשמים

קדושתו למעלה, מקדושתכם למטה

קדושים תהיו כו'. במדרש: יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני ה', קדושתו למעלה מקדושתכם. הנראה לי בזה וכבר האריכו הקדמונים בענין הזה, דהיינו במה שיכול האדם לגשת אל עבודת הקדוש איזה עבודה שהוא בלב הוי אומר זה תפלה, דהיינו במה שנותן נגד עיניו גדולת חבורא ב"ה, אומר מה אני לבקש ולזעוק לפני המלך הגדול ממנו"ה הקב"ה הלא אני עפר רמה ותולעה מלא עונות ופשעים, ואח"כ חושב בעצמו מהיום והלאה אני מקבל עלי עול מלכות שמים באמת ובלב שלם, וכן בכל יום ויום ילך ממדריגה למדריגה וישמע חכם ויוסף לקח כו'.

וזה כוונת המדרש: 'קדושים תהיו', יכול כמוני, ת"ל 'כי קדוש אני ה' קדושתו למעלה מקדושתכם', דהיינו מחמת רוב קדושתכם אזי נתקדש שמי ביותר, וזהו: 'קדושתו למעלה' דהיינו שנתקדש שמי מחמת 'קדושתכם', והנה מה טוב ומה נעים לכל איש הישראלי להתדבק במדת ענוה, וכמואמר הכתוב "עקב ענוה יראת ה'", ואז יגרום שיתקדש שמו הגדול בזה ע"י אנשים אשר הם בוודאי חשובים ועושים מצות ומעש"ט ואעפ"כ הם בעיניהם כאין נגד חבורא, וזהו שנתגדל שמו ברבים, כן יתן לנו השי"ת מדת ענוה ושאר מדת ישרות, אמן.

קדושת לוי

חרי בהכרח שתשובו לקדושתו, א"ל התקדשו מעתה

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני וגו'. קדושים תהיו"ו לשון עתיד, כלומר, סוף כל סוף תהיו קדושים, מחמת שהרי "כי קדוש אני ה' אליכם", ונשמות ישראל הן חלק אלקי ממעל, והחלק מוכרח להתדבק לשורשו, כל ידח ממנו נדח, ואם כן ממילא תצטרכו לכיבוש וליכון מעונותיכם, ולמה לכם כל הכיבושים והליבונונים, כל זמן שאתם בעולם התקדשו עצמיכם לכל תצטרכו לבוא לשום כיבוש וזיכור.

אמרות טהורות

להרה"ק רבי משה מקאברין זללה"ה

בזאת יבוא אל הקודש, בהכנעה וענוה

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך וגו'. בזאת יבוא אהרן אל הקודש וגו' דקדוק המפרשים בטעם שנכפל דיבור ואמירה בראש פרשה זו כו', ו"ל כי הנה ידוע, "עיקר העבודה היא להיות דבוק תמיד בקדושה עליונה, ועצה נכונה לה [היא] הכנעה ושפלות, דאז הקב"ה שוכן אתו בדכתיב (ישעי' נג, טו. ועי' סוטה ה.) 'אני את דכא אשכון' כו'. והנה משה רבינו ע"ה, אף שהעידה התורה עליו (במדבר יב, ג) 'והאיש משה ענו מאוד מכל האדם', עם כל זה ע"י מיתת שני בני אהרן נתוסף לו הכנעה יתירה, כנראה מדברי הנחמה לאהרן, כמו שכתב רש"י עה"פ 'בקרובי אקדש' (לעיל י, ג) 'יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או כי או כך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך'. וזהו פירוש הפסוק: 'וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן', ר"ל אחר ההכנעה ושכירת הלב הנ"ל 'וידבר ה' אל משה' זכה להשראת השכינה, 'ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך, בזאת" ר"ל, בהכנעה ושכירת הלב "יבוא אל הקודש", כי בזאת נעשה כסא להשראת השכינה ולדבק בקדושה עליונה.

תפארת שמואל

כמה יותר שמנתק עצמו מהטומאה, יתעלה בקדושה

ואת חלב החטאת יקטיר המזבח. איתא בגמרא (זבחים ו) שעולה מכפרת על חייבי עשה וחטאת על לא תעשה. והנה, לכאורה איפכא איבעי למיעבד, כי העולה שהיא כולה כליל היתה צריכה לכפר על ל"ת, וחטאת שיש בה גם כן הנאה לכהנים הו"ל לכפר על עשה. אמנם, מבואר בספר "ברית מנוחה" פירש עה"פ (שמות כג, ה) 'מעט מעט אגרשנו מפניך', שאדם שנתפס ברשת היצה"ר ורוצה לשוב ולתקן עצמו, צריך התיקון להיות מעט מעט, כי אם היה הרע נדחה ממנו תיכף, בפעם אחת, לא היה נשאר בו חיות כלל. עכ"ד, עיי"ש. ובה יבואר, דהנה אדם שעבר על מצות ל"ת ויצא מגדר הקדושה, צריך שיהא תיקונו מעט מעט, כאמור, ולפיכך צריך להביא לכפרה חטאת, שיש בו ג"כ הנאה לכהנים, ומי שלא עבר כי אם על מ"ע תיקונו קרבן עולה, שהיא כולה כליל, מפני שיכול לתקן הכל מיד.

ולעומת זה רמז הפסוק: 'ואת חלב החטאת יקטיר המזבח', דהנה אדם שהוא נעזב מהיצר הרע ונשמתו ממנו מעט מעט, כן להיפך, מאידך מתחיל הוא לעלות על במתי הקדושה מעט מעט. וזהו: 'ואת חלב החטאת' 'חלב'

לִפְנֵי יָדַי בְּכוֹחוֹת אֵינֶנִּי
תְּהוֹרָה וְחִפְלָה עֲפֹדֵי עוֹלָמִים
הַצִּדִּיקִים חִזּוֹק כָּל הַיָּמִים

תורה ותפילה

זהרורי אורה
מספרים הקדושים
בפרשה יפה נדרשים

תפילה

הרמת הקול הוא כלל גדול בתפילה ובתורה, לעורר הכוונה והשמחה, ודרך הנכון בזה שיהיה בלא גסות רוח

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. דאיתא בחולין (דף פט.), א"ר יצחק מאי דכתיב 'ואמנם אלם צדק תברון משרים תשפטו בני אדם', מה אומנתו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאלם. יכול אף לדברי תורה, ת"ל צדק תברון. יכול וגם דעתו, ת"ל משרים תשפטו בני אדם כו'. כי עשר בחינות יש בתפלה והוא נגד עשר לשונות של תפלה, ויצעקה אחת מהן והיא גדולה מכולם. כדאי' במדרש, וגם שהוא בוקע כל אוזרים שהם מלא מקליפות שהוא המחיצה של ברזל שבינינו לבין אבינו שבשמים מיום שחרב ביהמ"ק, וגם ראיתי בספר אחד מעם לצעקה בשבת יעו"ש. וא"כ מחמת שהדעת בגלות שהוא בוש להרים קולו או מצד מצות אנשים מלומדה ומתפלל ולומר בחשאי והדיבור בגלות, אף ליחודי סגולה שאין דעת שלו בגלות ורוצה להרים קולו וא"א ביחודי בכמה מעמים מסוג זה. ומאחר שאין קול לעורר הכוונה והשמחה אז עמלק שהוא יצו"ר חותך מילת זכריו שנוטל מהם התענוג מאנשים שנקראו זכרים כו', ולכן נאמר בפסח כל ערל לא יאכל בו. כי מילת זכריו מעכבת וכו' כי רבים מהמוני עם אשר מצד אבותם הוא אצלם מצות אנשים מלומדה ופיו דובר ולבו בל עמו מאחר שאינו רוצה להרים קול לעורר הכוונה וכו'. ובדברים טוב יותר להרים קול בין בתפילה, בין בתורה, אבל בלחש שוכח וכו'. "שהוא כלל גדול בתורה ובעבודת ה' לעורר הכוונה והשמחה ע"י הקול" וכו'. וזה כוונת הפיוט 'הגאון והגדולה לחי עולמים, הדעה והדיבור לחי עולמים' ר"ל מעתה אין 'הדעה והדיבור' בגלות, רק לחי עולמים ידבר גם בהכרזה וק"ל כו'.

יכול וגם דעתו (בהרמת קולו כנ"ל) ת"ל משרים תשפטו כו'. כונתו שאני נותן לך כלל, אם תחזיק לכל אדם יותר טוב ממך שהוא מוריגות 'משרים תשפטו בני אדם' אז אין כך גסות רוח. שאז תוכל לדון כל אדם לקצת זכות היפך הקנאה, שהוא שנאה מחמת קנאה על חבירו עבד שהוא גדול ממנו, שהוא אחד מוג' דברים המוציאים את האדם מן העולם (אבות ד, כא), ר"ל שאין לו התחברות עם העולם ומוציא את עצמו מכללות העולם, ועל זה התפלל דוד 'וראה אם דרך עוצב ב"י ונחני בדרך עול"ם'.

תולדות יעקב יוסף

תורה

התורה היא עצם חיות איש ישראל, ושורש קדושת ישראל ודביקותו בדי החיים בחיב"ש

קדושים תהיו כי קדוש אני ה', ובוה"ק אי' על פסוק זה "וכאין אינון צדיקוא דמשתדלי באורויתא כו', ומקדשי גרמייחו בקדושה דמלכא, ואשתכחו קדישין בכלא" כו', אמר קודשא בריך הוא, מכל שאר עמין לא רעיתי לאדבקא בי אלא ישראל, דכתיב 'אתם הרבקים בה', אתון ולא שאר עמין (חיים כולם חיים) בגין כך 'קדושים תהיו' דייקא 'כי קדוש אני ה'. עכ"ל הוה"ק (ועיי"ש אריכות הענין). שידוע שעיקר החיות הפנימי של האדם הוא מצד בחינת החכמה, ואומר 'החכמה תחיה בעליה' שהיא התורה, ולכן חכם נקרא 'איש ח' (שמואל ב', כג, כ) לחיות שהתורה היא חיות הפנימית, וכל עוד שהאדם עוסק בתורה הוא חי בעצב, ובלתי תורה אין לו חיים, כי בעסק התורה הוא גורם יסוד אבא וכו', (ועיי"ש). והיינו בדביקותינו בתוה"ק והקדושה המושגת מזה, אנו זוכים לבחי' חיים כולם חיים'.

מקדש מלך על הוה"ק
(הו"ד בתפארת שלמה שבועות, ועיי"ש מה שפי' בזה)

בדת עוררות הענפים מתעוררים ומתנענעים השרשים

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. כל אחד מישראל שרשו באותיות התורה שנבראו בהם כל העולמות ועל כן כל אדם באומרו בדחילו ורחימו דברי תורה או תפילה הוא מעורר ומרעיש עולמות.

אור הגנוז

ע"י שיקדש עתותי להשפיע מחכמתו, וזכה שיתגדל תורתו ויאדיר, ותתישב דעתו בתורתו ויכוין יותר לאמת

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן. ענין מפני שיבה תקום, כי כח"ל אמרו 'צדיק כתמר יפרח' שעושה פירות כתמר, ענינו אם מרבין תורה לתלמידים הם נקראים פירותיו, שלא תאמר בהיות נותן כח יניקת מקור החכמה לאחרים היא מניעה להתגדל ולהגביה למעלה כעין תמר שאינו גבוה כארז שגבוה מן האילנות שעושים פירות שארז אינו עושה פירות ומחזיק יניקתו לעצמו, אבל בת"א אינו כן שיש להם שתי המעלות שמפריח ומוציא פירות כתמר ומגביה למעלה כארז, וזו יגדיל תורה ויאדיר שיותר שהוא מגדיל תורה לאחרים נעשה הוא אדיר בתורתו. ועי' אמר 'עוד יגובון בשיבה' וגו', כידוע כי עוד הוא לשון תוספת כו', והוא מ"ש חכמים שנתוסף בהם חכמה שנאמר בישישים חכמה והם יותר מיוסדים ומכוונים על האמתות, וז"ש דשנים ורעננים ידיו.

פנים יפות

דבשי תמרים

פנינים יקרים, פתאם הפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

יהיה נקרא הקבי"ה לעתיד, ומשני שם שהקבי"ה יהיה נקרא לעתיד קדוש לעולם ועד, וזה שאמר לדור ודור נגיד גדלך, היינו בזמן הזה, אבל ולנצח נצחים היינו לעתיד, קדושתך נקדיש, מה שאתה נקרא קדוש בזמן הזה, ולעתיד נהיה אנחנו נקראים בשם קדוש, ושלא תקשה באיזה שם יהיה נקרא הקבי"ה לעתיד, על זה מסיים ושכחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד, ר"ל שהקבי"ה יהיה נקרא לעתיד בשם קדוש לעולם ועד ע"כ, ובוה יובן קדושים תהיו לעתיד כדברי הגמ' עתידים צדיקים שיקראו

בשמו בשם קדוש אני ואתם תקראו בשם, והוקשה לו להמדרש קושיא הנ"ל הא"ך יהא נקרא הקבי"ה לעתיד, וז"ש יכול כמוני היינו כשהיי' נקראים בשם קדוש כמוני הא"ך אהיי' נקרא, ויהי כמשיב כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, שקדושתו הוא קדושת עולמים לעולמי עד, וזה אני הווי"ה, ויהי לעולמים וקדשתי למעלה מקדושתכם.

(קדושת יו"ט)

☆

במדרש איתא בשעה שנכנסו שני פולמוסין דנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא ענו שרפי

הקדוש ואמרו השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, והוא פלא. ואפ"ל עפ"י משי"כ באגרא דכלה ידיע דטבע וסגולת המצוות להשפיע טובה וברכה לכל העולמות וסגולת העבירה בטבעה להשפיע רעות לשונאיהם לפעמים מצטרפים ישראל להשפיע רעות לשונאיהם והא"ך יהי זה אפשרי, אם מפאת המצוות הלא בטבעה

קדושים תהיו כי קדוש אני וכו'. ובמדרש יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם, ויובן בהקדם דברי האוה"ה ה' לפרש הכתוב ואתם הדבקים ב'הי' אלוקיכם, עפ"י משי"כ הרמב"ם הנטפל לשם לפניו מותר למוחקו, מלאחריו כגון כ"ם של אלוקי"ם אסור למוחקו וה"ה כשאר אותיות של שם שהשם מקדש, ח"ש ואתם הדבקים ב'הי' וללא בבחי' נטפל מלפניו כמו להי' ב'הי' שאין בו קדושה, כ"א בבחי' אלוקיכם, ר"ל כ"ם מאלקיכם שאינו נמחק שהשם מקדשם, עכ"ד. וז"ש קדושים תהיו

יכול כמוני בבחי' הווי"ה, ת"ל כי קדוש אני הווי"ה שאין אות נטפל לו להתקדש לא מלפניו ולא מלאחריו, כי לשם זה אין שום אות נדבכת ונסמכת לו מלאחריו ומלפניו אין השם מקדשו, ואתם הדבקים וקדושים רק בבחי' אלוקיכם שאותיות כ"ם נטפלים לאחריו, וזה קדושתו בבחי' הווי"ה הוא למעלה מקדושתכם מקדושת אותיות כ"ם.

(ייטב לב)

☆

קדושים תהיו כי קדוש אני ה'. ובמדרש קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני ה' קדושתי למעלה מקדושתכם,

ויתבאר עפ"י משי"כ באזהב ישראל לפרש נוסח התפלה לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושכחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד, דהנה אמרו חז"ל עתידין הצדיקים שיאמרו לפניך קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה, כי השתא נקרא הקב"ה קדוש ולעתיד יהיו נקראים כל הצדיקים בשם קדוש, ומקשה בגמרא הא"ך

לקיטת תמרים

אמדות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

'חדש אסור מן התורה' אף 'בקרבתם לפני ה', רק לאחוז ולהתאמץ בדרכי העבודה המסורה לנו מאבותינו

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימתו. כשנחלש רביה"ק בעד"י וללה"ה ולא נסע להישיבה בסאנו סט. להשמיע להבחורים דברי פתיחה, ולכן באו התלמידים לקרית יואל לשמוע דברי אלוקים חיים מפ"ק של רבינו ז"ל. רבינו דרש לפני תלמידי הישיבה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל ביום ד' אחרי, ואמר אז בתוך דברי הפתיחה, על הפסוק אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימתו, דיש ללמוד מכאן יסוד גדול דאף שהם רצו להתקרב ולעבוד את הבורא בזה, ואכן כן ה' כמו שהעיד עליהם הכתוב בקרבתם לפני ה', מ"מ כיון שלא קבלו ממש רבינו ע"ה והיה דרך חדש אשר לא צוה ה', נענשו על זה, וכמו כן בכל דבר חדש אפילו מכוונים לשם שמים, אפילו הכי אסור משום שהוא דבר חדש. רבינו כפל ושילש דבר זה בכל כוחותיו בהתאמצות יתירה, ואח"כ הכריז הרה"ג ר' נתן יוסף מיזעלס שליט"א הר"מ את תקנות הישיבה אשר רבינו חתם בכתי"ק, והוסיף עוד כמה תקנות לפי פקודת כ"ק רבינו ז"ל, ורבינו ישב כל הזמן דבוק ברעיונותיו הקדושים והסתכל על התלמידים וברכם בקול ואמר להם: "תתנהגו בדרך המקובל, ואז יעזור השי"ת שתצליחו בתורה ויראת שמים ותתקיימו לקיים נצחיו". וזה היה דעתו ושיטתו של רבינו ז"ל שעמד והזהיר בכל עת שאסור לנו לילך ולחפש חדשות, והעיקר שלא לשנות מדרך המקובל לנו, ואף בדרכי עבודת ה' כל דבר חדש אסור, ואנו חייבים רק לחזק את הישנות.

רצון צדיק (דף רפד)

כל טוב, ואם מפאת העבירות באיסוריהו קיימן, ואחשבה לדעת שהוא בעשות האדם תשובה מאחבה על העבירות ואז זדונות נעשית כזכיות, אמנם כיון שהרע גרמה עשיית זאת ישפיע גם רעות על ידי אותן העבירות, אלא שיחיי פועלתן לטובת ישראל ויחולו על ראש שונאיהם, עכ"ד. ובספר בני יששכר חוסיף עוד עצה אחרת עפ"י מאמרים (נזיר כ"ג): גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, ובכן בעשות האדם עבירה לשמה אף שהעבירה תעורר דינים וגבורות, אמנם כיון שהעבירה נעשית לשמה הנה הדינים והגבורות הנפעלים על ידיה יחולו על ראש שונאי ישראל, עכ"ד,

אמנם עצה זו של עבירה לשמה לא על הכלל כולו יצא ואינו מסור ביד כל אדם לעשותו וכמו שכתב בספר תולדות יעקב יוסף שאין לעשות עבירה לשמה אלא במקום הכרח גדול ובלב בר וך מכל הנאה עצמית ואם לאו אל יעשה. והנה נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה אשר לא צווה הי אותם עשו מעשיהם בכונה רצויה לשם שמים, וכמו שכתב באבן עזרא בביאור הכתוב וימותו לפני הי כי חשבו שיעשו דבר רצוי לפני, אי"כ היי בזה כענין עבירה לשמה שהפעולה רעה אך המעשה טובה, ועיי דרש המדרש בשעה שנכנסו שני פולמסין דנורא לתוך חוטמיהון דנדב ואביהוא ענו שרפי הקודש השיבנו הי אליך ונשובה חדש ימינו בקדם ונתכוונו בזה ללמוד את בניי דרך טובה וישרה שענין עבירה לשמה אין ראוי לעשותו ובאם רצונם להשפיע דינים על שונאי ישראל אז העצה השיבנו הי אליך ונשובה לעשות תשובה מאחבה ובוה יושפע הרע על אויב הי.

(ברך משה)

לקיטת תמרים

אמדות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עציחתמרים

לעיני הרואה נדמה כי ירדו ממעלת אהבה, אך באמת נתעלו למדרגה נעלה יותר של יראה ובושה לפני'

דהנה שמעתי מפי הרב הצדיק מאוהעל זללה"ה על הא דאמרו במדרש (ויקרא רבה כ, ז) וכבר היו משה ואהרן מהלכים, ונדב ואביהו מהלכים אחרים, ואומרים מתי ימותו שני זקנים הללו ואנו ננדיג את הדור, והשי"ת השיב להם, כמה חמורים טעונות מעורות של סיחין. דהנה יש כמה מדרגות בעניני עבדות ד'. יש שיש להם יראת חטא מצד יראת העונש, רק שאחר כך באים לאהבת ד' שמוחבבין לעשות מצות ומעשים טובים. אמנם יש יראה גדולה מזה, דאף המצוה שעושה יש לו בזה יראה ופחד לגשת אל הקודש, כמו אדם ההולך אל האדם החשוב ממנו הוא ירא לילך אצלו, אף כי הוא משתוקק מאוד לבוא לפניו, ויודע כי לא יעשה לו שום רעה ח"ו, ומכל מקום הוא ירא מגשת אליו. והנה ממילא יראה הזאת הוא מכסות את האהבה וההתלהבות שיש לו.

והנה נדב ואביהו בודאי היה להם יראת העונש וגם כן אהבת הבורא יתברך, והשתוקקו מאוד לעשות עבודתו יתברך, כמו שנאמר עליהם (שמות כד-יא) ואל אצילי בני ישראל וגו' ויחזו את האלקים וגו', ואמרו חז"ל (תנוד"א רב פרק ז) כל המתעצל מן העבירה זוכה ורואה פני השכינה. והנה ראו שאצל משה רבינו ע"ה ואהרן לא היה כל כך התלהבות למצוה, וחשבו שזה הוא מחמת זקנתם, ופסקו מהם אהבת השי"ת שאין להם בוער כל כך. אמנם באמת משה ואהרן כבר היו במדרגה היותר גדולה מזה, שהיה להם יראה מחמת בושה. וזה שאמרו במדרש וכבר היו משה ואהרן מהלכים, ונדב ואביהו מהלכים אחרים, דהיינו שלמשה ואהרן כבר היה להם מדרגה הזאת, אבל עכשיו באו למדרגה הגדולה מזה, ולכן נאמר להם כמה חמורים טעונות מעורות של סיחין, דהיינו שיפה כוחם של משה ואהרן בזה, עד כאן דבריו דברי פי חכם חן.

אך פרי תבואה (פרשת שמעי)

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם, במדרש איתא הה"ד ישלח עזרך מקודש, מקדוש מעשים שיש בידך, וצ"ב. ואפ"ל על פי מה דאיתא בגמרא בגמרא יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. ואי"ז זללה"ה בייטב פנים האריך בענין זה כי מלחמת היצר נדמה למשא הרובץ על כתפו של האדם, והקב"ה העוזר לו מקיים בזה פריקה ומעינה, עיי"ש.

אולם בייטב לב כתב דעל פי חוקי התורה במצות פריקה ומעינה כתיב עזוב תעזוב עמו, ופירש"י עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו מנגד ואמר לו אם רצונך למעון או

לפרוק טעון או פרוק פטור. והקב"ה שומר חוקי התורה, ואם כן אם האדם טוען או פורק אז כביכול מחויב לצאת עמו למעון עול מלכות עלינו, ולפרוק מעלינו ומעליו עול הגלות והשעבוד, מה שאין כן אם האדם אינו טוען מעליו עול מלכותו יתברך, אז כביכול הוא יושב לו מנגד, עכד"ק.

ולזה כאשר הזהיר הכתוב קדושים תהיו, לקיים מצות פרישות שהוא דבר קשה עד מאוד, הסמיך המדרש את הכתוב ישלח עזרך מקודש, מקדוש מעשים שיש בידיך, כי רק אם האדם בעצמו ישתדל לקיים דת התחומ"ק, ויהיה בידו קידוש מעשים, אז ישלח עזרך מקודש וכביכול יהיה בעזרו, ומזה יתחזק האדם בכל עת ובכל זמן לאזור חיל לעסוק בתחומ"ק בחשק והתלהבות, ואף שלפעמים נראה לעינו כי לא יזכה להבין ולהשכיל את דברי התורה, מכל מקום אם יתייגע וישים ראשו ורובו בתורה, אז הקב"ה יסייע בידו ויאיר עיניו, בבחינת עזוב תעזוב עמו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

בפרשת אחרי מיירי צמיחת בני אהרן שלא עשו לפני משורת הדין, להמנע מלעצוד עבודה כשהם שמוי יין (במדבר רבה יב) ובפרשת קדושים הכתוב מדבר שנטונו להמקדש ולפרוש אף מן הדברים המותרים לנו מלד הדין. וזהו הטעם שנסמכו הפרשיות הללו, כי ממלות קדושים תהיו נלמוד טעם לעונשם של בני אהרן, שלא החמירו על עצמם צמה שהיה מותר להם. (דברי יואל)

ששאל רבי חיים וויטאל את רבו הארי: מאחר שנשמתו גבוהה כנשמות התנאים והאמוראים, מדוע אין רואים אללו אותם המדרגות שזכו הם להשיג, כגון להחיות מתים, והשיב: דבאמת הוא ראוי לכך, אלא שאין דורו ראוי לכך; וזהו ואמרת אליהם, דענין קדושים תהיו תלוי בכל עדת בני ישראל, כי אם הדור ראוי אזי יוכלו בני העליה שדור לעלות מעלה מעלה. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. אמאי הוצרכו לכפות על ישראל הר כגיגית לקבל את התורה, והרי ענו אמרו מרזנוס הטוב נעשה ונשמע (תוספות שבת פת). ונראה דאמרו (תנא דאמורא נח): שמה שקבלו על עצמם נעשה ונשמע, זהו על תורה שצכת דייקא, אבל תורה שצעל פה שיש בה דקדוקי מלות קלות וממורות לא ראו לקבל, ולפיכך הוצרכו לכפיית ההר; והאלשיך כתב: מה שמיאנו לקבל תורה שצעל פה כוונתם הייתה מאהבת ה', בצמרת מי יעזר כח לעמוד בדקדוקי תורה שצעל פה, ופן נעבור עליהם; ולכן לפי שצפרשה זו כלולים שני סוגי מלות, המלות שצכת הכתובות והמפורשות, והמלות שעליהם לקיים מכת גזירות החכמים, הכלולים צמלות קדושים תהיו, על כן כלפי המלות המפורשות כתב ואמרת, כי קבלו אותם צחפץ לב, והיו להם אמירות רבות, שכבר אמרו נעשה ונשמע לקיימם, אכן כלפי הציור לקיים דברי חכמים והגזירות שעדיין לגזור, כתב

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימותו, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בבל עת אל הקדוש. (מ) הנה דציבור הראשון לא נאמר צו שום ציוו, רק צפסוק שאחר זה מתחיל שוב ויאמר ה' אל משה וגו' ואל יבוא בכל עת, ודיבור הראשון מה צא ללמדינו. ונראה דהנה כשהוצר רוצה להסית לשנות מדרכי אצותינו לדרכים חדשים, צא צטענה של לשם שמים, להטעותו שעל ידי השינויים יוכל להתקרב אל ה' ציתר שאת. לזה צא הכתוב להורות, כי מי גדול משני בני אהרן נדב ואציהוא, דאף שהם ראו להתקרב ולעצוד את ה' על ידי הקרבנות אש זרה, מכל מקום כיון שלא קבלו דרך זה ממושה, והיה דרך חדשה אשר לא ציוה ה', נענשו. ולכן עלינו לדעת, כי כן הוא צכל דבר חדש אשר לא שערס אצותינו, אפילו שהאדם מדמה צדעתו שעושה צכוונה לה', אפילו הכי אסור לעשותו. (טיב לב)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו. האיש אשר מקיים מלות ה' כראוי, וזהיר צשמירת הגדרים והסייגים אשר גדרו ראשונים, ודאי שמעשו יציאיהו לקדושה וטהרה. אמנם מהות המדריגה אשר הוא זוכה לעלות ולהגיע אליה תלוי צמצד הדור, שאם הדור ראוי אזי אף הוא זוכה צגינס לקדושה עליונה, ואם אין הדור ראוי קשה מאוד להשיג מדריגה גבוהה, כמו

דבר לשון קשה, כי מזהו זו לא קבלו צדקו,
שנתיירו פן לא יוכלו לעמוד באלו, דגדריס
וסייגים אין להם שיעור. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם
קדושים תהיו. פרשה זו בהקהל נאמרה שרוב גופי
תורה תלויין בה (ש"י). מרבינן לה מדכתיב כל
עדת בני ישראל (מפרשים). הנה אמרו (מדרס כב):
אלמלא חטאו ישראל, לא ניתן להם אלא ה' חומשי
תורה וספר יהושע בלבד; ופירש הר"ן: עיקרן של
נביאים לא היה אלא להוכיח את ישראל על
עבירות שבידם, ואלמלא חטאו לא הותרו
לתוכחות; והנה כיוצא בדבר זה הוא בענין הגדריס
שהוסיפו חכמינו על מצוות התורה, לבל יקרב
לפרוץ פרץ בגוף המצוות, דאלמלא חטאו ישראל,
לא הותרו לעשות סייגים לתורה. ועל פי זה היה
מקום להניח הנחה סובבת, דאנשי דור המדבר
שהיו קדושים וטהורים כמלאכי מעלה (פרקי דרבי
אליעזר מא), לא היו צריכים לעשיית גדרים וסייגים
לקדש עצמם צומות להם, וכדי להוציא מסבא זו,
כתבה תורה רבויא יתירא **דבר אל כל עדת בני**
ישראל, לאורויי שאף ישראל שבאותו הדור הם
בכלל מצוות קדושים תהיו, דגם הם מצווים לקדש
עצמם צומות להם, ולעשות גדרים וסייגים כדי
שלא יבואו לידי מכשול בגופו של איסור. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם
קדושים תהיו. פרשה זו מיירי מן המצוות
המקריבין את הגאולה, דצרכות שמירת מדת היסוד
וקדושים תהיו, מקריבין את הגאולה, וגם על ידי
זכות שמירת השבת, כדאמרו (שבת קמב): אלמלי
שמרו ישראל שני שבתות מיד היו נגאלין; וצנועם
מגדים (אמור ד"ה והנראה) הקשה: האם לא היו
מיימות עולם צדיקים ששמרו שני שבתות כהלכתן,
אלא ללא סגי צמה ששמרו יחידי סגולה בלבד
שני שבתות כהלכתן, אלא שיש צורך שישמרו כל
ישראל יחד שני שבתות כהלכתן; והנה בזמן הגלות

חסרנו רוב המצוות, כמו שנחנו דורשי רשומות
סימן: 'הגשם' חלף הלך לו (שיר השירים ג), דסכום
מצוות כמנין תיבת 'הגשם' אינם צדינו לקיימם.
ולפי זה מובן שהיה צורך להקהיל את כל העדה
ולהזהירם על כך, לפי שצפרשה זו ישנה אזהרה
שבשמירתה רוב גופי תורה תלויין בה, והיא
אזהרת את שבתותי משמרו, דקאי על שמירת שני
שבתות שבזכות זה מיד היו נגאלין, ואם יהיה
צדינו לקיים את כל המצוות שחסרנו בגלות, על כן
פרשה זו נאמרה בהקהל כל עדת ישראל אנשים
נשים וטף, שהרי תנאי הוא הדבר שישמרו כל
ישראל שני שבתות. (דברי יואל)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם
קדושים תהיו. כל מה שהנביאים עתידים
להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סיני, שכן
משה אמר לישראל (דברים כט) כי את אשר ישנו פה
וג' ואת אשר איננו פה עמנו היום, עומד היום
אין כתיב כאן אלא עמנו היום, אלו הנשמות
העתידות להצטרף שאין בהם ממש, שלא נאמרה
בהן עמידה (שמות רבה כח). נמצא דכל מה שעמיד
להתגלות לחכמים צמחך הדורות כבר נתגלה למשה
בסיני, וכמו כן כל הגדרים שהוסיפו החכמים הכל
ניתן בסיני, אלא שלא היה משה ראוי לגלותם
באותו הזמן. והנה בזמן שעמדו ישראל על הר
סיני היו צמדריגה עליונה, ולא היו צריכים אז לכל
הגדרים שהוסיפו החכמים צמחך הדורות
שלאחריהם, וגם לא הותר לגלות להם את הגדרים
העתידים להתחדש בדורות הבאים, כי הם שייכים
לנשמותיהם של חכמי דור ודור. ונמצא כי מאמר
קדושים תהיו שהוא אזהרה שיהיו ישראל משמרים
גדרים וסייגים, לא היה שייך כלל באותו הדור
אלא לדורות העתידים, ואם כן יתכן שמה שדרשו
שפרשה זו נאמרה בהקהל, הכוונה על הקהלת כל
הנשמות העתידות, שיהיו באותו מעמד כשיאמר
משה לישראל מצוות קדושים תהיו, שהיא אזהרה
הנוגעת להם בדורותיהם, דבכל דור הותרו להוסיף
גדרים וסייגים לפי מצב הדור, וככל שהדור פרוץ
יותר יש צורך בגדרים וסייגים נוספים. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, בגיאור הפסוקים הפלאים יז ונוגה מפיקים

בצדק תשפט עמיתך, לא תלך רכיל בעמיתך תעמד על דם רעך.

והנה רש"י כאן עה"פ בצדק תשפט עמיתך כתב, הוי דן את חבירך לכף זכות, ע"כ. ועוד נקדים דברי רש"י עה"פ לא תלך רכיל, שמבאר דברי התרגום לא תיכול קורצין, שמיירי בלשה"ר שאינו מוציאו בפיו, שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יבינו שאר השומעים, ע"כ. ולפי"ז אולי י"ל שמרומז גם על לשה"ר במחשבה, שאינו מוציאו בפיו, ובכ"ז גורם רעה לחבירו, כמו זה שרק קורץ בעיניו.

וזה המשך הג' מאמרים, בצדק תשפט עמיתך, לא תלך רכיל בעמיתך, עד כאן מזהירה התורה בעשה ובלאו, לדון את חבירו לכף זכות, וח"ו לא לחשוב עליו דברים רעים, ועל ידי לא תעמד על דם רעך, כי אם יחשוב רעה על חבירו יכול לגרום מיתה בידי שמים, אבל כשתקיים בצדק תשפט, אז תציל חבירו מכל קטרוג. (אבני חפץ)

לא תגנובו

המגיד מקעלם אמר, תמיד ה' הדבר מוקשה בעיני, מפני מה נאמרה בלשון רבים, עד שראיתי מעשה: מבית אשה אחת נגנבה תרנגולת, לא סיפרה האשה על כך לאיש אלא קמה והלכה אל חצר הסמוכה ונטלה לעצמה תרנגולת מן התרנגולות שהיו שם, משראתה בעלת חצר זו שנגנבה תרנגולת ממנה, קמה והלכה אף היא לחצר אחרת ונטלה לעצמה תרנגולת, וכך נמשכה השלשלת, עד שבאה אשת איכר מקצה העיר וצעקה שנגנבה תרנגולת ממנה, ואז הוחזר לי שכך הוא בכל העולם, שבשעה שראובן גונב משמעון, קם שמעון וגונב מלוי, ולוי מיהודה, ועי"ז גניבה אחת גורמת להרבה גניבות ולכן נאמר לא תגנובו, בלשון רבים. (מן יוסף)

ויל' בקישור ג' המצות, עפי"ד הק' מקאמאראנו בנוצר חסד על המשנה (אבות פ"ד מ"ח) אל תהי דן יחיד, וז"ל, כשאתה רואה איזה דבר בחבירך ונראה לך שהוא פועל מגונה, אל תהי דן אותו לחוב, כי עושה רושם גדול למעלה. כמו שאירע בימי מרן [הבעש"ט] בראש השנה, שהי' מתפלל תלמיד אחד, ונפל ממנו הכלי עם הטאביק, והרכין [עצמו] והגביה והריח בטאביק. וראה חבירו [מעשהו] והקפיד במחשבתו, היאך עושה כזה באמצע תפלה. וגרם קטרוג גדול למעלה, ונפסק שימות באותו השנה. ומרן הריב"ש זצ"ל ראה זה, והלך בעליות נשמתו לפני הב"ד שלמעלה, וטען, היאך פוסקין מיתה בעבור דבר קל כזה, ולא הועיל לו שום טענה. והי' לו צער גדול, עד שכליל הושענא רבא פעל בתפלתו ובכחו, שאם זה הדן ומקטרג יחזור וידין אותו לזכות, יתקרב הגזר דין. ומרן על ידי כמה פעולת, שנטל המוחין ממנו ולא היה לו מוח ללמוד, גרם שנפל במחשבתו עניינים למה מריחין בדורות אלו עשב זה, ותיריך שהם נשמות דקות ואינם יכולים לעלות אלא ביחודים עם הריח, ובזה נפל לו זכות על חבירו, שהריח באמצע תפלה, כי מי יודע איזה תיקן עשה. ומרן ביום הושענא רבא הי' בדיחא דעתו מאד, והי' משיב לכל שואל כחפצו. ובתוך הבאים נכנס גם אותו התלמיד, ושאל למה מריחין בדורות הללו עשב זה. אמר לו אמור אתה, והשיב כנ"ל. ואמר לו מרן, אמור יתר הדברים שהיה במחשבתך, ונזכר וסיפר ענין הנ"ל, והלמוד זכות שלימד על חבירו, ונתבטל הגזר דין. והוכיחו מרן הרבה על זה, עכ"ד.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקוטי' שרים, בדרך צחית ומליצה נאמרים

איש אמו ואביו תיראו. בשם הרה"ק ר' נח מלעכעוויטש זי"ע, על דרך צחות, שתראו ותפחדו פארין 'מות' און פארין 'פטור' (לשון נופל על לשון 'פאטער און מוטער'). [היינו ע"ד שפי באוה"ק עה"פ לשמרון משפחת השמרוני (במדבר טו), ירמוז לתוספת השמירה, כי ואמרו וז"ל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר לכל יכשלו בשער האיסור, והוא אומרו לשמרון משפחת השמרוני].

כתבי רמ"מ, תצ

והיתה לכם לחוקת עולם בחודש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרה והגר הגר בתוככם, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. אמרתי על דרך הלצה, דהנה דבר גדול וכבד לעשותו יקרא בלשון בני אדם 'מלאכה', ואמרו חז"ל ביומא (סב) עוברת שהריחה לוחשין לה יום הכיפורים היום, ונראה מזה אשר הידיעה והזכרון מקדושת עיצומו של יום הקדוש גורם להקל את התענית, וכן הוא באמת בבני עלייה ולא דוקא בני עלייה, אבל הנסיון מועיד כי כל איש אשר יחוש ויבין קצת גדולת היום הזה שכוח ישכח ולא יעלה על לבו כלל צרכיו הגשמיים, וזה שאמרה תורה 'בעשור לחודש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו', העינוי הזה לא יהיה בעיניכם מלאכה ועבודה כלל, כי ביום הזה יכפר עליכם מ' לפני ה' תטהרו, יום הכיפורים היום ולא תעלה על לבכם ענין אכילה ושתייה.

ח' הג"ר יוסף נחמיה ז"ל אב"ד קראקא

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים כפתור ופרח משוקדים

לא גזרו בין השמשות וז"ש "את שבתותי תשמורו" היינו שבות דרבנן לשביתת הקב"ה הואיל ואינו מצוות בשמירתו של השבות אלא באותו זמן ששבת בו הקב"ה ולא בבין השמשות.
(נחלת יעקב)

☆

לא תעשוק את רעך ולא תגזול לא תלין פעולת שכיר, לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשול. ונראה שכל הלאוין יש להם שייכות שזה גורם לזה היינו "לא תעשוק את רעך" לשעה כמו שאיתא (ספרא קדושים) לא תעשוק את רעך זה הכובש שכר שכיר, כי לבסוף תבא לידי "לא תגזול" הא כיצד "לא תלין פעולת שכיר אתך עד

בקר" כדאיתא (ב"מ ק"ב) כי בעה"ב טרוד עם פועליו ובזמנו הוא זכור אבל אם תלין תבוא לידי שכחה ואז תעבור על "לא תגזול" והשכיר ואשתו יחשבו שהוא מתכוין לגזול השכר ויקללו חרש ויעברו על הלאו "לא תקלל חרש" ויעבור הבעה"ב על הלאו "לפני עור לא תתן מכשול".

(תפארת יונתן)

☆

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור. וקשה מה שהתחיל בל' רבים "ובקצרכם" ומסיים בלשון יחיד "פאת שדך", וי"ל איתא (פאה ב' ח) קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה לכל, ומבואר דאם יש שני קוצרים וקצר הראשון החצי והשני גמר הקצירה השני מניח פאה על הכל, לכן התחיל בלשון רבים "ובקצרכם" שהיו שני קוצרים ומסיים "לא תכלה פאת שדך" בלשון שהלוקח חייב בפאה על הכל.

(קנאת פנחס)

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו. וי"ל דהנה אמרו חז"ל (שבת ק"ח) הרי שאמו ספרה איזה דבר שלא הי' צורך לה ואמר לה רשב"י שבת היום ושתקה, ונראה שמדומם בפסוק זה דהנה ידוע בשם הארז"ל שבתותי היינו שבתות של הקב"ה ומאיזה דבר שבת הקב"ה מהדיבור כמו שנאמר בדבר ה' שמים נעשו ומזה שבת ביום השבת ולפ"ז יובן סמיכת הפסוק אעפ"י שהוזהרתיך איש אמו ואביו תיראו אעפ"כ ואת שבתותי תשמרו להזהר מדיבור של חול שאם ישמע מאבותיו דיבור של חול בשבת מותר להזכירם ולומר שבת היום.

(משמרת אלעזר)

☆

ואת שבתותי תשמרו. איתא בילקוט (שמות ל"א ש"ז) את שבתותי תשמורו למה נאמר לפי שהוא אומר לא תעשה כל מאלכה אין לי אלא דברים שהן משום מלאכה דברים שהן משום שבות מניין תלמוד לומר אך את שבתותי תשמורו להביא דברים שהן משום שבות, וי"ל ע"פ המדרש (ב"ר י' ט) בשך ודם שאיט יודע לא עתו ולא רגעיו ולא שעותיו הוא מוסף מחול על הקודש אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה, נמצא שבשבתות של הקב"ה אין תוספת מחול על הקודש כדאיתא "דברים שנבראו ע"ש בין השמשות, לכן היה קשה לילקוט אמר קרא "את שבתותי תשמורו" היינו השבתות של הקב"ה הלא הקב"ה לא שבת בין השמשות ואילו אנטח מצוים על שבתה כביה"ש על כן אמר המדרש שהכתוב בא לרמוז על דברים שהן משום שבות וכל דבר שהוא משום שבות

דורש טוב

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, דרשו חז"ל (יבמות ה' ע"ב) סמך שבת למורא אב ואם, לומר אעפ"י שהוזהרתיך על מורא אב ואם, אם יאמר לך חלל שבת אל תשמע לו ע"כ.

נשאלתי הלא דרשו חז"ל בהמשך הפסוק "אני ה'" שהוא לנתינת טעם אני ה' ואתה ואביך חייבים בכבודי, אם כן מוטעם היה כן הוא בכל המצוות שלא ישמעו לאביו לעבור על שום מצוה, וכן פסקו באמת בכל התורה ואפילו איסור קל דרבנן לא ישמעו אליו, אם כן לפי זה קשה למה פרטה התורה שבת דייקא שהוא מן החמורות כריתות ומיתות בית דין. (כלומר דאם היה נדרש באיזה מצות עשה שאין עליה עונש אז היה נלמד מזה בק"ו לכל התורה, משא"כ בכה"ג אין אמאי נרמז הדבר דייקא גבי שבת שהוא מהחמורות)

וני"ל על דרך הפשט דהנה הטור (י"ד) סימן ר"מ פסק דאם אביו רשע פטור מכיבוד וכן כתב הסמ"ג [ואין כן דעת הרמב"ם], והנה קשה לדעת הטור והסמ"ג אם כן למה איצטריך קרא אם אביו אומר לו חלל שבת אל ישמע לו, הרי בלא זה כיוון דמצווהו לחלל שבת רשע הוא, וממילא פטור הבן ממוראו וכיבודו, ותידן הרב הגדול המפורסם חיד"א זלה"ה דאיצטריך היכא דהבן קיבל עליו תוספת שבת מבעוד היום גדול והאב עדיין לא קיבל ומצווהו לעשות מלאכה נמצא שאין האב רשע בזה, אעפ"כ אל ישמע לו, עכ"ד.

ולפי זה יומתק הדבר מה שפרטה התורה שבת דייקא, שבתוספת שבת הוא היכי תמצוי דיהיה מעשה אחד אשר גבי האב אינו כלל חשש איסור, וגבי הבן הוא איסור, ולכן חז"ל דיצטרך לשמוע בקול אביו, ולהכי הכא דוקא בני קרא להשמיעני דאין עשה דכיבוד אב דוחה תוס' שבת שקיבל עליו. [ולפי י' ש' מזה קצת ראיה לשיטת הטור והסמ"ג, דאילו לשיטת הרמב"ם הקשויא במקומה עומדת למה פרטה התורה שבת דוקא];

בני יששכר (מאמרי שבת מאמר ב' אות ח)

את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע פלאים שךך לא תזרע פלאים ובגד פלאים שעטנז לא יעלה עליך: (פרק יט פסוק יט)

ובגד פלאים שעטנז. למה נאמר, לפי שנאמר (דברים כב יא) 'לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו', יכול לא ילבש גז צמר ואניצי פשתן, תלמוד לומר בגד. מניין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר שעטנז, דבר שהוא שוע טויו ונוז. ואומר אני נוז לשון דבר הנמלל ושוזר זה עם זה לחברו לשון רש"י.

ואינו נכון בעיני, שהלבדים אין אסורם מדברי תורה אלא מדברי סופרים, שאין אלא שוע בלבד. וכך שנינו (פלאים פ"ט מ"ט) הלבדים אסורין מפני שהן שוע. ובנמרא אמרו (נדה סא:) ואימא או שוע או טוי או נוז, והעלו והלכתא במוז וזוטרא מודאפקינהו רחמנא בחד לשנא. אבל הברייתא השנויה בתורת כהנים (פרק ד יח) אין לי אלא בגד, ומניין לרבות הלבדים תלמוד לומר שעטנז בא לרבות הדברים שאין בגד מלא תלבש שעטנז שלא הזכיר בגד, והמדרש הוא עקר שאפלו דבר שאינו בגד אסור בכלאים מן התורה, כגון הקולע חוטין ועושה מהן חגורה וכיוצא בזה ובלבד שיהא שוע וטויו ונוז, ותפס לו הלבדים לאסמכתא בעלמא שהם אסורים מדבריהם ואין בגד.

מעשה הש"ס

[חתיכות צמר ופשתן שאינם בגדים, ולא עשו בהם שוע טו ונוז, תלמוד לומר 'בגד' ושרק על בגד של שעטנז הרי הוא עובר מן התורה. והיינו בגד שהוא שוע טו ונוז.]

מנין לרבות את הלבדים [בגד העשוי 'שוע' לבד, ללא טויה ואריגה, אבל כיון שהיא בגד יהא חייב משום שעטנז מן התורה, כיון שמעורבים צמר ופשתים יחדיו, תלמוד לומר שעטנז [בפסוק דידן 'בגד כלאים שעטנז'], דבר שהוא שוע [החלקת חוטי הכלאים, או] טויו [עשיית חוטם מכלאים, או] ונוז [שזירת כלאים לחוט עבה. פירוש שכדאי שיהיה איסור מה"ט סגי באחד מהשלשה, או שוע או טוי או נוז, כדעת רב אשי (נדה שס), אבל בתנאי שיהא בגד, וב' המינים שזורים יחד. וכיון שהלבדים היא 'בגד' חייב מן התורה, אע"פ שהוא רק 'שוע' דהיינו סרוק וחלוק במסרק שדבקם יחד]. ואומר אני נוז לשון דבר הנמלל ושוזר זה עם זה לחברו לשון רש"י [עייין לקמן הערה ה].

העולה מן האימורין שלפי רש"י כדי שיהא חייב מן התורה צריך שיהיה בגד, אבל סגי באחד מהפעולות, או שוע, או טויו, או נוז. ולבדים אע"פ שזה 'שוע' בלבד, מ"מ כיון שעשה את השוע יחד הצמר והפשתים, אסור מן התורה כיון שהיא בגד.

ואפ"ל הטעם שלפי רש"י צריך להיות דווקא בגד, משום שהלימוד שלבדים חייב מתיבת שעטנז, היינו שעטנז הנאמר בפסוק דידן, וכיון שנאמר כאן בגד שעטנז, הרי לנו דווקא על בגד חייב מה"ט.

^א מבוא: א] ביאור 'שוע' 'טויו' 'נוז': 'שעטנז' נטריקון שוע. טו. ונוז. פירוש כדי שיוכלו לעשות חוטם מהצמר או מהפשתים צריכים לעשות שלשה פעולות ואלו הן: א. 'שוע' פירוש, סרוק וחלוק במסרק. ב. 'טויו' פירוש, לעשות מהסיבים חוט, שמסבבין את הצמר או הפשתים ונעשית ממנו חוט, והוא רך, ואינו עשוי להשתמש בו שבנקל יתפרד. ג. 'נוז' פירוש שזר, דהיינו שתי חוטם שזורים יחד.

ב] הגדרת שעטנז: לפי רש"י אין צריך לעשות שלשת הפעולות, וסגי או שוע או טויו או נוז, כדעת רב אשי (נדה סא:) לפי רבינו צריך לעשות שלשת הפעולות, דהיינו שוע טויו ונוז, כדעת רב וזוטרא, וכפי המבואר בגמרא (שם) שכן הלכה.

ג] עשאו ביחד או בפני עצמם: לפי רש"י איסור שעטנז הוא רק כשהצמר והפשתים שועים או טוים או שזורים ביחד, דהיינו שכל אחת מהשלשה פעולות עשאו ביחד הצמר והפשתים. אך דעת רבינו שאף אם הצמר והפשתים עשאו שוע טו ונוז בפני עצמם, ורק אחר כך חיברם ביחד אסורים משום שעטנז.

ד] ביאור לבדים: בגד העשוי ללא טויה ואריגה. דהיינו שעשה רק 'שוע', שסירק ביחד הצמר והפשתים ועשה מהם בגד בלא טויה ואריגה.

^ב הבנת רבינו בדעת רש"י: למה נאמר [בגד], לפי שנאמר (דברים כב יא) 'לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו', יכול [לפי שלא נאמר 'שם' בגד] לא ילבש גזי צמר ואניצי פשתן

וכן מה שפרש הרב בשוע שהוא דבר הנמלל ושזור זה עם זה, ובפרוש הזה כתב עוד בפרושי בנקרא (יבמות ה' נדה סא) כבר השיבו עליו שאין פרושו עולה מפה שאמרו (מנחות לב) שמע מינה קשר העליון בציצית דאורייתא, דאי סלקא דעתך לא דאורייתא בלאים דשרא רחמנא בציצית למה לי, הא קמא לן התורה תכיפה אחת אינו חבור. והנה גלו לנו שהבגד שהוא מין פשתים ונקשר בו ציצית של צמר בשני קשרים הוא בלאים מן התורה אע"פ שאינו נמלל ושזור זה עם זה.

אבל הענין כך הוא שאמר הכתוב 'ובגד בלאים שעמנו' לומר שכל בגד הנעשה מחוט שהוא שוע וטווי ושזור לא נלבש אותו בלאים שהוא ערובים, ובמשנה תורה (דברים כב יא) הוסיף לבאר שלא נלבש שוע טווי ונזו מצמר ופשתים שיהיו "יחדו" כלומר מחברים יחד בשתי תכיפות, לומר שהצמר והפשתים שכל מין מהם שוע טווי ונזו בפני עצמו לא נחברים יחדו כי "יחדו" הוא בלאים כמו שאמר (דברים כב י) לא תחרש בשור ובחמור יחדו, כלומר קשורים ומחברים, והחבור בבגדים בשתי תכיפות, כי מלשון "יחדו" למדו בן כי שתי תכיפות הן חבור, ומשם למדו שהכלאים אסורין אע"פ שאינן בגד אלא אפלו בקולע החוטין מעשה עבות ועשה מהן אבגסים אף על פי שאינן ארוג ובענין ששנינו (בלאים פ"ט מ"ט) לא יקשר סרט של צמר בשל פשתן לחגור בו את מתניו.

ולשון נזו" מלה מקצרת בתבה המרפכת הזאת כמו הטווי שאין ממנו בה אלא הטי"ת. וענינה לפי דעתי גלוז מלשון תועבת ה' גלוז (משלי ג לב) מטה ומעקם דרכיו וגלוזים במעגלותם (שם ב טו) פתלתלים ומטים, כי בן הדבר השזור פתול ומעקם וכמו ששנינו (בלאים פ"ט מ"ה) רבי שמעון אומר גלוז ומלו אביו שבשמים עליו מטה השם הנקבד מדרבי רחמיו עליו בענין שנאמר ועם עקש תתפתל (תהלים יח ב) וגלוזים חכמים משמשין בו בקצר לבן מלכים שגזו לבו עליו ונטל את הצפורן לחתור על אביו (שמואל לו ב) שנסה לבו לדרדך רעה ומהו אמרו בתלמוד סנהדרין (מא) מנותיה דמר לא אמרי ביה ולא מידי כלומר אם היית רוצה להתעקם ולהטות הדברים לא היינו יודעים לנגדך כלום נותיה כמו גלוזיה כלומר הטייתו והיו האמת והנכון בענין הזה ולפיכך הצדקה להתיר בלאים בציצית אע"פ שאין הציצית ארוג ואינו בגד והיו דין תורה אבל חכמים אסרו אפלו מה שאינו עשוי אלא באחד מהם או שוע או טווי או גזו ולפיכך שנינו (בלאים ט ט) הלכדים אסורין מפני שהן שועים פיה של צמר בשל פשתן אסורין מפני שהן חגורן בארוג והכל מדרבנן.

מעשה הש"ב

שעטנז, בא להוסיף שאפילו אינו בגד חייב. אבל לפי רש"י עיקר איסור שעטנז נלמד מפרשת כי תצא, וכאן בא לחדש שצריך שיהיה בגד.

רבינו מקשה על מש"כ רש"י שאיסור בלאים הוא רק כשהצמר והפשתים שועים או טוים או שזורים יחד אסור, שהרי מבואר בגמרא שאף אם היה הצמר שוע טו ונזו בפני עצמו, והפשתים בפני עצמו, ואחד כך חיברם בשתי תפירות זה לזה נאסרו משום בלאים, ולכן הוצרכה התורה להתיר בלאים בציצית. ואילו לפי שיטת רש"י כיון שאינם שזורים הצמר והפשתים יחדיו אינם בכלל בלאים, ולא היה צריכים כתוב מיוחד להתירם, שהרי הציצית הבגד פשתים והציצית צמר. ולשיטת רבינו זה למידים מהכתוב בפרשת כי תצא 'צמר ופשתים יחדיו', שאפילו חיברו אח"כ חייב משום שעטנז, שהלשון יחדיו, משמע שחיברם אחד כך. הלכך צריך התורה להתיר בלאים בציצית.

רש"י מפרש זינו' היינו מלשון שזור, ולכן סובר שאינו שעטנז אלא כשהצמר והפשתים 'שזורים' יחד. אמנם רבינו מפרש שזינו' הוא לשון קיצור ממילת 'נזול', כמו שהמילת 'טווי' שרק אות טי"ת נמצא ממנו במילת שעטנז. והוא מלשון עיקום והכוונה של זינו' היינו מלשון נטייה ועיוות. ולכן אפילו אינם שזורים יחד, אלא אח"כ חיברם עם שתי תפירות חייבים עליה מה"ת.

רבינו מקשה על פירוש רש"י שסובר שאפילו או שוע, או טווי, או נזו הרי היא שעטנז מה"ת, שהרי לפי מסקנת הגמרא (נדה סא) אין עוברים מה"ת אלא בחוטים שהם סרוקים וטוים ושזורים, ואיסור של לבדים שהם רק סרוקים אינם אלא מדרבנן. ולכן מפרש רבינו התורה כהנים, ששעטנז לא בא לרבות לבדים ממש, שהרי אינם אלא שוע, אלא מביא הלבדים לגלות אפילו שאינו בגד אלא קלועים לחגורה נמי חייב. ולבדים הנזכרים שם אינם בכלל הדרשה, אלא הם אסמכתא בעלמא.

וצריך לומר שרבינו מפרש מה שנאמר בתורה כהנים מ'נין לרבות את הלבדים, תלמוד לומר שעטנז, שמוזה למידים שאפילו שאינו בגד הרי הוא שעטנז, היינו משעטנז הנאמר בפרשת כי תצא, דשם לא נאמר 'בגד', ומה למדין שאע"פ שאינו בגד אלא חגורה נמי חייב.

וזה יסוד מחלוקת רש"י ורבינו, דלפי רש"י הלימוד שלבדים חייב מה"ת למידים משעטנז הנאמר כאן, ולכן חייב להיות בגד, וסגי בכל אחד לחוד. ורבינו סובר שהחוב של לבדים לומדים משעטנז הנאמר בפרשת כי תצא ושם לא נאמר בגד, ובא לרבות שאע"פ שאינם ארוגים כבגד אלא קלועים לחגורה נמי חייב. אבל צריך שיהיה חוטים שהם סרוקים וטוים ושזורים. ולפי פירוש רבינו המקור של איסור שעטנז הוא כאן, והפסוק השני שבפרשת כי תצא 'לא תלבש

הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו

(אבות פ"ג מ"ד)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

ויטרי ועוד] הוא דבר בפני עצמו דבכל עת אם מפנה לבו לדברי בטלה הוא בסכנה דגופו נעשה הפקר.

ועי' ב'מדרש שמואל' שמביא בשם החסיד, וז"ל: "וכ" החסיד ז"ל ודע שנפל טעות בספרים שכתוב והמפנה כי לא ימנע או הניעור מפנה או לא, אם

מפנה היינו המפנה ואם לא למה יתחייב, ולית נגר דיפרקינה", עי"ש. אולם יבואר להלן דלכמה מפרשים הוא שני דברים ומה שביארו לתרץ התמי' הנ"ל.

וה'מאירי' פירש: "שבא להעיר האדם שאם האמינו היות כל ענייני האדם מושגחים אם לגמול אם לעונש, ראוי לאדם שלא לפשוט בעצמו ולהזהר מן המקרים שההיזק מצוי להיות בהם, והזכיר מהם 'הנעור בלילה', ר"ל כל הלילה כי התעורר יותר מדאי הזיק מאד והשיעור המוגבל להעירת הלילה לדברי תורה הוא בכדי שישלים בה עם היום תעורת שש עשרה שעות, וישן שמונה שעות שהם שליש היום חשלם ר"ל כ"ד שעות, 'והמהלך בדרך יחידי', יש בו סכנה גדולה ג"כ, כי הדרכים בחזקת ליססאות וכשיהלך יחידי יפגעו בנקל, 'והמפנה לבו לבטלה', ר"ל שלא יתעסק בשום דבר בעולם יבא מזה לידי תרדמת לב והשתוממות

כ"ה לשון המשנה במס' אבות (פ"ג מ"ד) [שאנו עוסקים בה בשבוע זו]: "ר' חנינא בן חכנאי, הנעור בלילה המהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו". וברע"ב ביאור, דבליילה זמן מזיקים, ואם נעור בו, או דהולך בדרך יחידי הוא בסכנה מפני הלסטים וחיות רעות, וכל שלא עסק בתורה אין התורה מגנת עליו מפני הסכנות, אבל אם עוסק בתורה הוא משמרתו ומגינה עליו מן המזיקים וכמו שאמרו חז"ל (סוטה כ). תורה מגנא ומצלא, עי"ש. ולפי"ז 'מפנה לבו לבטלה' הוא תנאי בענין, דרק אם אינו עוסק בתורה איכא סכנה בנעור בלילה והולך בדרך יחידי.

וב'רבינו בחיי' כתב: "יאמר 'הניעור בלילה' אפילו בבית, מפני המזיקין, לפי שפעמים מראין את עצמן ואדם מסתכן בראיתם, ו'המהלך בדרך יחידי' אפילו ביום, שהמזיקין המצויין בלילה הם מצויין בשדות אפילו ביום, וכן אמרו רז"ל כל הדרכים בחזקת סכנה, ואמרו עוד

היכא דשיכח הזיקא שאני שנאמר איך אלך ושמע שאול והרגני, ו'המפנה לבו לבטלה' שמפנה לבו מדברי תורה לדברי בטלה הרי זה מתחייב בנפשו, מפני שבכל אחת מאלה נעשה גופו הפקר למזיקין והמזיקין פוגעין בו, ואין צריך לומר כשהוא עוסק בתורה שהוא העיקר, ופירש מן החיים לדברי הבאי שענינו יותר מסוכן לשלוט עליו המזיקין והמקרים, ויש גורסין 'ומפנה לבו' ואין גורסין 'והמפנה', כלומר הניעור בלילה והמהלך יחידי בדרך שהן מקומות ושעות שההיזק מצוי שם, ומפנה לבו לבטלה ואינו מחשב בדברי תורה באותן שעות הרי זה מתחייב בנפשו, ולפי גרסתם זו יהיו שני מוסרים בלבד, עי"ש. ושיטת הרע"ב כמו היש גורסין דבכל הני איכא סכנה אם אינו עוסק בתורה [וכן כתב המדרש שמואל והתיו"ט ועוד דהרע"ב גורס ומפנה לבו יבואר להלן]. אבל לרבינו בחיי [וכן פירש במחזור

המחשבה, עי"ש. ומבואר דכל הני הוא מיוחד, דהיינו נעור בלילה הוא סכנה דמתעורר יותר מדאי, המהלך בדרך משום הלסטים, ומפנה לבו משום שימום דמביא לידי תרדמת הלב.

אולם המהר"ל בספרו 'דרך החיים' פירש: "ופירוש זה כי הוא השם יתברך סידר העולם כפי הראוי וסדר שמירתו גם כן שיהיה העולם עומד בשמירתו יתברך, ויש דברים שהם יוצאים מן השמירה הזאת כמו שיתבאר, ועל זה אמר כי האדם היוצא ממה שסידר השם יתברך שמירת העולם הוא מתחייב בנפשו כאשר יוצא מן השמירה, וזה כאשר נעור בלילה כי הלילה לא נברא אלא לשינתא או לגירסא כדאמרינן בעירובין (ס"ה). וכאשר הוא עושה כך אז נפשו משומר מן השם יתברך כי ביד השי"ת יפקיד רוחו ונשמתו דכתיב כי בידך אפקיד רוחי פדית אותי ד' אל אמות, אם כן הנעור אין נשמתו פקודה ביד השי"ת, ובלילה נתנה רשות למזיקין להיות שולטין בו, ולפיכך הנעור בלילה הרי הוא יוצא משמירת השי"ת ומסדר העולם.

וכן הפונה לבו לבטלה, ודבר זה אפילו ביום, כי השם יתברך ברא העולם ושמירתו כאשר הוא נוהג בסדר של עולם, והעולם הזה נברא שיהיה פועל ולא יהיה בטל, שאין דבר אחד בעולם בטל והכל לצורך תשמישו של עולם, ואז הכל תחת השמירה שסידר השם יתברך העולם, אבל זה המפנה לבו לבטלה כלומר שהוא נמשך אחר הבטלה, ואין זה דומה אל הנעור בלילה אף על גב דגם כאשר נעור בלילה ואינו עוסק בתורה מכל מקום אינו מפנה לבו לבטלה, כי פירוש מפנה לבו לבטלה שמבקש הבטול, אבל אם אינו מבקש הבטול אין יוצא מן הסדר, מאחר שהוא עומד לעסוק בצרכי העולם תמיד, אבל בלילה כיון שבלילה אין הסדר להיות נעור ולפיכך מה שהוא נעור בלילה הוא יוצא מן הסדר ומן השמירה.

ויש גורסין הנעור בלילה ומפנה לבו לבטלה וחדא מלתא היא, דמשום שהוא נעור בלילה מפנה לבו לבטלה והלילה היא רשות למחבלים ולכך מתחייב בנפשו, והלשון אינו מוכח כך דלא הול"ל רק והמפנה לבו לבטלה בלילה, אבל לשון הנעור משמע בשביל שאינו ישן כסדר העולם, ולכך הוא מתחייב בנפשו בשביל שהוא נעור ואינו עוסק בתורה.

ומכל מקום אין נראה שבכל הנעור הוא מדבר, כי מי שעושה מלאכה בלילה אע"ג שאינו עוסק בתורה כי כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה, ולפיכך המלאכה שהיא צורך התורה אינו בכלל זה וכל דרך ארץ הוא מצוה.

ויש לתרץ לפי הגירסא השניה מה שאמר הנעור בלילה ולא אמר המפנה לבו לבטלה בלילה, דהוי משמע שמפנה לבו לבטלה כדי שישן ואין זה מתחייב בנפשו, ולכך קאמר הנעור בלילה שאינו חפץ לישן רק שיהיה נעור ואז אם מפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו.

ואמר והמהלך בדרך יחידי, ודבר זה גם כן כי השי"ת נתן האדם שיהיה בישוב עם שאר בני אדם, ואשר אינו בישוב יוצא מסדר העולם וכו', עי"ש שהאריך בזה.

ובמדרש שמואל הנ"ל ביאור בזה"ל: "ואפשר לי לומר שאמר הנעור בלילה, לפי שהאדם אם לא קם משנתו לעסוק בתורה כי תקפה עליו שנתו ה"ז קרוב לאונס ואין זה מתחייב בנפשו, אמנם מי שלא תקפה עליו שנתו רק הוא נעור בלילה, ואע"פ שהוא נעור והיה יכול לחשוב בדברי תורה עם כל זה הוא מפנה לבו לבטלה ה"ז מתחייב בנפשו, [דהיינו כפי הפירש הרע"ב דמפנה לבו לבטלה הוא תנאי בנעור בלילה], ואל זה רמז שהמע"ה ואמר עד מתי עצל תשכב וגו', שיש לדייק דהו"ל למימר עד מתי עצל תשכב מתי תקום ממשכבך, או יאמר עד מתי עצל תישן מתי תקום משנתך, אמנם כוונת שלמה להזהיר על הנעור בלילה ומפנה לבו לבטלה עם היותו נעור, כי כן משמע לשון שכיבה כי הוא שוכב לבד בלא שינה, ואמר מתי תקום משנתך כלומר מתי יהיה אותו זמן שתקום משנתך, כלומר תיכף אחר שנתעוררת משנתך ולא שתשכב על מטתך נעור ומפנה לבך לבטלה, וכן המהלך בדרך יחידי שאם היו שנים מהלכים בדרך ומדברים בדברי בטלה ובדברי הבאי, הלא אלו אינם מתחייבים בנפשם כי יצאם תקף עליהם לחיותם מספרים בהבלי העולם והרי הם כמו אנוסים מהיצר הרע, אמנם כשהוא יחידי מהלך בדרך שאז אין מי שיעכבהו מללמוד ולחשוב כד"ת כי הוא יחידי, ועם כל זה הוא מפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו, עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בעז"ה

פיוט 'לכה דודי' והמסתעף

מהו פיוט

פיוט לכה דודי הוא פיוט שנתחבר בתקופת האחרונים, ויש להדגיש החידוש שבו, דעפי"ר חלקי התפילה שלנו הם או מזמורים או עכ"פ פסוקים מתנ"ך, או ברכות שנתקנו ע"י אנשי כה"ג. אולם פיוטים הם מה שנתחבר ע"י א' מבעלי רוח"ק, כידוע מש"כ הישמה משה פ' ברכה דפיוטים שנתקבלו בכלל"י הם רא"י שבאה ע"י רוח"ק, והמתחדשים בכל התקופות ה' מלעיגים ע"ז מה לנו לומר פיוטים שאינם ע"י אנשי כנה"ג, וכל הספרי יראה (קב הישר יסד יוסף) מזהירים הרבה בזה.

ומענין לענין נקדים כמה פרטים בעניני פיוטים (הנוגע לפיוט זה ולכל זמירות שבת וגם ליצירות בשבת וז"ש). **א.** למה נצרך פיוטים, למה לא סגי בברכות ותפילות המסורה לנו ע"י אנשי כה"ג. **ב.** מהו הענין לקבץ בתוך הפיוט חלקי הפסוקים, ה' לו לדבר לפי צחות הלשון כדי שיבין כל אחד. **ג.** מהו הענין שהמחבר מכניס בו את שמו (כן מצינו בפיוט של לכה דודי, וכן בפיוטים של האר"י, וכן בדרכה יצירות).

צורת הפיוטים

הפיוטים עפי"ר הם צורה של חיבור ושילוב חלקי הפסוקים, כל שורה מלוקט מפסוק אחר, ולפעמים הוא קשה לאזמור ומתמה למה לא חיבר הפייטן את פיוטו בשפה המדוברת. אולם מציאנו בזה סוד בספה"ק מעבר יבק (מאמר ד' פ"ז) דכ' בזה ענין מיוחד, ומעתיק מזוה"ק (פנחס רנד) משל לאומן היודע לחבר חלקי בגדים לעשותן בגד חדש, וכן הוא לענינינו דע"י חיבור חלקי פסוקים נעשה יצירה חדשה ויש בזה ענין מיוחד, ויש בזה תענוג מיוחד להשי"ת כמו שמזמר לפניו בצורה חדשה שלא ה' עדיין במקרא, אלא נתחבר ע"י חלקי המקראות.

ומוסיף שם ענין נורא, דכמו דמאן דבעי למיצד צפורים מצפצף להם ועי"ז ממשיכם, כע"ז כביכול ע"י שירה אנו גורמים להמשיך כביכול השי"ת שיבא אלינו ותקשר אתנו. ועי' במדרש ילקוט על שיר השירים (א' א'): צוארך בחרוזים (פ' חרוזים הוא כמין קייט"ל שמקובץ בו מיני אבנים נאים) אלו

פתיחה

בכלליות מצינו ד' מיני הנהגות אצל בני אדם בעת שירת פיוט לכה דודי:

א. עוסקים בשיחה, תהילה לא' ית' כהיום אכשיר דרא בזה, ונעשה כדבר מופרך.

ב. ישנו אנשים כשרים שהם מסתכלים בספר או בגליון, ועליהם נאמרו ההלצה הידוע, דאותן הלומדים ומתכוננים לשב"ק בספרי חסידות וכדומה בעת קבלת שבת, הם שמחים שהר' שלמה אלקבץ (מחבר הפיוט ושמו נרמז בפתחי החרוזים) ה' לוי, דולת זה ה' נשאים עפי"ר בהקושיא ולא ה' להם פנאי להמשיך אל התירון בספרו, כיון שה' נחסר כמה חרוזים מהפיוט...

ובאמת הוא ענין חמור, משל למה הדבר דומה לאדם חשוב שמבקר במוסדותיו, ויש שם ציבור שנתאספו לכבודו, ובאמצע המעמד עומד ילד ומשורר או מזנים בחרוזים, והמבגורים אין להם טעם בחרוזים האלו, מ"מ אם יסתכלו בקונטרס וכדומה, אז הם מוללים בכל המעמד ובאדם גדול בכלל, לענינינו עוסקים בעת לקבל הדבר החשוב בעולם והוא השבת קודש שמופיע בהדרו לתוך הבריאה, והזמן הוא מיוחד להיות מרוכז לשורר הרוזים לכבוד המאורע ולא להיות עסוק בשאר ענינים.

הלום ראיתי עובדא ממרן הברך משה ז"ל, דפע"א בליל שבת אחר התפילה ראה איך שהמשמש מחזיר הרבה ספרים למקומו, שאל את המשמש למה לא סדרוהו לפני שבת, השיב השמש שאכן סדרוהו מבעוד יום, אלא שזהו הספרים שנמל הציבור ללמוד בעת קבלת שבת, ענה רבינו בתמיחה, אויב אזוי ווען האט מען געזונגען.

ג. אנשים שמשוררים ומזמרים הניגונים, וסוברים דהניגונים הוא העיקר, אף שהוא חשוב מאד מ"מ אינו העיקר, אלא הזמרה היא תוספות על העיקר, ועוד נאריך בזה לקמן.

ד. אומרים הפיוט של קבלת שבת שנתחברה ע"י א' מגדולי הדור כדי לקבל שבת בפיוט קדוש המדבר בשבח השבת, ובקשר שבין השי"ת לכנס"י, ודיבורי גלות וגאולה של כלל"י.

הפייטנים שמחרוזים הפסוקים לפיוט, ומובן שפיר לפי המעבר יבק, דנקודת הפיוט הוא קיבוץ של פסוקים.

על כל פיוט יש השראת השכינה

בספר חסידים אות קי"ד כתב בזה"ל: המשנה מפיוטי הראשונים לומר אחר במקומם עובר משום לא תשיג גבול רעך אשר גבלו הראשונים, ופסוק במושלי אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך, ובמעבר יבק (מאמר ד' פ"ו) מדייק מהו גבול עולם, וכ' דהכוונה לעולים, ומבאר דידוע מש"כ הכ"י או"ח סי' קל"ב בשם השבלי הלקט על פסוק ואתה קדוש יושב תהילות ישראל, על כל קילום וקילום שישאל משבחין את השי"ת, השי"ת משרה שכינתו עליהם, ועי"ז נמצאים שם המלאכים והם עולים ויורדים שמה על הפיוט, נמצא מי שמשנה הפיוט הוא פוגע במי שעולה כסדר על הפיוט (הדגמת מה שמצינו אצל חס"א בפי' שסותם נקב בפתח הוא סכנה מפני שמונע מהם מקום יציאה ודומה), וזה כוונת אל תסג גבול עולם שהביא חס"א חסידים לעניינינו.

התקשרות לבעל הפיוט

בספר קב הישר פ' פ"ו כתוב: כל מחברי פיוטים הם קדושים וגדולי הדור שנעשו להם כמה נסים בחייהם ובמיתתם (ואולי יש לדיוק מש"כ מיתתם, דמקום ציונם של המחברי פיוטים הוא מסוגל לישועות), ומובן לרמז שם המחבר בשעה שאמרו ויכון שיעמוד זכותו, ויש נחת רוח להמחבר כשאומרים פיוט שלו ובפרט בשביו"ט שאז עולה עולין הנשמות (אף שהוא מירי בפיוטים שבתוך התפילה, מ"מ דינו תקן).

מה שנהגו הפייטנים לרמוז שמם על הפיוט

וכן עשה רבינו האריז"ל בפיוטיו על ג' סעודות שבת, וכ"ה הסדר ברוב פיוטים, ויצרות, סליחות וקונות שאומרים במשך השנה. ושמעתי בזה ענין, דשירה וזמרה הוא תופעה איך נפש האדם המשוור מבטא עצמו ולא סתם אומר מה שאומרים אחרים, וזה באה לרמז דאני שלמה הלוי מזמר זמר זו להשי"ת בכל נפשי, (וע' בקב הישר (פרק פ"ו) דמוב לכוון שם הפייטן בעת שאומרים זמירות ופייטם ויצרות לעורר זכותם, והוא כעין יסוד הנ"ל דבעצם המחבר הפיוט הוא אומר ואנחנו מתקשרים עמו).

ובספר אמרי פנחס על ר"ה (אות ת"צ) כתב בזה מעט, מה שדרך הפייטנים לרשום שמם בפיוט, דידוע דבשמו של האדם מונח חיותו, וכל אשר יקרא לו האדם נפש חי הוא שמו, (כידוע מהבעש"ט מובא בתלמוד נע"א וז"ע קודש פ' שמות - דמחש' כשקורין אדם בשמו הוא נעור משנת דע"י קריאת שמו ואח"כ כביכול בנשמתו) ועי"י שהכניסו שמם בפיוטים הכניסו חיות נשמתם בתוך הפיוט.

ומדי דברי בו מענין הפיוט עצמו, נבאר קצת ענין השירה וזמרה המתלווה אליו

ענין שירה וזמרה בכלל

הנה כידוע בנין ביהמ"ק חי' מקום עבודה, ומי שנכנס לשם עם גמי' או משניות, אוה"ה הק' מהדורת כים חי' משלחים אותו לחוץ, דהוא מקום עבודה ולא שום ענינים אחרים אף שהם קדושים. מ"מ בבית המקדש חי' עבודה שלימה, מקום מיוחד, וממונים מיוחדים, עם כלים מיוחדים, לשיר ולזמר, וזאת היתה חלק מהעבודה, ושם חי' ג"כ ב' ענינים ביחד אמירת מזמורים תהילים הנקרא שיר של יום, בשינוי עם זה חי' הזמרה בפה.

והצורך בנינו כתב בספר החינוך מצוה שפ"ד, לפי שהאדם מצד היותו בעל חומר צריך התעוררות גדול אל הדברים כי הטבע מבלי מעיר יעמוד כישן, ואין הדבר שיעוררהו כמו קולות הנינוח, ועוד יש תועלת כי בכח הקולות יסיר האדם מלבו שאר מחשבות עסקי העולם, ולא יתן בו באותו שעה רק אל הקרבן.

ביאור השני ענינים, (א) נגינה וזמרה מביא התעוררות, (ב) מביא קשר עם הענין שצריך לעסוק בו, והם משורש א' דנגינה גורם תנועה בנפש, אל מקום אחר ממקום שבו נמצא.

המקור לקבל שבת בשירה וזמרה

ועי' במדרש שוחר טוב על תהלים צ"ב: כשהשבת נכנסת אנו מקבלים אותה בשירה וזמרה, (וכע"ז מצינו לגבי מוצ"ש ללוות את המלכה בשירה וזמרה).

וכ"ה לשון התיקוני שבת: וצריך להקביל פניהם בשמחה בשירות ותשבחות ובנפש שבעה, עי"ש.

ובמנהגי קדמונים מצינו שהיו נוהגים לקבל השבת בכלי שיר, כ"ה בס' כבוד חכמים, ובס' יוסף אומין, דכ"ה מנהג אשכנז. אולם למעשה נאסרה הדבר אח"כ עי"י גדולי הדור כמבואר בשו"ת הת"ס ח"ה סי' קצ"ב הובא במ"ב סי' של"ח (סק"ה) מצד דאין להכניס כלי שיר בביהמ"ד.

ג ביאורים למה מקבלים שבת בשירה וזמרה

א. שבת נקראת כלה, והן אם נלמוד עי"ד הפשט שכנס"י הוא הבן זוג (וכמאמר חז"ל כנס"י בן זוג, וכ"ה במדרש"א ב"ק לב: גבי בואי כלה), והן אם נלמוד עי"ד הפנימיות (אשר עי"ד נבנה הפיוט לכה דודי) דהקב"ה הוא החתן כביכול, עוסקים כעת בשמחת חתן וכלה, וכידוע דשמחת חתן וכלה נעשה עי"י שירה וזמרה ולעומקה של דבר: דחיבור בין ב' נפרדים נעשה עי"י שירה ושמחה והתעוררות הרגשים, דעי"י נתעורר הרגש הא'

להשני ונעשה חיבור, וכן רואים כמה פעמים, דאפי' ב' אויבים מ"מ בעת שמחה נעשים אוהבים, דשמחה גורם חיבור ודביקות בין נפרדים.

ובספח"ק דברי יחזקאל (החדש בליקטים בסופו) הביא: דהרה"ק משינאווא ז"ל ה' מאריך בריקודין בעת לכה דודי, ואמר כי איתא בזוה"ק (תצוה קפ"ד) על הפסוק עבדו את ה' בשמחה, חדוה דבר נש משיך לגבה חדוה אחרא עילאה, וע"י השמחה למטה הוא ממשיך שמחה מלמעלה, ומקובלני מרבתי שע"י ששירים ושמחים בפזמון לכה דודי משמחים את השכינה הקדושה והשכינה משפיע לו שמחה לימות החול וגם לעתיד לבא. ויוצא לנו מדבבה"ק דהשמחה בעת קבלת שבת הוא סגולה לשמחה בכל ימות השבוע.

ב. לפי שעכשיו הוא זמן של עליות עולמות ונשמות (ועפ"י הבעש"ט ותלמידיו גם ניצוצין), וכלל הוא הכל עליות הוא ע"י שיר, הן אצל מלאכים והן אצל נשמות, וכלשו"ק של בעל התניא ז"ל בספרו ליקוטי תורה (ברכה צה) דידוע דכל הילוך ועלי' היינו ע"י שיר דוקא, כענין כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר.

וכ"ה במעבר יבק א' ל"א: שליח ציבור המנגן בתפילתו מעלה השכינה לפני המלך העליון, ובעלותה כמה מלאכים וכמה נשמות עולים עמה, וכמה מצוות עולים עמה, ולכן מנהגן של ישראל לנגן בפה בבכה"נ בשבת ויו"ט זמני היחוד.

וכ"ה לענינינו בדברי קדשו של הרמח"ל (באוצרות רמח"ל על מזמור שיר ליום השבת): ביום שבת השכינה עולה אל המלך, וזאת העילה היא על ידי שיר, כמו שכל העליות הם על ידי שיר, ולכן אנו אומרים שירים בקבלת שבת ובפרט מזמור שיר ליום השבת.

וע"ע בסידור לב שמוח אצל בואי בשלום: שעיקר עלי' הוא ע"י שירה, ולפיכך כשרצה יהושע להעמיד השמש שלא ילך הלאה, אמר שמש בגבעון דום שלא יאמר עוד שירה.

וכ"ה בגבורת ה' למחר"ל פמ"ז: כי ענין השירה הוא כי העלול הנמצא מן העילה משתוקק אל עילתו, אשר הוא בא ונמצא ממנו, (ובזה מבאר מאמרם בסוטה ל' ר' מאיר אומר אף עוברים שבמעין אמן אמרו שירה בעת קרי"ם, דכיון דכבר ביארנו דשירה הוא השתקקות העלול אל העילה, ונשמת ישראל כבר במרם אצרך בבטן יש להם קשר עם השירה, לפיכך שייך גם לעוברים לשיר שירה)

ג. כיון שהוא זמן קבלת תוספות נשמה, והנשמה נהנית מנגינה.

ע"י במעבר יבק א' ל"א: הנשמה נהנית מנגינה לפי שהוא רגילה מעולם העליון לשמוע שיר של מלאכים, ובהיותה בגוף ושמועת ניגון נהנית כמו שהיתה רגילה בהיותה דבוקה למעלה, ומרוב עריבות ראוי לשרות עלי' רוח

אלוקים כפי יסודה הראשון, ולכך דוד שלא הי' לו חיים ולית ל' מוגרמי כלום, הי' כסדר רגיל לשיר כדי להמשיך עליו חיים.

היוצא מזה: ג' סיבות לומר בעת קבלת שבת: א. כשמחת חתן וכלה שהוא ע"י שירה וזמרה. ב. כיון שהוא עת עליות עולמות. ג. ליתן חיות לנשמה יתירה שמקבלים אותה בעת.

ואגב: בספח"ק צפנת פענח סו"פ בשלח (וכ"ה בס' בעש"ט עה"ת בראשית אות פ"א) כ' בזה"ל: ושמעתי כי לעתיד לא יהי' גיהנם, רק מכניסין הרשעים לגן עדן, וזה לגיהנם יחשב ששומע שם מתפללין בשמחה וריקוד ולומדים תורה בהתמדה וזה לו לצער יחשב (ועפ"י ז"ל כיון דשבת הוא מעין עה"ת, לפיכך מקבלים השבת ג' כ' בצורה של תפילה שיהי' לעתיד, דהיינו בשמחה וריקוד).

מחיאת כפים בעת קבלת שבת

מנהג חסידים ואנשי מעשה למפוח הדים בעת לכה דודי ובפרט בעת בואי בשלום.

ובליקוטים שבסו"ם דברי יחזקאל החדש מובא: ע"י שמתפחים ומכין כף אל כף בשירת לכה דודי מתקנים את החטא הידוע, כי כ"ף בגימטריא מאה וכף אל כף זה מאתיים, וערלה במלה במאיתיים.

ומן הראוי להרחיב קצת בענין מחיאת כפים בתפילה בכלל.

הנה בספח"ק נועם אלימלך פ' שמיני: מחמת גודל אהבה והתעוררת הלב שיש לאדם הוא מכה כף על כף, בבחינת נשא לבבנו אל כפים, ונמצא עבודת ה' נקרא ע"ש הידים.

וביתר הרחבה מצינו בספח"ק ליקוטי מוהר"ן (ח"א תורה י') שכתוב: דכשנכנס רוח חדשה בתוך הידים עי"ז נעשה המחאת כף, וכשנכנס רוח הלב בתוך הרגל נתעורר לריקוד, וזהו קול דודי דופק עי"ז נעשה דודי שלא ידו מן החור, בחינת התגלות הארת הידים (ועפ"י ז"ל דבעת לכה דודי שנתעורר הארת הודו וכמו שאומרים לכה דודי, הומן גרמא להמחאת כפים).

עוד בספח"ק ליקוטי מוהר"ן (ח"א תורה מ"ה) מצינו: ע"י המחאת כף על הכף יוצא קול, ואותה קול מגרש אויר הטמא של טומאת ארץ העמים, ומחזיר ארץ העמים תחת ממשלת הקב"ה, וממשיך קדושת ארץ ישראל שם. ועפ"י ז"ל דבשבת יש קדושת ביהמ"ק כידוע (מתקני דודי וזר תיקון מ"ח) ובעת הזמן להמשיך הקדושה והוא ע"י המחאת כפים.

עוד שם תורה י': דע"י המחאת כף ממתיקים הדינים וממשיכים אמונה בעולם.

ההיתר עפ"י הלכה למחיאת כפים בשבת

מעיקר הדין מבואר במתני' ביצה פ"ה, דגזירת שבות היא, אולם כבר כתב הרמ"א (סי' של"ט סי' א') דהמנהג להקל, והנה

להם ומוטב שיהי' וכו', וי"א ובזה"ז שאין אנו בקיאים איך לתקן כלי שיר הכל שרי, ונחלקו הפוסקים אי קולת הרמ"א הוא לכתחילה או רק משום הנח להם.

והרבה הקילו כיון שכ' הפוסקים דלצורך מצות שמחת התן וכלה מותר לרקד ולטפח, ה"ה לצורך שמחת שבת (וא"א

מכושש אטש של"ט, מנחת אלעזר ה"א סי' כ"ט).

ובערוה"ש כ' עפ"י פשט, דבימי חז"ל ה' מטפחין בשעה ששרו כלי שיר, משא"כ בזה"ז דמטפחין בעת ששרים בפה, וע"כ אין חשש דיתקן כלי שיר.

אולם יש שהקפידו בזה וטפחו בשינוי, כן הקפידו בבעלזא שלא לטפוח כלל, וי"א דהרה"ק משינאווא ז"ל נהג לטפח בשינוי. ואינו ברור.

ג תנאים שהתנה מהר"ש אלקבץ

המנהג להקפיד לזמר לכה דודי בניגון דייקא

בבעלזא ישנו קבלה משמ"י דהרה"ק השר שלום זצ"ל, דהר"ש אלקבץ התנה ג' תנאים בעת חברו את פיוט לכה דודי, א. שיעמוד בעת אמירתו ב. שלא לדבר באמצע אמירתו, ג' לנגנו בניגון.

והשר שלום עצמו בוקנתו שהי' קשה לו לעמוד ויתר על התנאי של זמרה בניגון כדי שלא יאריכו בו ויצטרך לישב, ע"כ לא זימר עוד וקיצר בו כדי שיוכל לישאר במנהגו לעמוד בו.

ובס' אש תמיד מנהגי ספינקא מובא, דהרה"ק מספינקא פגש ז"ל עם מהרי"ד מבעלזא ז"ל במארינבארד, ודיברו ביניהם אודות מנהג בעלזא שלא לנגן כדי שיוכלו לעמוד, ענהו החקל יצחק דהוא נוהג איפכא, דהא הקפידא ה' ג"כ שינגנו, ע"כ מנהגו לזמר וכשקשה לו העמידה הוא עומד רק כב' פסקות ראשונות וכב' אחרונות והשאר יושב, כדי שלא ימנעו מלנגן.

אולם בהרבה מקומות אין המנהג לזמרו, רק אומרים פב"פ חזן וקהל, וכ"ה המנהג אצל יוצאי רוסלאנד – אוקריינא (חב"ד – קארלין – משערנאביל – ריזשין)

ויש להעתיק עובדא איך במקומות ההם הי' דבר מוזר לנגן בעת לכה דודי, דמסופר דבע"א איקלע חזן א' לעיר ריזשין וכיבדו אותו שיתפלל קבלת שבת, והחזן שר את הפיוט לכה דודי שלא דעה נהוג אצל חק' מריזשין זי"ע, צחק בנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע שהיה עדיין ילד, שאלו אביו ולצחוק מה זו עושה, חזר הילד ושאל בתמיהה לכה דודי זה שיר?, ענה הרה"ק: הרי אנו אומרים שמור וחבור בדיבור אחד פירוש די זאלסט אפהיטען און

געדענקען אז יעדער דיבור איז מלוכש אחד יחיד ומיוחד ואצלו זהו שיר.

(ויש מצינים לתקנות ווירמייזא אחר הצרות (בשנות הש' ותחילת הת') שימנעו מלהרבות בנגינה בביהמ"ד אפי' בשבתות, ואולי תלוי המנהג הנ"ל בזה, דבאוקריינא סבלו יותר מצרות בימים ההם, משא"כ באונגארין דהתחיל הצרות מאוחר יותר לא נמנעו)

לעזור להבעל תפילה בניגונים

בס' נחמד מזהב פ' תצא מובא בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זצ"ל: בכל דבר שקשה על חברו שייך מצוה של פריקה ומעיינה, כגון כשאחד מנגן ניגון ונחלש באמצע או כשמסייעו חברו מקיים בזה מצות פריקה, שפורק מעליו המשא, ואם המנגן שכח קצת מהניגון וחבירו מזכירו מקיים בזה מצות מעיינה.

וכן מובא בשם הרה"ק משינאווא זצ"ל: שאם אין מסייעים לבעל תפילה עוברים על לאו דלא תעמוד על דם רעך.

גם בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל מובא: דמקיים בזה מצות עזוב תעזוב עמו.

ואפ"ל נפק"מ בזה: דפריקה ומעיינה באדם לשי' תוס' רבינו פריץ ב"ק נד: אינו אלא מדרבנן (דלא כשי' הרמב"ם שו"ת הרשב"א חינוך דס"ל דהוא מה"ת, ואולם לא תעמוד על דם רעך ועזוב תעזוב עמו, לכו"ע שייך באדם מה"ת).

לשורר כל הציבור ביחד

בספה"ק אמרי פנחס (תורת האדם אות י"ט) מביא בזה"ל: לפעמים כשאדם מנגן ואין בכוחו להגביר קולו, כשבא אחר ועוזר לו גם הוא יכול להגביר קולו, והוא באה ע"י התדבקות רוחא ברוחא שהעוזר נתן כוח בנפשו של המנגן, ע"כ. יוצא לנו מזה מעלה נוספת לזמר ביחד, דנעשה עי"ז חיבור בין המשוררים ביחד והוא חיבור בין נשמת ישראל, והוא דבר הגון בכל זמן.

ובפרט בעת קבלת שבת דיש ענין גדול לקבל שבת ביחד עם נשמת ישראל אחרים:

א. כפי דברי חזוה"ק רע"מ (פנחס רמב"ם): נפש יתירה בשבת לכל ישראל כחדא, חד איחי, וכלומר כשכל ישראל הם ביחד מקבל כ"א במדריגה שוה, אבל לכל בר נש איהו כפום עובדוי (כשכל א' בנפרד מקבל רק כפי מעשיו) עכל"ק. ואגב: בהגהות מהרצ"א שם (מהבנ"י) כתב דמה"ט צריך לקבל פני רבו בשבת, ע"כ. ונראה כוונתו דהרב יש לו נשמה כלולת ועל ידו יזכה לקבל הנשמה יתירה הכלליות.

ב. בשו"ת הלכות קטנות סי' נ"ב: כ' דטוב לקבל שבת בעשרה, כמו ברכת חתנים שצריך עשרה, כמו"כ כאן שעוסקים לקבל השבת הנקראת כלה, צריך עשרה. וכ"ה

בשׁו"ת **שיח יצחק** (לאב"ד ווערבו בעל אגף כתב) סי' רט"ו, שכ' לדון אי בעינן להסב ליל פסח בעשרה עפ"י המבואר בירושלמי ובקדמונים (מהר"ל מהר"י ודבא בהק יעקב סי' תע"ג) דמצה ער"פ הוא ארוסתו ובליל פסח אחר הו' ברכות הוא נשואה לו בברכה, והביא מבועל לקח טוב **דיש לקבל שבת בעשרה מחמת שהשבת נקראת כלה**, ועפ"י כתב הוא לדון לדקדק כן גם בליל הסדר.

מהות הניגון בלכה דודי

ענין נפלא איך הניגון מזמורים עושה רושים, מצינו בס' דברי תורה (מנח"א ר' צ"ח) שמביא עובדא בשם הגאון הקול אר"י ז"ל שהי' חורבה שהי' שם רוחות רח"ל, ובלילה שמעו אותם מזמרים ניגון לכה דודי בניגון של אלי ציון (דכן הי' מנהג אשכנזים לשיר כן בשבת חוץ, וע"י הניגון העצבות הי' להם אהודות, ובכה זה צחק מהאנשים שדרי שם).

היוצא מזה מדה טובה מרובה כששרים ניגון שנתחבר ע"י צדיק או אדם חשוב עכ"פ, **ומעורר לתשוקה לשב"ק**, ותשוקה לבנין ירושלים והחזרת כנס"י לדודה, ואח"כ ניגון של שמחה המעורר לקבל השבת מתוך שמחה, ודאי שהוא נותנת כח לצד הקדושה.

הניגונים לפי הזמן

בכמה מקומות (בפרט במקומות השייכים לאשכנז ואויבערלאנד) הי' להם ניגונים קבועים לפי הזמנים, לדוגמא בימי הספירה הי' ניגון עצב אודות השחיטות והצרות שהי' באותו הזמן, בשבת חוץ הי' מנגנים אלי ציון, בימי אלול ניגון של הפיוטים של יו"כ, בשבת הנוכה הניגון של מעוז צור.

אולם מצד שני אצל חסידים לא נהגו כן, ואולי י"ל דהי' בזה קפידא, דהיו מורים בזה דקדושת שבת הוא מצד היותו שבת יום של תכלית מעשה שמים וארץ, והוא יום קדוש וברוך, ויומו של הקב"ה, ואין לערבב זמן קבלת שבת עם ענינים צדדים של הזמן שעומדים בו. ושמעתי מא' מבאי ביתו של א' מצדיקי דורינו, דמנהגו הוא דאם מזמרים בעת בואי בשלום ניגון המקישר עם הזמן שעומדים בו, לדוגמא בשבת בשלח ניגון השייך לשירה, או מנהגו לחזור תיבות 'שבת, שבת, בעת הזמר כדי לקשר עצמו עם קדושת השבת שהוא מקודש מכל הזמנים, ולא עם המפל דהיינו הקדושה התלוי רק בזמן ההוא.

עמידה בעת אמירת לכה דודי

התנאי הב' שהתנה הר"ש אלקבץ, כמובא לעיל בשם

הרה"ק השר שלום מבבלזא זצ"ל שצריך דוקא לעמוד.

ומצינו בזה ב' מעמים למה צריך לעמוד דוקא:

א. השר שלום כתב שם הטעם משום דהר"ש אלקבץ כיון בפיוט זה **כוונת שמונ"ע**.

ב. בס' תיקוני שבת מוכח דהוא מצד קבלת שבת אז, שכתב בזה"ל: ואחר המזמורים ותפלה הנזכרת יעמדו על רגליהם כל העדה כולם קדושים לכבוד שבת מלכתא, וישוררו הפיוט הנאה והמשובח המהולל ברוב התשכחות אשר בנאו ויסדו הרב הכולל האלהי כמוהר"ר שלמה הלוי ז"ל אלקבץ ושמו התום בראשו.

והמקילים סומכים על מה שעומדים בסוף הפיוט בעת אמירת בואי בשלום שאז הוא עיקר זמן של קבלת שבת.

אמירתו חזן וקהל

אצלינו מנהג שקודם אומר החזן ואח"כ הקהל, אולם מנהג אשכנז וכן נהגו בהרבה מקומות (ובניהם בעלזא ברסלב) שאומרים קודם הקהל ואח"כ החזן כמו שנהגו אצלינו בפזמונים של סליחות, וכן בימים נוראים לא-ל עורך דין, מלך עליון, וכדומה.

שלא לדבר באמצע לכה דודי

התנאי הג' שהתנה הר"ש אלקבץ שיוכלו לשורר את פיוטו, הוא שלא לדבר באמצע הפיוט, כמובא לעיל בשם הרה"ק השר שלום זצ"ל.

א. בפשטות הסיבה הוא פשוט מחמת גודל קדושתו, הקפיד שלא יפסיקו בנתיים.

ב. אולם יש לבאר בזה עומק יותר, דבאמת כמה מחכמי קבלה הספרדים מנעו עצמם מפיוט זו, דס"ל דכיון דלא הובא בכתבי האר"י לאמרו, הו"ל הפסק בין חלק הקבלת שבת של בואי ונצא עם מזמור כ"ט הבו לה, לבין בואי כלה בואי כלה שאומרים בעת בואי בשלום (בפרטיות יותר מבואר בדברי האריה"ק דבעת בואי ונצא עולה עולם העשי' ואח"כ בעת בואי כלה עולה עולם היצירה), וכן נהגו כהנים בישיבת המקובלים הנקרא בית א-ל אשר בירושלים שלא לומר לכה דודי, [אולם ובאמת כבר נמצא בס' עמק המלך (שער ט"ז פרק ל"ב וכו') בסוף ספרו שם בתיקוני שבת פ"ה] עובדא המתאר אך הי' נראה קבלת שבת אצל תלמידי האר"י ושם מבואר בהדיא שגם האר"י ותלמידיו אמרו לכה דודין היוצא מזה דיש קפידא שלא להפסיק בין בואי ונצא לבואי כלה, מהד"ט התנה הר"ש אלקבץ לאותן שינהגו לומר הפיוט, שעכ"פ לא יגרום אמירת הפיוט שיפסיקו בשיחת חולין בנתיים.

חוקים להוראתם

הלכות ידוניים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ג'אורים וטעמים שונים

נ"נ ע"י הרב הנאון דומ"ץ דקהלתנו שליט"א

בפרשתן "איש אמו ואביו תיראו" (קדושים - פ"ט ז')

ישיבה ועמידה במקום מיוחד לאב ואם

לגבי העונש, אבל עדיין מצוה איכא במה שמכבדו, ולכאוי לפי"ז ה"ה לגבי מורא דאף להפוסקים דמועיל מחילה, אולם עדיין מצוה איכא במה שאינו יושב במקומו.

ישיבה בראש השולחן

אסור לבן לישב בראש השולחן במקום המיוחד לאביו, ובסעודת שמחה כשהבן הוא בעל השמחה [בר מצוה, תנאים, שבע ברכות] הבן יושב בראש השולחן.

כשעושים במיוחד לשמחה ראש שולחן רחב שיהא מקום בראש לבעלי השמחה, זהו אינו מקום המיוחד לאב, ואם נשאר ראש השולחן מצומצם לאחד בלבד כבכל יום [מצוי כשעושים הסעודה בבית], ובדרך כלל זהו מקום המיוחד לאב, צריך לומר דהאב מוחל על כבודו, ואדרבה זהו כבודו שבנו בעל השמחה יושב בראש השולחן, ולכן אפשר דאף דיש מצוה אפילו במחל על כבודו ככהערה הקודמת, אולם בזה מקילין.

אב האוכל בבית בנו

אב האוכל בבית בנו, הבן יכבד את האב לישב בראש השולחן.

יש להסתפק בזה האם שייך בזה דין "מורא", דאף דאין המקום מיוחד לאב, אולם בכל ענין שיושבים האב ובנו מקום החשוב שייך לאב, אם כן אפשר דאף שהוא בבית הבן, אולם כיון שרק האב ובנו סועדים שם, ממילא זהו נחשב כמקום המיוחד לאב, ואפילו אי נאמר דלא שייך בזה "מורא", אולם בפניו ודאי דשייך בזה "כבוד", וכן מבואר

ישיבה במקום המיוחד לאב ואם

אסור לישב במקום המיוחד לאב או מקום המיוחד לאם לישיבה.

שו"ע (סי' ר"מ סעי' א') דזהו בכלל מורא, ובשו"ע אי' כן לגבי מקום האב, ובפשטות הוא הדין לגבי מקום האם, דמורא שייך בשניהם, וכן כתב בס' היראה (לרבינו יונה), ובערוה"ש (סעי' ט'), והוסיף דלכן לא דיברו הפוסקים מזה, כיון דאין הדרך שיהא מקום מיוחד לאשה.

ישיבה שלא בפניו

האיסור הוא בין בפניו ובין שלא בפניו.

בפשטות כן, וכן כתב להדיא בערוה"ש (שם), ובראשון לציון (מבעל האוה"ק סי' זח) מחדש וכתב דהאיסור הוא רק כשעוד בני אדם יושבים שם דאיכא זילותא, אבל אם הוא נמצא לבדו אין איסור, דאין קדושה על מקום זה, ובס' בן איש חי (שופטים ש"ב סעי' ב') הביא ב' הדעות, וכתב דצריך לחוש להט"ז דזהו איסור תורה.

אב שמחל

אם האב מוחל מותר לישב שם.

בס' ברכי יוסף (אות יז) הביא מס' אמרי נועם (פר' קדושים) דאף דאב שמחל על כבודו כבודו מוחל, אולם על מורא אינו יכול למוחל, והרב משכנות יעקב חולק ודעתו דגם על מורא יכול למוחל, ובפת"ש (פסק"י) הביא משו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תקנח) דאף באופנים שהאב מוחל על כבודו, זהו רק

לישב לצד שאול אביו, אולם באחרונים מבואר דבומנינו
אין לחוש לזה, מחמת כמה טעמים.

לאחר מאה ועשרים

לאחר מאה ועשרים של האב, מותר לישב על
מקומו, ויש נוהגין שאין יושבים עד עבור י"ב
חודשים.

כן מבואר בשו"ת רדב"ז (ח"ב סי' תרכ"ח), ובשו"ת חיים ביד
(להגר"ח פלאגי, סי' קכ"ה אות מ"ח), ושם כתב המנהג להחמיר
עד י"ב חודש.

עמידה במקום המיוחד לאביו

אין לעמוד במקום המיוחד לאביו לעמוד שם או
במקום המיוחד לישב ולעמוד שם, אבל במקום
המיוחד רק לישב שם מותר לעמוד.

שו"ע (שם), ש"ך (פק"א), ובפשטות בשו"ע מבואר דהאיסור
הוא לעמוד במקום המיוחד לאב לעמוד בסוד זקנים עם
חבריו, ובב"י משמע קצת דדוקא בזה אסור אבל במקום
אחר אפילו כשהוא במקום המיוחד לעמידה מותר, אולם
במ"ז מבואר דזה שייך בכל ענין, ובערוה"ש (שם) דמקום
מיוחד לסוד שיח שייך רק באדם גדול במעלה שיהא לו
מקום מיוחד לעמידה כשעומדים בסוד שיח, אבל באדם
פשוט לא שייך זה.

עמידה בראש השולחן

מותר לעמוד בראש השולחן אף שהוא מקום
המיוחד לאביו.

כיון שאינו מקום מיוחד אלא לישב שם ואינו מקום מיוחד
לעמוד שם.

עמידה במקום המיוחד בבית הכנסת

אין לעמוד במקום המיוחד לאביו בבית הכנסת.

בין אם הוא מקום מיוחד לישב ולעמוד שם, ובין אם הוא
מקום מיוחד לעמוד לחוד [כגון מקום עמידה לחוד בכותל
מזרח], ודינו כפי שכתבנו לעיל לגבי ישיבה במקום המיוחד
לישב שם.

בערוה"ש (סי"א) דכתב דאם לא שייך שהאב יושב בראש
השולחן מחמת כלתו שגם כן יושבת בשולחן, אזי האב
אינו מקפיד וישב מהצד.

ישיבה על כסא המיוחד להם

כסא המיוחד לאב או לאם, וניכר בצורתו שהוא
מיוחד להם, יש מקום להחמיר שלא לישב עליו
אפילו כשאנו בראש השולחן, אבל כשאנו ניכר
בצורתו מותר לישב עליו.

שו"ת שבה"ל (ח"ח סי' קס"ח אות א') לגבי כבוד רבו.

ישיבה באויטא [קאר] במקום המיוחד

מקום המיוחד לאביו באויטא [כגון כסא שבראש
האויטא], מותר לישב שם כשאביו אינו נמצא שם.

דאין זה נחשב מקום מיוחד לאב, דכשהאב אינו נמצא שם
יושבים שם אנשים אחרים, ורק כשנמצאים שם יש
חשיבות לישב שם, וזהו המקום החשוב, וכל שכן אם דרך
האב לישב באחת מכסאות התחתיים, דאין זה נחשב מקום
מיוחד.

ישיבה במקום המיוחד בבית הכנסת

אין לישב בבית הכנסת במקום המיוחד לאביו, וכן
אין לבת לישב במקום המיוחד לאם, ואם הם גותנים
רשות מותר.

ובערוה"ש (שם) כתב דעכשיו הבנים עומדים במקום
אביהם בבית הכנסת כשהאב אינו שם, והטעם שכך נהגו
ונחשב כאילו נתנו רשות, ואין האב מקפיד בכך ע"כ, ולכאור'
צ"ל דהכל לפי המנהג.

ישיבה בפני אביו

צריך ליהדר כשיושב בפני אביו, לישב בדרך כבוד.

בס' פלא יועץ (ערך ביוון, בד"ה וצא) כתב כן, והוסיף דידוע
שבדוחק התירו לבן להסב בפני אביו בליל פסח, ויש לציין
דבב"י הביא מאו"ח דאין לישב סמוך לאביו בלא הפסק
אדם ביניהם ומוכיח כן משמואל (א כ- מה) דיהונתן לא רצה

תמצית השיעור הלכה שנאמרו גבי מדרשא

ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יושעק שליט"א
מו"ץ קהילתנו הק'

משיב כהלכה

דיני קריאת שנים מקרא ואחד תרגום (י)

ירא שמים יוצא ידי שניהם

א. אף שמעיקר הדין יוצאים קריאת שמו"ת בקריאת התרגום לבד או בפירש"י לבד מכל מקום ירא שמים יש לו לקרוא פירוש התרגום וגם פירוש רש"י על הפרשה ^(א).

בזמנינו יש חיוב מדינא ללמוד פירוש רש"י

ב. יש מי שכתב בזמן הזה שאין מבינים את התרגום אין יוצאים ידי חובה בקריאת התרגום בלבד רק בלימוד פירוש רש"י שמפרש ביאור הפסוקים ^(ב).

גודל מעלת לימוד הפרשה עם פירש"י

ג. ידוע מפי ספרים וסופרים גודל מעלת לימוד חומש עם פירש"י וכן נהגו הרבה גדולים וצדיקים ^(ג) ולימוד קדוש זה מסוגל מאוד לנטוע בלב האדם אמונה טהורה ויראת שמים ^(ד).

ביאורים והוספות

חומש רש"י עם מפרשים וכן נהג הנודע ביהודה כמ"ש בתשובה (מהדורא קמא יו"ד סי' ז') שמתנצל על מה שלא השיב על שאלה בערב שבת) דטרוד בערב שבת ללמוד רש"י עם התלמידים וכן נהג רבינו הקדוש בעל דברי יואל צצוק"ל כל ימי חייו ללמוד חומש רש"י עם המפרשים בעיון רב דבר זם ביומא אחר תפלת שחרית בעודו מעוטף בטלית ותפילין ובאורחות חיים להרא"ש (אות ל"ח) כתב "למוד פרשיות עם הציבור שמו"ת ופירוש רש"י ותדקדק בו כאשר תוכל" ובסוד ושו"ר העבודה (שעור הניצוץ פ"ב) כתב "יקבע האדם עצמו בקביעות ללמוד בכל שבוע ושבוע חק עולם לא יעבירו הסדרה עם פירש"י וכו' אף אם יחיה אלף שנים לא ינעם עצמו בכל שבוע מללמוד תמיד כסדרן הסדרה עם פירוש רש"י ודבר זה נקל לעשותו".

(ד) החפץ חיים בספרו זכור למרים (פרק כ"ה) כתב "ועצה היעוצה שתתחזק האמונה בלב האדם היא שילמד פרשת השבוע בכל שבוע עם פירש"י וידקדק ויעין בהם היטב וכדכתיב והאזנת למצוותיו ופירש"י תטה אזנים לדקדק בהן"

(א) שו"ע (סימן רפ"ה ס"ב) כי פירוש התרגום יש לו מעלה שניתן בסיני וגם הוא מפרש כל מלה ומלה ואילו פירוש רש"י יש לו מעלה שהוא מפרש את הענין על פי מדרשי חז"ל יותר מהתרגום לכן ראוי לירא שמים לקרוא את שניהם ועי' במשנ"ב (סק"ו) שכתב "ובאמת כן ראוי לנהוג לכל אדם שילמד בכל שבוע הסדרה עם פירוש רש"י לבד התרגום כי יש כמה פרשיות בתורה ובפרט בחלק ויקרא שא"א להבינם כלל על ידי תרגום לחוד".

(ב) במכתבי החפץ חיים (מכתב י"ח) כתב "ואל יאמר האדם הזה אני מעביר הסדרה שמו"ת וכוה אני יוצא ידי חובה, לא ק הדבר כי בזמן הגמרא היה אז התלמוד לימוד גדול ונכבד שעל ידו הבינו ההמון את התורה משא"כ אצלינו בימים אלה אין אנו יוצאים ידי חובה בתרגום לפני שאין המומ אחינו בני ישראל מבינים אותו וצריכים אנו לביאור נחמד שיפרש היטב את תורתנו הקדושה וביאור כזה הוא פירוש רש"י והוא אצלינו מדינא במקום התרגום שלפנים".

(ג) ידוע מנהגו של מרן החת"ס זצ"ל ללמוד עם התלמידים

ד. אף מי שהוא תלמיד חכם שמתמיד בלימודו דש"ס ופוסקים לא יבטל לימוד הפרשה עם פירוש רש"י^(ה).

אם יכול ללמוד אחד משניהם תרגום או פירש"י מה עדיף

ה. אם אין בידו פנאי ללמוד הפרשה גם עם תרגום אונקלוס וגם עם פירוש רש"י יש מי שכתב שעדיף שילמד את הפרשה עם פירוש רש"י אף שלא יקרא תרגום^(י).

ו. אמנם יש החולקים וסוברים שיש להעדיף את תרגום אונקלוס יותר מפירוש רש"י לפי שיש לו מעלה שניתן למשה מסיני^(י). וכן הוא עפ"י דעת חכמי הקבלה לקרוא את הפרשה עם תרגום בדווקא^(נ).

באופן שאינו מבין את התרגום יעדיף פירוש רש"י

ז. אך מסתבר דכל זה אם מבין את פירוש התרגום אבל אם קורא ואומר מבלי להבין ולהשכיל עדיף ללמוד פירוש רש"י^(ט).

ביאורים והוספות

הקדושים והטהורים" עכ"ד הנלהבים ומי חכם אשר ישמע דברים אלו ולא ישים אל לבו לקיימן הלכה למעשה.

(י) כ"כ הים של שלמה קידושין (פ"ב סימן י"ד) "דפירש"י מנופה כסולת נקיה וכל דבריו מדברי חז"ל ובכל מקום שנצטוו לדברי תרגום אונקלוס הוא מביאו שאין תרגום ופירוש מעולה ממנו ובפרט שרוב הפרשנים נתנו לו כתר מלוכה כי קטן וגדול שם הוא".

(ז) והיינו שבתורה כתוב לשון תרגום "יגר שהדותא" כ"כ הב"י בשם רב עמרם גאון ורב נטרונאי גאון והסמ"ג והגהות מיימוני אך עי' בביאור הלכה (ד"ה תרגום) שכתב שגם הם לא באו לאפוקי רק קריאת תרגום בשאר לשון לע"ז אבל לעולם אין לתרגום עדיפות על פירש"י ומ"מ לדינא אף שרש"י מפרש הענין יותר מתרגום אבל יש כמה פסוקים ותיבות שאין עליהם פירוש רש"י וא"כ אם יאמר רק פירוש רש"י הרי ישאר בפסוקים אלו רק עם מקרא בלבד.

(ח) שערי תשובה סק"ד בשם הברכי יוסף בסי רפ"ה שעל פי דעת חכמי האמת יש להעדיף קריאת התרגום על פני פירוש רש"י וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ל"ג) שכתב שדעת הפוסקים דלא כהים של שלמה הנ"ל.

(ט) דבזה הרי הבאנו לעיל בשם הח"ח שאם אינו מבין את הפירוש אין יוצא כלל את החיוב של קריאת שמו"ת שהמטרה בקריאתו לפרש ולהבין מה שכתוב בפסוקים.

וידוע מה דמרגלא בפומיה דמון רבינו מסאטמאר זצ"ל דהרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע צויה לו ללמוד חומש רש"י ואמר לו שהיה מכיר כמה גדולי תלמידי חכמים שהיו בקיאים בש"ס ופוסקים ולא ידעו היכן ה' נמצא (ו) דער אייברשטער געפינט זיך) מחמת שלא השקיעו בלימוד חומש רש"י כראוי, ובספר דברי יצחק (אות קכ"א) כתב ששמע בשם הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע דמי שלומד וגומר בכל שבוע פירש"י מובטח לו כי בעלמא דקשוט יהי עכ"פ במתיבתא דרש"י הגם שיש מתיבתות יותר גבוהים ועליונים עכ"פ לא ידחה ממתיבתא דרש"י והובאו דבריו באורחות חיים (ספינקא סק"א) - ומקובל שלימוד חומש עם רש"י מביא יראת שמים והרה"ק ר מאטיל סלונימער אמר דהיא פלא שהרשעים אינם רוצים ללמוד לימוד זה מהיכן הם יודעים זאת שחומש רש"י מביא יראת שמים.

(ה) בכף החיים (לרבי חיים פלאג"ר סימן כ"ז אות ג) כתב וז"ל "הנה בשו"ע פסק ירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י ואנכי לא ידעתי מי פטרם לכמה מתופסי התורה דהם לא יצאו מכלל יראי שמים ואמאי אין נוהרים ללמוד גם פירש"י בין ערב שבת לליל שבת ויומו ואפילו לא יגמח יכולים להשלים באמצע השבוע וכיון שהוא דינא דשו"ע ראוי להם לקיים הדבר ובמקום שילמדו בענין אחד ילמדו כל הפרשה עם פירוש רש"י ומי שחשקו לחדש חידושי תורה יראה כמה תועלת נמשך מפירוש רש"י מידי שבוע בשבוע וישים אל לבו דרש"י התענה תרי"ג תעניות כדי לפרש פירוש זה אשר בו רזק עילאין וסודות עמוקים ובודאי דזכות בעי להיות לומד בפירושיו

די א'ב' פון מוסדות יטב לב

קורצער אריינבליק
פארוואס און פארווען
דער עבר, הווה, און עתיד

פולטי-מיליאן דאלערדיגע
אונטערנעמונג קאמפין בתוככי
רבוא רבבות אנשי שלופינו

היסטאריע אשר כמוה לא נהייתה, פאז היתה סאטפאר!

שאלות והתשובות בהלכות סת"ם שהגיע בקרב ההוראה

לשכת הסת"ם

משמרת סת"ם

ניתן להבחן על ידינו
הבחינות של משמרת סת"ם
לתעודה 'קבלה'

קול הסופרים

שיעורים בהלכות סת"ם
[משנה ברורה סימן לב, לו, משנת סופרים,
קסת הסופר סימנים י"ב]

079-520-5237

שיעורים בהלכות סת"ם

כל יום ראשון
בביהמ"ד אהל יהושע
רח' ברנדשטטר

בשעה 10:10 בערב

פיקוח על סת"ם

מודעה רבא לאורייטא
במסגרת השיעורים בהל' סת"ם תתקיים א"ה

סדרה של 5 שיעורים
בדיני קדושת השמות
(קסת הסופר סימנים י' - י"ב)

בכל יום ראשון החל מיום א' אחר"ק הבעל"ט

בשעה 10.10 בערב

בביהמ"ד אהל יהושע רח' ברנדשטטר

סופר סת"ם שאינו מניח תפילין ר"ת, לא יכתבם

יש אומרים שסופר סת"ם שאינו מניח תפילין דר"ת, אין לו לכתוב תפילין ר"ת¹. ויש מקילים בזה². ולכאורה אם מניח לפעמים כגון פעם בחודש, לכזו' יכול לכתוב תפילין ר"ת, דהרי בזה מוכיח שבדואי מודה בתפילין אלו³.

כתיבת תפילין דר"ת ע"י בחורים

יש לעיין בבחורים שאינם מניחים תפילין דר"ת, או אברך מיד אחרי ההתונה כשעדיין לא התחיל להניחם, אבל בדעתם להניח תפילין דר"ת אחרי ההתונה, האם יכולים לכתבם, ומסתבר שמותר דשפיר הוו בני קשירה⁴.

תפילין דר"ת שלנו פסול לשיטת ר"ת

לסיום הדברים מענין לענין: ידוע מה שדנו האחרונים שהתפילין דרכינו תם שאנו מניחים, אינו כשר לשיטת ר"ת עצמו, דהרי לפי ר"ת (מנחות לג. ד"ה הא דעבידא) הפרשיות צריכות להיות שוכבות, יעיי"ש. וויש עוד נפ"מ בענין אופן כתיבת לטוטפת השלישין. וכתבו הפוסקים דצריך לומר שהכריעו לחוש לדברי ר"ת בסדר הפרשיות, משום שיש עוד גאונים דסוברים כוותיהו, משא"כ בשאר דברים שר"ת יחידא בזה.

¹ ישמח משה (נל אגדות הש"ס, יין הרקח על שו"ע סימן לט) וז"ל "יש ליזהר שמי שאינו מניח תפילין דר"ת לא יכתבם, דהא לדעת רבינו תם אינו בקשירה, אם כן אינו בכתובה. כך נראה לי. ראה לדבר, דאף שנצטוו הוואיל ואינו מקיים מקרי אינו בקשירה, מהא דקיי"ל בהלכות שחיטה (וי"ד סב ס"ה בהגיה) דמי שאינו חושש בשחיטה דינו כעכו"ם דאיתו בר זביחה". וחובא בקסת הסופר (סימן כו לשכ"ה"ס סק"א) וז"ל "שמעתי בשם גדול אחד כי הסופר שהוא כותב תפילין דר"ת יש לו בעצמו ג"כ להניח גם תפילין דר"ת. ומילתא דמיסתבר היא דכל שישנו בקשירה ישנו בכתובה וכו'". ומש"כ בשם גדול אחד, היינו הישמח משה הנ"ל.

² מקדש מעט (סימן לד סק"ד), דא"כ כשהתפילין שלו סתומה שלהם כרמב"ם יהיה פסול לכתוב תפילין להרא"ש וכאלה רבות. וכן בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ג סימן רמ) העיר על זה דהרי מי שאינו מניח דרכינו תם אינו מטעם שאינו מאמין ח"ו, רק דאיתו נוגח המדת חסידות. וכ"כ בתורת חלי (פרק 6) בשם בעל שבת חלי דכיון דקיי"ל להלכה דהעיקר כשיטת רש"י א"כ להלכה מיקרי קרקפתא דמנח תפילין, ואדברא אחד שמניח רק תפילין דר"ת, ואין מניח תפילין דרש"י מיקרי להלכה קרקפתא דלא מנח תפילין, ואף להארי"ל והמקובלים דסביר דצריך להניח גם תפילין דר"ת, מ"מ יודו דאם מניח רק ר"ת לא יצא, וזדאי הלכה כרש"י ולא כר"ת, ומשו"ה מיקרי שפיר בר קשירה. אמנם לכתחילה אם אפשר ודאי עדיף שיכתוב מי שמניח תפילין דר"ת.

³ חשו"ק חמד (נפחים ג).

⁴ והטעם להיתר משום דהרי הטעם שבחורים אין מניחים תפילין דר"ת, אינו משום שאין מאמינים בתפילין ר"ת, אלא אדברא נמנעים רק מחמת שקדושתם חמורה ביותר. ולכן כיון שמאמינים בתפילין דר"ת, וגם דעתם להניח אחר ההתונה, שפיר הוי בני קשירה גם לתפילין דר"ת.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבתינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

י' אייר

הגה"ק רבי הלל מקאלאמי זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקע"ה לאביו ר' ברוך בענדיט ז"ל ליכטנשטיין
מגזע השל"ה הק' ולאמו האשה הצדקנית מרת ליבא ע"ה מגזע
רבינו מרדכי יפה בעל הלבושים זי"ע עשרים וששה דורות למעלה

בקודש ישבו על כסא
הוראה זה אדור זה,
והאירו העולם
בעדקתם.

כבר במעללי
יתנכר נער, ומיד
נראו בו סימני טהרה,
אביו ז"ל חנכו וחכמו
כל אשר הי' בידו
לעשות כדי לקיים
ולמדתם אותם את
בניכם בלמודו אתו
תנ"ך ואגדות הש"ס
כל מדרשי חז"ל
פירוש כל התפילות,
וספרי מוסר, והוא
עצמו הוסיף מדילי
חומרות וסיגים אשר
מצא בספרי מוסר,
ופ"א אמר כי
בילדותו הי' בקי בכל
תלמיד בבלי.

כאשר ראה
אביו שכבר מוכשר
לקבל תורה ויראה
הביאו לפני מרן
החת"ס זי"ע אשר
מיד ראה בו
שלאילנא ברברא

יתעביד, ויסופר שפע"א כאשר נשאל מרן החת"ס עליו ועל חבירו
ש"ב הנקרא בשמו שלמד אותו בחברותא, הי"ה הרב הגה"צ ר' הלל
פאלאק אבד"ק סאסרעגען זלה"ה השיב קודש "הילולים לד",
ששני "הלל" קדושים המה.

ימי ההילולא

ה' אייר

- רבי ירחמיאל מפאשיסחא ב"ר יעקב יצחק - תקצ"ט
- רבי דוד הלוי פרדס אדמו"ר מסטאשוב ב"ר מרדכי - תרפ"א

ט' אייר

- רבי אביגדור קרא ב"ר יצחק (בעל הקנה) - קצ"ט
- רבי ישראל מנאקוי ב"ר חיים משה מוסטעפין - תרס"ב
- רביחיים פריד לאנדער (חתן ר' צ"ה מליסקא) ב"ר משה (של חיים) - תרס"ד
- רבי משה ב"ר ברוך משאץ - תרפ"ז

י' אייר

- עלי הכהן הגדול - ב"א תת"ע
- רבינו יצחק אלפסי ב"ר יעקב (רי"ף) - ד"א תתס"ד
- רבי מאיר מרגליות ב"ר צבי הירש (תלמיד הבש"ט, מאיר נתיבים) - תקנ"ג
- רבי וסף תאומים ב"ר מאיר (פרי מגדים) - תקנ"ב
- רבי משה מזויחל ב"ר יחיאל מייכל מזלאטשוב - תקצ"א
- רבי עזריאל גרין אב"ד מונקאטש ב"ר שמעון (תלמיד החוזה נחלת עזריאל) - תר"א
- רבי שמואל מקאמינקא ב"ר משה אהרן - תר"א
- רבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל מקאמארנא ב"ר אלכסנדר - תרל"ד
- רבי דוד מטאלנא ב"ר מרדכי מוטשערנובל - תרמ"ב
- רבי הלל ליכטנשטיין מקאלאמיא ב"ר ברוך בענדיט (עת לעשות) - תרנ"א

כשהי' בישיבתו של החת"ס הי' אוכל חתיכת לחם בבוקר
ובזה למד י"ד שעות ובערב אכל עוד חתיכת לחם, ואפילו אז לא
הי' נהנה מאכילתו כי הי' מהרהר אז בדברי תורה, ולפעמים אכל
את הלחם שבערב בבוקר מרוב חשקת התורה.

מגדל דביקותו בלימודו לא הלך אל כל השיעורים שלמד
רבו החת"ס ופע"א הוכיחו רבו על זה ואמר לו שעוד יתחרט על מה
שהחסיר שיעורו, ומני אז מעולם לא ביטל שיעור רבו, ואפילו על
שיחת חולין של רבו הי' מעיין מה הי' כוונתו של רבו בזה, וכל
שיחותיו הי' חרותים על לבו, וכשהי' אומר דבר משמו הי' עומד
באימה וביראה.

כך עלה מעלות
רמות בדרכי התורה
וכפי שמעיד עליו רבו
במכתב קודש וז"ל
...הוא אחד מיוחד
ממפלאי בני
ישיבתנו מלא על כל
גדותיו בגמ' ופוסקים
ראשונים ואחרונים
עכ"ל.

האיש מקדש

כאשר הגיע
לפרק האשה מקדש
נשתדך בעצת מורו
החת"ס עם בת איש
ירא וחרד לדבר ד'
מוקד רבנן הנגיד
מו"ה דוב בן
קלונימוס זלה"ה
מעיר גאלאנטע, ונתן
לו נדוניא ומזונות על
שולחנו יותר
מהבטחתו.
בעת ישובו
בגאלענטע אחרי
חתונתו ממש לא חוד

לביתו כל השבוע אלא הי' לו בביהמ"ד על סק תבן בלא כר
וכסת, ולא הלך לישון עד אשר הי' בכוחו לעמוד על רגליו, ורק
בש"ק הי' ישן מעט במטה בביתו בכל ליל שישי למד כל הלילה,
וכל חצות הלילה הי' מקנן עם תלמידיו על גלות השכינה.

על כס הרבנות

תיכף אחר
נישואיו ישב בעיר
גאלאנטא ונתקבצו
אליו עדרים לילמוד
תורה ויראה ומדי
שבת בשבתו למד
עם בעלי בתים חכמה
ומוסר י"ג שנים ישב
שם על התורה
ועבודה ביגיעה
ובמס"נ.

בשנת תר"י
שלחו אליו כתב
רבנות מק"ק
מארגרעטין, ואף כי
ה' מתושבי המקום
אחד המיוחד
מתלמידי החת"ס
ה"ה הגאון ר' אהרן
צבי שוסבורג זלה"ה
בעל שר"ת מהריא"ן
הוא ה' הראשון
שהשתדל שיבוא
לכהן שם ברבנות
ועליו סמכו בני
הקהילה ולא שלח
אפי' שליחים לתהות
על קנקנו.

אחר כמה שנים
שישב שם באו
שליחים מקלונבורג
שיבוא לכהן בעירם
ואכן נסע לשם אבל
לא ארכו לו הימים
שם, כי ה' לו רדיפות

ועלילות שוא אצל המלכות, והוצרך לברוח משם, באותו לילה
חלם חלום שזקן אחד נגלה אליו ופניו מאירות כפני אלוקים ובירך
אותו לך לך ואגדלה שמך והי' ברכה הברכות מסורות בידך, ויקץ
משנתו ושמת מאוד אמנם לא ידע מי המברך רק צורתו הי' חרות
על לבו, ובבוקר נסע לעיר גראסווארדיין בלי משען ומשענה, וחיש
מהר התאספו נכבדי העיר הזאת ועשו כל השתדלות לסעדו
ותמכו, ונסעו משם לעיר מארגרעטין מקום מושבו מתחילה
שיחזירו אותם לשם כי לא הי' להם רב משעזבם, ואכן החזירו
עטרה ליושנה ונתקבל שנית לאב"ד במארגרעטן.

בעת ישובו שם ירד ריעו כאח לו הגאון ר' אהרן צבי הנ"ל
מנכסיו והצטער מאוד, ושמע כי בעיר סיקס נתפנה מקום הרבנות

ימי ההילולא

י"א אי"ר

- רבי נפתלי צבי מראפשיץ ב"ר מנחם מענדל (ורע קודש) - תקפ"ז
- רבי יצחק מראדוויל ב"ר יחיאל מיכל מזולאטשוב - תקצ"ה
- רבי יהודא צבי מסטרעטין ב"ר שמואל זנוויל - תר"ד
- רבי חיים יהודה ב"ר שלמה קלוגער - תרי"ח

י"ב אי"ר

- רבי (אברהם משה) זרח איידליץ ב"ר מאיר (אור לישרים) - תקט"ז
- רבי ישעי' מואנוב (צוואת הבעש"ט) - תקנ"ד
- רבי יהודא צבי מואלינא ב"ר ישכר בעריש - תרס"ט

י"ב אי"ר

- רבי (אברהם משה) זרח איידליץ ב"ר מאיר (אור לישרים) - תקט"ז
- רבי ישעי' מואנוב (צוואת הבעש"ט) - תקנ"ד
- רבי יהודא צבי מואלינא ב"ר ישכר בעריש - תרס"ט

י"ג אי"ר

- רבי פנחס קצינעלנבוים מאוסטילא ב"ר יוסף

י"ד אי"ר

- רבי שמואל מקארוב (תלמיד הבע"ט) ב"ר אברהם ישעי' - תק"פ
- רבי יהודה לייב מואלקיקוב ב"ר משה - תקפ"ז
- רבי ראובן הורוויץ מדעמביץ ב"ר אליעזר מדזיקוב - תרל"ט
- רבי יהודא צבי מסטרעטין ב"ר אורי מרוהטין - תרס"ז
- רבי אליהו חיים מייזל אבד"ק לאדז ב"ר משה - תרע"ב

ט"ו אי"ר

- רבי ארי' לייב אב"ד קראקא ב"ר זכריה מענדל - תל"א
- רבי נתנאל ווייל ב"ר ידידיה טיאה (קרן נתנאל) - תקכ"ט
- רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא ב"ר אבי עזרא זעליג - תר"ט

נסע משם לבקש את
בני הקהילה שיקחו
את ר' אהרן צבי לרב
ואב"ד ענו לו ואמרו
כי אם הוא רוצה
לבוא אליהם הרי
כסא כבודו מוכן
לפניו וישתדל
שיקבלו את ר' אהרן
צבי למלא מקומו,
ובבואו לביתו אמר
לבני קהילתו הדברים
הנ"ל ושאל אותם אם
הם מסכימים לעשות
החליפין, אף כי אוהב
אותם הוא מוכן
לעזוב אותם לטובת
ריעו, ויענו כל העם
יחדיו שהם מסכימים
והלכו כולם בראש
האב"ד אל בית ר'
אהרן צבי ונענו לו
מזל טוב, והוא נסע
לסיקס לכהן פאר
שם.

אח"כ נתקבל
לכהן בעיר קאלעמיי,
ועל שם העיר הזאת
נקרא בתפוצות
ישראל ר' הלל
קאלאמייער זי"ע,
בכל עיר ועיר שכיהן
ברבנות דרש דרשות
נלהבות, בכל שבת
קודש אחה"צ דרש
לפני העם את
המעשה אשר יעשון

שעות ארוכות, ועמד בכל פרצה שנפרצה, ואכן פעל ועשה גדולות
ונצורות בכל מקום בואו, ולא רק במקומו שכיהן דרש דרשות
ופעל נצורות אלא כמעט מכלל מקומות מושבות בני ישראל
קראו אותו שיבא לעורר לבב ישראל ותיקן תקנות בישראל
והתקנות שיסדו רבותינו במיהאלאוין הוא הי' הכותב וגם הי'
באסיפה בפעסט בעת יסדו הקאנגרעס אם כי הי' אז בפולין
עכ"ז בא לשם אולי יוכל לעזור ואמר להם גר ותושב אנכי עמכם.

התמדתו בתורה

כאמור הי' דבוק בתורת ד' עד כדי מסירות נפש, ובליילה לא
הי' לו שמן למאור הי' לומד לאור הלבנה, ועי"ז הי' לו חולי עיניים

“אחרי קדושים” כן סיים ואח”כ הוטב לו וקם ממטתו ועבד עבודתו בקודש כמקודם.

וכמה ימים לפני פטירתו לא פסק פומי מגירסא וחזר על כל לימוד שלמד בחייו, ובשנת תרנ”א ליל י’ אייר אור ליום ב’ אחרי קדושים אמר להעומדים סביבו שעוד ר’ שעות יהי זמן המוגבל וכן ה’, והתפללו תפילת שחרית בדביקות נפלאה ואחר התפילה הביאו לפניו יין ובירך ברכה ראשונה, ואמר לחיים להעומדים שם, ואחר כך אמר תורה וצוה תיכף לכותבם, ובשעה ה’ נאסף אל עמו וכבוד גדול עשו לו במותו.

מורשתו הרוחניות

השאיר אחריו הרבה ספרים וכתבי ידות ספר משכיל אל דל ד’ חלקים מדרשותיו אשר אמר, אבקת רוכל ב’ חלקים מקרי דרדקי, ושור”ת בית הלל וספר עת לעשות באידיש ספר מוסר השכל מלא חכמה, ולפלא שעל מצבת קבורתו אמר לחרות בעמח”ס עת לעשות.

פ”א נסע הנגיד המפורסם הצדיק ר’ משה ארי’ פריינד זצ”ל ראש הקהל סיגעט להרה”ק ר’ יהושע מבעלז זי”ע וכאשר עבר עיר קאלמייא נכנס אל הרה”ק, והרה”ק נתן לו ספר עת לעשות שיתנהו להרה”ק מבעלז, ר’ משה ארי’ חשב מה יאמר לו הרה”ק כשיתן לו ספר בלשון אידיש, אבל עשה רצון צדיק ומסר לו הספר, בשבת בבוקר נכנס הרה”ק מבעלז מאוחר לביהמ”ד, ר’ משה ארי’ הלך לחדר הצדיק והסתכל מה עושה שם עמד והשתומם וראה איך שעוסק בספר עת לעשות, ואמר לו הרה”ק: “איך פריי מיך זייער וואס איך האט מיר געברענגט דעם ספר, ווייל דאס וואס אונז זאגן אין די אלע יארן דאס שרייבט ער דא אין ספר”, וספרו לו שאביו השר שלום מבעלז זי”ע ה’ מדייק שלא לקנות ספרים ממחברים חדשים, כשיצא ספר החתם סופר, אמר לו שיכול לקנות, דכל היחוס של ספרים ישנים שהמחברים למדו תורה לשמה והחתם סופר גם למד תורה לשמה, וסיים הרה”ק מבעלז שעל זה שמח שהביא לו ספר זה שגם הוא למד תורה לשמה.

י’ אייר

הגה”ק רבי יוסף תאומים זי”ע
[ה’ פריי מגדים”]

תולדותיו

נולד בשנת תפ”ז בעיר לבוב (לעמבערג) לאביו הגי”ר מאיר שהי’ מגיד ומוכיח בעיר לבוב בעמח”ס ברכת יוסף ועוד, ולאמו הצדקנית שהיתה בזיו”ש אשת הרה”ק הרבי ר’ בער המגיד ממעזריטש זי”ע, – רוב תורתו קיבל מאביו שהי’ עני מאד, וגידלו ולימדו תורה מתוך הדחק גדול,

האיש מקדש

בהגיע לפרקו נשא את בתו של הרבני הנכבד ר’ אליקים

עד כי חשך עולם בעדו, ונסע לויען אל הרופאים והזהירו אותו שלא ילמד עוד ולא יעיין בספר, ובבואו אל ביתו הצטער מאד על זה ולא שמר דבריהם ונשא ק”ו ומה כשאני מקיים והגית בו יומם ולילה כך, שאין לו מאור עיניו, אם אבטל חלילה תורת ד’ עאכ”ו שלא אראה אור כל ימי, ולפלא שנתחזקו אור עיניו ביתר שאת ומני אז עד יום מותו אפי’ בתי עיניים לא ה’ לו.

גם בלימוד הנסתר, הסתיר ידיעותיו, ועפ”י רוב אמר המפורשים מביאים בשם הוזהר ועד יום מותו ה’ כמעין הנובע לחדש חידושים כמעין המתגבר ואף בימיו אחרונים אשר עיניו כבדו מזוקן בניו ונכדיו כתבו חידושי הוא אמר והם כתבו.

בצל רבו הק’ מצאנו זי”ע

אחרי שבתו שנית במארגערעטן חשק לנסוע אל צדיקי הדור ואחר שיכול הדעת אמר הלא כתיב ובחרת בחיים נסע אל הרה”ק בעל דברי חיים זי”ע לצאנו, ובעת ההוא לא ה’ עוד מסילת הברגל ונסע על העגלה ובכל עיר ועיר אשר עמד שם הלך לביהכ”ס ודרש להם תוכחת מוסר כדרכו כל הימים, וחקר אם יש להם מקוה ומלמדים ושאר דברים אשר צריכים בעיר, וכמה תלאות מצא אותו בדרך עד שביום ה’ בערב ירדו הסוס אל מקום טיט ורפש, והמים להם חומה ולא יכלו לצאת, פתאום בא איש אחד והוציאם משם ונעלם, ויהי לנס, ויהי כבואו לצאנו מיד כשנכנס לחדר הצדיק נרעש ונפחד, כי הכירו שהוא האיש הוקן אשר בירך אותו בקלויזנבורג בעת אשר ברח שם כנ”ל, אח”כ אמר לו הרה”ק מצאנו אבל הוצאתי אתכם מהסכנה, וראה כי רוח הקודש מדברת מתוך גרונו, כי לא סיפר לו הנס שקרא אותו בדרך.

מסופר שהרה”ק מצאנו אמר לו שהיות שהוא אומר דרשות ומעורר לב ישראל לאביהם שבשמים שיעורר גם אותו ויגיד לו מוסר, ואמר להרה”ק מצאנו שאין לו זכר לחורבן, ועוד כמה הערות אמר בעת שהותו שם והתלמידים רצו לפגוע בו על כי מתחכם על רבם, אבל הרה”ק מצאנו גער בהם ואמר שכל כוונותיו לשמים, פ”א אמר הרה”ק מצאנו שאוסר להדהר אחריו והמהדהר אחריו כאילו מהדהר אחר השכינה.

אחרית ימיו

כמה שבועות לפני פטירתו בחצות הלילה כאשר חלה חליו אשר מת בה צוה לקרות ראשי הקהילה, והוא ה’ שוכב על מטתו ודרש לפניו דברי כיבושין, איך להתנהג אחר פטירתו, שלא ינטו מדרך התורה, וסיים כל אשר ישנה פניו ישונה, והשומע תבוא עליו ברכה וכולם געו בבכי מרוב התעוררות, ואחר ב’ שעות הלכו לביתם.

באשמורות הבוקר צוה לקרות לפניו בניו ובנותיו, ואמר להם האספו ואברך אתכם לפני מותי, ובירך לכל אחד ואחד, וצוה להניח אותו על הרצפה ממש ולעשות לו ארבע מיתות בית דין, וכן עשו לו, אח”כ צוה להניחו על מטתו ונרדם לכמה מינוטין והקיץ ואמר דעו נא רבותי שיש למעלה שתי כתות אחת אומרת שהגיע קיצו וצריכים אותי לביי”ד של מעלה, ואחת אומרת שלא הגיע קיצו וצריכים אותי בעוה”ז ואיני יודע בבירור על כמה זמן

מעיר קאמארנא, אחרי חתונתו ישב שם בקאמארנא אצל חותנו על תורה ועבודה, ולמד תורה מתוך הדחק, ומתוך דחקותו הוצרך להיות מלמד תינוקות, כמו שמספר בעצמו בהקדמתו לספרו פרי מגדים או"ח בזה"ל: ואני הדל והצעיר יוסף, מלמד תינוקות הייתי בלבוב, (כפי הנראה חוד ללבוב) והעמדותי מעט תלמידים תה"ל חשובים, מתלמידיו הידועים הוא הג"ר שמחה אב"ד בובריקא אשר לימים נעשה לתלמיד של האחים הקדושים ר' אלימלך ור' זושא, וגם חתם את עצמו בהקדמה לספר פרי מגדים לי"ד ברוב ענוותנותו "מקרי דרדקי", אולם החזיק אותו שם כת"ח ובקי בהוראה, ופנו אליו עם שאלות שונות, (עיין במשבצות זהב ה"ל פסח סי' תס"ז: מעשה ה"י בק"ק קאמארנא, שעשו לחמים עגולים שקורין "קניידלעך" ממצה טחינה, ולשו עם שומן אווז ומלח ופלפלין בלי מים כלל, וטגנו בשומן וכו' ומצאו באחת מהן חטה נתרככה, ושאלו אותי מהו הדין של המאכל והכלים בפסח וכו'),

הוי גולה למקום תורה

לאחר כמה שנים קיבל עליו להיות נע ונד מארצו ומעירו לקיים הוי גולה למקום תורה ועבר לברלין, וקבע ישיבתו באבסניא של תורה, בבית הגביר האלוף ביהודה לתורה ולתעודה, מ"ה דניאל יפה ז"ל, שה"י ביתו ועד לחכמים ובעין יפה הספיק להם כל צרכם ושמה מצאו מנוח לכף רגלם, וישבו בבית מדרשו שה"י לה אוצר הספרים גדולה, ועסקו בתורה וחברו ספרים בכל מקצועות התורה, ובבית זה למד תורה ביחד עם הגאון ר' ישראל מזאמושץ בעמדה"ס נצח ישראל, ושם חיבר והוציא לאור ספרו "פרי מגדים" על יו"ד ומזכיר שם בהקדמה את ר' דניאל ואשתו שהיתה גם היא נוהגת כבוד גדול בתלמידי חכמים, והפמ"ג מזכירו עוד כמה פעמים לשבח עיין בהקדמה לספרו "נוטריקון" וז"ל: גם בזמננו, זה הגביר הקצין כבוד הר"ר דניאל יפה, יפה אמר ויפה עשה, גם לי הכניס בבית מדרשו כמה שנים ולמדתי מה שאהבה נפשי בספרים רבים אשר יש שם, והמניח כתר תורה על ראש נדיב כזה לא משתבש,

על כס הרבנות

בשנת תקל"ז נפטר עליו אביו אז נקרא ללבוב למלאות מקומו כדרשן ומוכיח בקהלה זו, וה"י שם שבע שנים עד שנת תקמ"א אשר אז עלה לכהן כרבה של פראנקפורט-דאדער, ושמה כיהן עד הסתלקת, ושם גם מנוחתו כבוד,

עצה טובה

הגאון ר' מאיר ווייל זצ"ל בנסעו לברלין לקבל את עול הרבנות דשם, בא לקבל את ברכתו של הפמ"ג, אמר לו הפמ"ג בזה"ל אף שכת"ה אינו שואל עצה ממני עכ"ז לא אחזר תחת לשוני ואומר את אשר ידעתי ויוכל להיות אשר כבודו לא ישמע לי אני אעשה את שלי ואחזה לו דעת, כאשר יבוא לברלין ויתחיל לנהג ברבנות שמה, יעשה את עצמו כבטלן וכאלו איננו בקי בטוב העולם, ואז יוכל לישב בהתמדה על התורה והעבודה, ואם לא כן יעשה רק חכמתו בחזן תרונה, כי שמו כבר מפורסם לחכם גדול,

אז לא לבד אשר יטרדו אותו ויבטלוהו מלימוד תורה"ק, אך גם ישלילו ממנו פנאי להתפלל במנוחה, כי עיר גדולה היא, ואין חכם כבעל הנסיון, כי אני הייתי דיין בלבוב והייתי שם בדחקות גדול ואמרתי לאשתי הלא פרנסתי דחוקה וטרדותי עלו למעלה ראש, ולא אוכל להגות כחפצי, ע"כ אעזוב את משמרותי ואסע לברלין לקבוע מושבי בבית המדרש של ר' דניאל יפה והוא ישלח הספקה גם לך, והסכימה לדברי, ונסעתי לברלין ושם בביהמ"ד חברתי כמעט כל ספריי, אך בימים הראשונים לבואי כאשר הקול יצא כי גברא רבה אתא, באו לפני לדין כפעם בפעם, ומאד הוטב בעיניהם פסקי, ונהרו אלי עוד דינים ומשפטים, וכאשר ראיתי שמטרידים אותי עד מאד ולא לזה באתי, לכאן גמרתי בלבי לעשות עצמי כבטלן וכן עשיתי, וכאשר בא לפני לדין שנית את טעמי ושאלתי וחדר ושאלתי את הבע"ד איזה פעמים על טענותיהם, וכאשר שנו ושלש את דבריהם נלאו והלכו להם, באמרם בלעג מה שאנשי פולין יכולים לגוס גוזמאות לקרוא לבטלן כזה חכם ונבון, וכן עשיתי הרבה פעמים, ומאז ה"י לי מנוחה ולמדתי בהתמדה גדולה וחברתי שם כל ספריי, ע"כ יעשה גם כ"ת כמוני וישיב לו בזה ובבא, עם כי בראשונה יוכל לצמוח לו מזה עגמת נפש, כי יאמרו מה לנו רב כזה, אולם אח"כ כשיראו חכמתו והתמדתו ויראת כי שם ד' נקרא עליו ויראו ממנו, - יסופר שפ"א ה"י הפרמ"ג בעיר שגר בה אז הרה"ק מרן בעל ישמח משה זי"ע בימי חורפו, והלך היש"מ לקבל פניו ולדבר עמו בד"ת, ושאלו באיזה ספרים יעסוק שמרבים באדם בקיאות, והשיבו ספר הרא"ם על פרש"י היא כלל גדול בתורה ועל ידו יכולים לבא לבקיאות רב, והובא גם באגרות הראשונה שבריש פמ"ג לאו"ח ח"ל ראה נא הרא"ם שהאיר עיני כל ישראל בחיבורו על פרש"י עה"ת.

מורשתו הרוחנית

ברכתו של הרה"ק ר' מנחם מנדל רובין זי"ע, אב"ד לינסק (אבי הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע) "שספרו לא יסור מעל שלחן של כל רב ומורה הוראה בישראל", נתקיים במילואה, כי אכן שמו של הפמ"ג היא בין גדולי הפוסקים, ואין לך מורה הוראה בישראל שלא יהי' בקי בפרי מגדים, ולא יחסר בבית שום רב ומו"ץ, - חיבר טו"ב ספרים, ומהם "פורת יוסף" עמ"ס יבמות וכתובות, "גנת וורדים" - כללים וכו', "תיבת גמא" על התורה, "נועם מגדים" דינים ומנהגים בעניני תפילה, "ראש יוסף" על מסכת חולין, "המגיד" דרושים עה"ת ופרקי אבות והספדים, דרשות על שבת ויו"ט, "אם לביתה" שרשים בלשון הקודש ארמית, ועל כולם היא חיבורו הנודע, על נושאי כלי השו"ע ושעל שמה נקרא בפי כל "פרי מגדים", יסופר כי לפני שחיבר ספר פרי מגדים על יו"ד למד עם תלמידו הנ"ל הג"ר שמחה אב"ד בובריקא עשרים שנה בעיון עצום כל יום אחר עלות השחר מסכת חולין, ועוד יסופר כי בהיותו עוד מלמד בקאמארנא החזיק אותו הבעלי בתים בהצטרפותו באכילה וכדו', פ"א השתדא לבוא לסעודת הצהרים, וכראות הבע"ב שלא בא, שלח אליו בתו הקטנה לקרותו, כשהגיעה הילדה לביהמ"ד ראתה איך שהוא הולך בבית המדרש הילך והילך אחוזו בשרעפיו בהתלהבות עצומה, ולא הרגיש איך שנכנסה לביהמ"ד, ואפ' כשקראה בשמו לא שמע,

אברהם ומשפחות זהב, מלבד ספרים הרבה בכתב, נפטר ונקבר יום ד' אייר תקנ"ב, אולם בספר "המגיד" להפמ"ג (ה' לונדון) מביא מהר"ר י. י. ו. שמברר שזה לא נכון, כי אם מעיינים בנוסחאות המצבות המובאים בספר "מצבת קברות הרבנים" לפראנקפורט, יש שינוי קל בין הנוסח המצבה של הפמ"ג ובין שאר נוסחאות, כי בכל המצבות נזכר מועד הפטירה ביום השבוע וביום החודש, לדוגמא בנוסח מצבת בעל "קרבן ראשית" כתוב "פ"ט וכו' הרב הגאון הגדול מוהר"ר יהודה לייב מרגליות וכו' נפטר ביום ו' עש"ק כ"ב סיון תקע"א, וכן כולם, ומדוע במצבת הפמ"ג לא הזכיר רק יום החודש ולא יום השבוע, וכתב הנ"ל שאלקים אנה לידו פנקס קהלת פרנקפורט בכת", ובעמוד קס"ב כתוב: "היום יום ה' י"א אייר תקנ"ב התאספו האלופים פו"מ קהלתנו וכו' החתומים למטה וכו', באשר שביום אתמול בע"ה נפטר והלך לעולמו הרב הגאון אב"ד קהלתנו ז"ל ושבת חיים לנו ולכ"ו וכו' ידאגו שם ראשי הקהלה לציין להורות", ועל פי זה נתברר לנו שיום ד' הנזכר במצבה הכוונה ליום השבוע דווקא וחסר תיבת יו"ד או אפשר לומר שהי' יו"ד רק המדפיס חשב שהוא ק' כזה 'וקאי על הד' שמקודם.

י' אייר

הגה"ק רבי יצחק אלפסי זי"ע
[הרי"ף]

ואלה תולדות יצחק

רבינו הרי"ף פוסק הראשון של תקופת ה"ראשונים" נולד בסוף תקופת הגאונים בשנת ד' אלפים תשע"ג לפ"ג בעיר "קלעה (חמאן) ונד" (היום נשארו ממנה רק שרידי חרבות) אשר במדינת אלדזשיר, ולכן הוא נקרא לפעמים הקלעי, הי' תלמידו של רבנו חננאל ורבנו נסים גאון, אחר כך התיישב במארוקו בעיר "פאס", ומכאן כנויו "אלפסי, או רי"ף ר"ת ר' יצחק פאסי, והרביץ שם תורה לעדרים, בפאס ישב הרי"ף עד ד"א תתמ"ח וכבר הגיע לשנות החמש ושבעים, ואולם קמו עליו מלשינים שהלשינו עליו למלכות (סדר הדורות, ולא כתוב שם איזה מלשינות) והוכרח לברוח לספרד, מקודם ישב בקורדובה חדשים מעטים, ומשם עבר לעיר אליסאנה ששימש כבר מאתיים שנה למרכז רוחני ליהודי ספרד.

נשיאותו

באותו זמן כיהן שם באליסאנא כראש הישיבה ונשיא העיר רבי יצחק בר יהודה נ' גיאת, כעבור זמן מועט בשנת תתמ"ט נפטר ר"י נ' גיאת אז מילא הרי"ף את מקומו, גם שם בספרד העמיד תלמידים הרבה בין גדולי תלמידיו רבי ברוך אלבעלי, רבי יהודה הלוי, רבנו יוסף נ' מיגאש הנקרא הרי" מיגאש, הרי" מיגאש בא אליו ללמוד תורה כשהי' נער בן י"ב שנים וארבע עשרה שנים למד אצלו ורבו הרי"ף חיבבו מאד, וכתב עליו "אפילו בדורו של

הלכה מהר וקראה את אביה, שגם הוא נתפעל מהמחזה, בערב כאשר שב לאכסניא שאל אותו לפשר מעשהו, ענה לו הנה אנכי חיברתי חיבור על שו"ע אי"ח וחזרתי על כל החיבור לראות אם לא טעיתי באיזה מקום, ואמר לו הבע"ב שבתו לא רצתה להפריע אותו מהלימוד, בידך אותה באריכות ימים, ואכן נתקיים ברכתו של אותו צדיק והאריכה ימים קרוב למאה שנים. ידוע העובדא שכשהוציא הספר פמ"ג והלך להפיצם לא נתקבל מקודם בין הלומדים, הציעו לו כמה חסידים שילך להרה"ק ר' מיכל המגיד מולאטשוב זי"ע, וכן עשה, וכאשר הגיע אל המגיד כיבדו מאד, ושטח לפניו את בקשתו שהיות שהוא יגע הרבה שנים עד שחיבר את ספרו וכעת אין היא מתקבל בין הלומדים, ועיין המגיד בהספר ואמר לו "שהכריו ברקיע שיזכה לקבוע הלכה כמותו על שלומד בטהרה לשם אל עולם, ומאז התחילו לקנותו, ובפי תלמידי הרה"ק בעל התניא הי' מרגלי' דבריו של רבם "קא מכריו ברקיע הלכה כפרי מגדים", עיין בשו"ת דברי חיים מהגה"ק מצאנו זי"ע סימן כ"ב וז"ל...הן אמת שדברי הפרי מגדים בכל מקום קילורין לעינים, ודבריו מתלהבים בקדושה נפלאה וחריצות כפולול וסברא ובקיאות, ומי בדור הזה לספר שבחו עכ"ל.

ויבא יוסף

סיפר הגאון בעל אבני נזר זצ"ל שפ"א נכנס אצל חותנו הרה"ק השרף מקאצק זי"ע, להציע לפניו איזה ישוב על איזה קשיא והי' שם גם איזה ישוב על הפמ"ג, ומצא שם שיושב שם זקן אחד בעל צורה ולא הכירו אותו כי אין פעם לא הי' בקאצק, והזקן הקשיב לדברי פלפלו שהציע לפני חותנו, וכאשר יצא הי' עדיין הזקן יושב שם, וכאשר נכנס עוד פעם גלה לו חותנו שהזקן הי' הפמ"ג ויען כי טרח עצמו לישב דבריו וזה לראותו בהקיץ ממש, - הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע בא פ"א לאיזה עיר והי' שם אנשים שרצו לבחון ולראות אם החסידים לומדים והציעו לפניו איזה קשיא בדברי הפמ"ג, אמר להם שישאירו הפמ"ג אצלו ויעיין בוה, כבוקר אמר להם פשט ונתיישב דברי הפמ"ג, וראו שזה ממש כנתינתן מסיני, אח"כ מצאו עוד קשיא באו אליו עוד פעם שיתרץ להם את זה אבל הוא כבר לא רצה, והפצירו אותו מאד, אמר להם, שיש ספרים שהדפיסו שהמחבר רק ציין לעצמו ואח"כ הדפיסו מזה ספר, וקשה לתפוס תמיד מה הי' כוונתו, אך כיון שבאתם אלי רק להלעיג, לא רציתי שתחשבו שהחסידים לא לומדים, הייתי מוכרח להוריד עצמי להיכלול של הפמ"ג ושם הוא בעצמו אמר לי הפשט, אבל לא כל יום מתחשק לי לעשות דברים כאלו,

אשכנתי דרבי

נפטר ביום ד' י' אייר תקנ"ב, אכן רוב סופרי הדורות כתבו שד' אייר נפטר ומקורם היא מספר "מצבת קברות הרבנים ואנשי שם" שמביא נוסח מצבתו פ"ט הרב הגאון הגדול מוהר"ר יוסף אב"ד דקהלתנו בן הגאון מו' מאיר ז"ל בעל המחבר פורת יוסף, גינת וורדים, פרי מגדים על יורה דעה, תבת גמא, שושנת העמקים, ופרי מגדים על אורח חיים-כולל שני חיבורים אשל

משה לא אישתכח כמותיה בחכמה ובבינה, ושמעו של הרי"ף הי' הולך וגדול והי' נחשב לגדול חכמי התלמוד בספרד, ורש"י הי' אז גדול חכמי התלמוד בצרפת (פי' רש"י שסביב הרי"ף הוא לא מרשיי עצמו אם כי רבו ככלו ליקוט הוא מדברי רש"י על ש"ס, עיין ביד מלאכי, ובשם הגדולים וחלק גדולים – מערכת ש אות להו). כיון שנחשב לגדול הדור הרבו לפנות אליו בשאלות מכל קהלות ספרד ואפריקא, והגיעו אלינו ממנו תשובות רבות למאות, חלק ניכר מהן נכתב בשבתו בפאס, רובן ככולן נכתבו ערבית, ורובן ככולן תורגמו ללה"ק ויצאו לאור עולם, עיין בשם הגדולים (שם) שכותב והרב העטור ובעל התרומות ושאר פוסקים מיתו תשובות הרי"ף, ואני הצעיר ראה ראיתי קובץ תשרי הרי"ף, כתב יד... ועתה עלו על מזבח הדפוס, עכ"ל.

מורשתו הרוחנית

אולם שמו הגדול נודע ע"י חיבורו הגדול הרי"ף, המכונה "תלמוד קטן", המבאר כל ההלכות שהוזכר בש"ס, רק מה שנוגע בזמן הזה, דהיינו הספר מקיף את שלשת סדרי התלמוד הנהגים למעשה גם בזמן הזה: מועד נשים וניזיקין, אבל גם בסדרים אלה השמיט פרקים שלמים שערכם לא שייך בזמן הזה, כגון ממסכת פסחים השמיט את הפרקים ה-ט שבהם ידובר על הקרבת הפסח וכל הדינים הקשורים בו, וכדו', ומצד אחר הוציא את ההלכות הנוהגות בזמן הזה מדברי קדשים וטהרות וסדרם בשם מיוחד "הלכות קטנות", הלכות ס"ת, מזוזה, תפילין, שעיקרן במסכת מנחות, לרוב מביא לשון הגמ' ומשמיט המשא מתן של הסוגי, וכן משמיט דעת האמורא שלא נפסק כמותו.

פוסק הדורות

כל גדולי עולם קיבלו את דבריו ללא סייג, ידוע הדבר, כי הרמב"ם רגיל היה ללמד לתלמידיו את הספר ההלכות של הרי"ף, וכן כותב עליו הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות וז"ל: וההלכות אשר עשה רבנו הגדול רבי יצחק ז"ל הספיקו בעד כל ההלכות והחיבורים ההם... מפני שהם כוללים את כל הפסקים והדינים שצריך אליהם בזמננו זה... ואין תפיסה עליו בהם אלא בהלכות מועטות, לא יגיעו עד עשר בשום פנים, עכ"ל, וכמוש"כ הראב"ב (בספרו תמים דעים סימן ק"ז) וז"ל: "יש לי לעצום עיני ולסגור דלתי פי וללכת אחריו ימין ולשמאל..." וכן חושב אותו מרן הבית יוסף כראשון בין שלשת עמודי הוראה ה"ה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש שביט ישראל נשאל עליהם ושעל פיהם הוא מכריע ההלכה בשולחן ערוך, המאירי מכנהו "גדול הפוסקים", גם רבנו מנחם בן זרח (בהקדמתו לספרו צדה לדרך) כתב עליו "כי ילאה אדם לחבר ספר כמוהו וזלת זה שהשכינה שורה עליו...", והרמב"ם כתב עליו "כל הפרש ממנו פורש מן החיים", וז"ל השם הגדולים (בערכו): ור"י בעל התוס' היה אומר כי ודאי רוח הקודש שרתה על הרי"ף כשחיבר ההלכות, ואני ראיתי קונטרס מרבינו יעקב ממרו"ש (מבעלי התוס', הכ') שהיה שואל שאלות מן השמים דינים שהיה מסתפק בהם ומשיבים לו, ופעם אחת שאל

בפרט דין אחד אם הלכה כהרי"ף או כחולקים והשיבו לו מן השמים שודאי הלכה כהרי"ף דחשיב טובא וקראו עליו ויזרע יצחק ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאד ע"כ, עכ"ל החיד"א, ועיין שם שמביא שהרבה גאוני הדורות עשו פי' להלכות הרי"ף כמו הרא"ה, הריטב"א, רבינו תם, הרי"ן, נמקי יוסף, רשב"ם, בעל העטור, ועוד, וז"ל, בסוף מסכת נדה נדפס "סימני כל הדינים הנמצאים ברב אלפסי" שחיברו רבי יהושע בועז וז"ל בעל "השלטי גבורים" על הרי"ף, ספר זה הוא רב תועלת, שבו מחלק כל הלכות הרי"ף כסדר הלכות הרמב"ם ומציין מקומן ברי"ף, ועיין בשם הגדולים (ערך מ אות נט) שהרמ"ע מפאנו זי"ע הוציא ספר בשם "אלפסי זוטא" קצור רב אלפס שאין בו שום שקלא וטריא (גם זו הקשורה עם ההלכה) רק אותה המימרא שהיא ההלכה, והוא ספר נחמד בלשון וסדר צח וברור כלשון הרי"ף, וכמה דינים הוסיף מדעתו הרחבה בדברים מועטים מובלעים בתוך דיני הש"ס, וכמה הלכות מקדשים שבתוך הש"ס מסדר מועד בגמ' דהרי"ף השמיטן, הרב ז"ל כתבינהו להלכותיהון בלשון ברור כנעם שיח הרי"ף, עכ"ל החיד"א.

ויטמנהו

דבר נפלא אביא כאן, איך שבין השיטין ברי"ף טמונים הלכות, וכמו שראיתי לרבי צבי מילכואהן אב"ד פלונסק שהעיר בזה, הנה ברי"ף סוף המגרש הביא נוסח גט כריתות ונחתמו שם שני עדים "ראובן בן יעקב" "איעזר בן גלעד", ולמה נקט ב' שמות אלו בדוקא, אלא יש לבאר מכיון שבגט מחמירין שהעדים לא יהיו קרובים זה לזה גם בקורבה של רביעי ברביעי, (כמבואר בסדר הגט אבהע"ז סי' קנ"ד בשם המהרי"ל), לכן נקט ב' שמות אלו דוקא, שלא היה ביניהם קורבה של רביעי ברביעי, שהרי איעזר בן גלעד בן מכיר בן מנשה בן יוסף בן יעקב, כבר היה קרוב לראובן בן יעקב יותר מרביעי ברביעי (גדולי הדורות).

מדותיו

עיין בשיטה מקובצת (ב"ק דף צב:) וז"ל: וכתב תלמיד אחד מתלמידי ה"ר יוסף הלוי ז"ל אבן מיגש, וז"ל מועתק מלשון ערב"י, אמרו בסוף החובל, בירא דשתית מיניה לא תרמי ביה קלא, פירוש הבור ששתית ממנו לא תשליך בו אבן או דבר אחר, כלומר לא תגלגל בו ולא תגמול אותו רע, אחר שנתהנית ממנו, וזה על דרך משל לשאר הדברים, שמי שבא לאדם ממנו איזו תועלת או נהנה ממנו, אין ראוי לו לעשות שום מעשה שיבא לו נזק ממנו, וכבר הביאו שם בגמ' על ענין משלים ופסוקים מענין מכות מצרים וגלו הסבה שנעשו קצתם על ידי אהרן ע"ה, וספר רבינו ז"ל על רבו הראי"ף ז"ל שאירע לו ענין זה עם איש אחד, ולא רצה לזון אותו כלל, כדי שלא ידון אותו במה שיבא לו היזק ממנו, ונמנע זה מניעה גמורה, וזה שהוא ז"ל (הרי"ף) חלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהיה לו ביתו, ונתהנה מהמרחץ הנזכר, אחר כך זימן אותו שישב אצלו עד שיבריא, וכבר אותו הרבה ועשה עמו טובה והבריא, ובהמשך הזמן על האיש שהוא מטה ידו וירד מנכסיו... ונתחייב לתת ממון לבעלי חובות, וירד עד שהוצרך למכור

המרחץ הנזכר, ולשום אותו לבעלי חובותיו, ואמר רבינו יצחק ז"ל לא ארון ולא אורה במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתייחד בו לפי שנתהינתי ממנו, – ומסיים שם התלמיד – ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה, כל שכן וקל וחומר בני אדם המרגישים בהיוק ובתועלת, שיהיה זה שנוי לעשותו, והעושהו יוצא משורת המוסר ודרך ארץ, ע"כ ע"ש.

ובא השמש

לפני פטירתו הועיד הרי"ף את תלמידו הגדול הרי"מ מיגאש למלא את מקומו, אף שבנו ר' יעקב הי' תלמיד חכם גדול, והשיב נשמתו הטהורה זקן ובא בימים ביום י' אייר ד' אלפים תתס"ג בהיותו בן צדי"ק שנים לחיו, וזה אשר חרתו על מצבת קבורתו אשר בעיר אליסנא (הובא בש"ס מסכת ברכות לפני התחלת הרי"ף בשם ספר 'דרך תמים') רבי משה אבן עזרא חצב על מצבת קברו את החרוזים אלו: כתבו בעט ברזל עלי שמיר – שבר אשר היה לזכרון, יכלו ימות עולם ויתחדש – אבלו לכל יבוא לדור אחרון, אמרו בקבר זה מקור חכמה – נקבר ועולם בא בעורו, יום נצלה נומה וחליתו – תורה והורידה עדי גרון, באו בני ציון ובמירות – עליו תלילו בשברון, כי חס ספוד ובכות עלי מקום – בו נקברו לחות וארון. ואחר החרוזים אלו כתוב זה הלשון: "נקבר בקבר זה ראש הראשים, ואלוף הקדושים, ומחכים הישישים, וחכם חרשים, וקדשי הקדשים, הנזר והמצנפת, האות והמופת, יחיד העולם ומלואו, ממזרח שמש ועד מבואו, שר התורה מקור הבינות, ושמעו הולך בכל המדינות. הרב הגדול, מחסה עוז ומגדול, אלופינו, ורוח אפינו, כוכב נשפינו, ואור עפעפינו, הצדיק העניו, אשר כמוהו לא היה לפניו, מר רב יצחק אלפסי זצ"ל נוד עדין. נכסף אל קדושו, ושבה אל אלקים נפשו, ביום ג' בשבת עשרה ימים לחודש אייר שנת ד"א תתס"ג ליצירה. – יום עברה היום ההוא, יום צרה, יום חושך ואפילה, יום ענן וערפל, יום קדרו שחקים ואורותם, ושק הושם כסותם, הכוכבים אפלו, והגבעות התקלקלו, וכל ישראל נבהלו. עלה לשיבה עלינוה, למנוחה שאננה, זקן ושבע ימים, לובש מלבוש מעללים, ושם גדול כשם הגדולים, לתת לו מהלכים, בין השרפים והמלאכים, במרומי שמים יהל אורו. בסתר עליון היה מגורו, ובצל שדי יושר נכחו, וזיו השכינה ילך נכחו, תורתו תהי מבטחו, ובהקיצתו היא תשיחו, יעמוד לגורלו, ובבנין בית זבולו, יעלה דרך גבולו, כי"ר ונאמר אמן". והרב רבי יהודה הלוי ז"ל (תלמידו) ראש המשוררים חקק על קברו שלש שורות אלו: הרים ביום סיני לך רעש – כי מלאכי האל בך נגשו, וכתבו תורה בלחות לבך – וצבי כתריה לך חבשו, לא עצרו כח נבונים לעמוד – לולא תבנות ממך דרשו. – עיין בליקוטי שו"ת חת"ס על חו"מ סימן ה' שלמד הלכות מטסח מצבת קודש איש האלקים הרי"ף זצ"ל.

ז"ל שם הגדולים (בערכו של הרי"ף) ובזמן פטירת הרי"ף יש קצת חילוף ובס' קורא הדורות מביא הדברים ולא יעיר כי הם דברי מתחלפים ע"ש דף ז' ע"א ועי' בתשב"ץ ח"א סי' ע"ב, עכ"ל, הנה עיין שם בברכות לפני הרי"ף שמביא וז"ל: בענין פטירת הרי"ף ז"ל נפלה מבוכה גדולה בין החכמים חוקרי קדמוניות, כי הנה לנוסח הס' דרך תמים הכתוב כאן נפטר ביום ג' בשבת בעשרה ימים

לחודש אייר ד' אלפים תתס"ג, ובאלפס דפוס ראשון (קושטנינא) בסופו כתבו וז"ל נגנו ארון הקדש הרב הגדול ראש גלת אריאל רבינו יצחק אלפסי ז"ל שנפטר ביום שבת אחד עשר יום לחודש אייר בעיר אלזסינא שנת ד"א תתס"ג ליצירה, אבל זה היה לא יתכן כי ראש חדש אייר לא יחול לעולם באחד מימי אדר"ו ולנוסח 'דרך תמים' היה צריך שיחול אז ר"ח אייר ביום ראשון, ולנוסח הרי"ף ד"ק היה צריך שיחול ביום רביעי וזה אי אפשר, ובאמתה הי' קביעת שנת תתס"ג בש"ה ור"ח אייר חל אז בשבת, והנה בספר קבלת הראב"ד והיוחסין כתבו שמת בניסן ולא באייר, וכן מובא בס' סדר הדורות (במקום אחד, הכ'), והיותר נכונה נראה נוסחת התשב"ץ ח"א סימן ע"ב שכתב וז"ל: ונפטר הרי"ף ביום ג' בשבת בעשרה ימים לירח סיון שנת ד"א תתס"ג, והוא היה בן תשעים שנה עכ"ל, ושחסא זו מסכמת עם הקביעות הנ"ל, וע"כ נראה כי האמת אתה, אולם הרב המאירי בפתחה למס' אבות

י' אייר

הגה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע

צור קודש מחצבתו

הרה"ק רבי דוד מטאלנא נולד בשנת תקס"ח והוא בן השישי מהמגיד מטשערנאביל (שכידוע שהי' לו שמנה בנים קדושים וטהורים מצוקי ארץ) הרה"ק רבי ברוך ממעזבוז זי"ע הי' אצל המגיד מטשערנאביל בעת לידתו של הרה"ק רבי דוד ורצה לראות את התינוק, והמגיד לקח אותו לחדר התינוק שיוכל לראותו, וכשנכנסו שמעו את התינוק פועה אמר הרבי ר' ברוך "ער קוויטשעט ווי א חכם" ויצא מחדרו.

במעלליו ניכר הנער

כבר בילדותו נראה בו סימני גדלות והי' לו השגה בענינים גבוהים, וסיפר אחיו המגיד הק' מטריסק זי"ע כי בהיותם ילדים קטנים היו ישנים במטה אחת בחדר של "תיקון חצות" של אביהם הק', וצוה עליהם אביהם שיכסו את ראשם בשמיכה כי לא רצה שיראו את מעשיו, ופעם נפל הכיסוי מעל פניהם והמה ראו את אביהם מתקן נשמות.

הרה"ק ר' דוד הי' ידוע בגודל אהבתו את בני ישראל והי' מקרבם לאביהם שבשמים, דרכו הק' הי' מושרש בו כבר בילדותו, כמסופר כי פעם לקחו אביו הק' על אחד מנסיעותיו הק' (כי הי' מרבה בנסיעות כידוע), ופעם בחורף נפל העגלה בבון ולא יכלו להמשיך בנסיעתם, ישבו המגיד הק' ובנו בעגלה ופתאום אמר הרב המגיד איני יכול לעזור לך הא לך את הרובל ואל תבוא אלי בתביעות, ופשר הדברים הסביר האב לבנו כי יהודי אחד בעל עבירה בא פעם אליו לבקש ממנו דרך תשובה ונתן לו לפדיון רובל א', וכשבא לעולם האמת שלחוהו לעולם התחתון לכפר על חטאיו, ועתה בא אליו שסייע לו והזכיר כי נתן לו רובל ע"כ החזיר לו הרובל ואמר מה שאמר, ענה הבן היניק לאביו דהוא הי' נוהג

כה רבה ה' אצלו הענין של שירה וזמרה כי חסידיו קנו בשבילו שעונים שהיו משמיעים ניגונים עריבים בכל שעה, והיו השעונים מסודרים שלא יפריעו אחד להשני שלא יתערבו הקולות, וה' מקשיב לקול הנגינה היוצא מהשעונים.

פיו יהגה חכמה

דרכו בקודש ה' להרבות בדברי חכמה ודברי צחות, אבל מאוד עמקו מחשבותיו כמו שאמר פעם: איך האב קיינמאל ניש געזאגט קיין ווערטל, קיינמאל ניש געטרונקען בראנפן און קיין מאל ניש געשמעקט טאבאק, וה' פעם במסיבה אחת ואמר דבר צחות ענה אחד שלא ה' מחסידיו דהרבי אמר ווערטל, שמע הרה"ק את הדברים פתח ואמר: כתיב ויברך דוד את ד' כלומר שדוד המלך בירך ושיבח את השי"ת - ברם - לעיני כל הקהל - נראו הדברים - ויאמר דוד - כאילו אמר אמירה בעלמא ודיבר צחות.

הרה"ק נסע פעם להעיר באלטא לקדש שם בית החיים, ובהיותו שם על הבית עולם, נכשל לפתע משמשו ונפל מלא קומתו ארצה, ונענה הרה"ק דמקום טוב בחר לו, ולפלא כי לימים נסע הגבאי באלטא ונפטר שם וקברוהו בדיוק באותו מקום. פעם סיפרו לפניו כי אחד מחסידיו הרים יד על חסיד מחצר אחר וקרא אותו הרה"ק והוכיחו על מעשיו שהוא כמעשי עשוי, ענה לו החסיד דאמר אותו ריקא דרבו הוא חד בדרא והרי הוא בזיון לכבודו, ענה לו הרה"ק דגם אם אני רק תרי בדרא כדאי לך לנסוע אלי ולמנות מחסיד.

פעם נכנס אליו חסיד חשוב לקבל ממנו ברכת פרידה במוצש"ק לאחר ששבת שבתו במחיצת הצדיק והתבסס מזיו קדושתו, פנה אליו הרה"ק ושאלו מיט וואס פארסטו אהיים, ענה לו החסיד דהזמין מקום בעגלת הנוסעים, אמר לו הרה"ק מיט דעם זעלבן גיי וואס דו ביזט געקומען פארסט צוריק, והבין החסיד כי כוונת רבו ה' שיתבונן במה תעלה בהסתופפו בצילו, ואם יש לו יותר מטען רוחני ממה שהי' לו לפני נסיעתו אליו.

פעם בא אצלו חסיד אחד ושאלו כדת מה לעשות שפריץ אחד ה' חייב לו כסף וכששילם לו חובו נתן לו יותר כסף, והוא מפחד שיוודע הדבר להפריץ ושאלתו בפיו אם יחזיר הכסף להפריץ ענה הרה"ק דהפריץ אינו מתפלל שמרע ואין לו זמן לחשוב שיוודע לו שנתן לו יותר כסף ממה שמגיע לו, אך למעשה צויה עליו להחזיר הכסף.

פועל ישועות

גדול ה' כחו לפעול ישועות ולרפאות חולים וגם לרבות חולי רוח משוגעים שהביאו אליו והיו חוזרים לביתם שפויים בדעתם כאחד אדם, ומסופר כי אמר הרה"ק למשוגע אחד דשניהם ביחד יכולים להביא לכך שכל העולם ירצו אחריו, ולתמיהתו הסביר לו כי דרך העולם כי אנשים שפויים רצים אחרי המשוגעים לראות את מעשיהם הזרים, וא"כ אם נלך יחדיו אזי אחריו ירצו כל השפויים ואחרי הלא רצים כל המשוגעים ונמצא שכל העולם רץ אחריו.

אחרת דה' נכנס לבוין כדי לעזור ליהודי, חי"ך הרב המגיד ואמר לו דרואה דדרו (של רבי דוד) שונה מדרכו אבל אם יש את נפשו לעזור ליהודים שיקבל זאת על עצמו, ואמר הבן שכן הוא מקבל על עצמו לעזור ליהודים, ומיד יצא העגלה מהבוין והמשיכו בדרכם.

בשנת תקפ"א כשהי' בן י"ג התחתן עם ב"ג הצדקנית בת הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשארני - אוסטראה בן הרה"ק ר' זושא ובן הרה"ק רבי וועלויל מטשארני - אוסטראה, (הרה"ק ר' ישראל אברהם נפטר בגיל צעיר ולא ה' בהחתונה של בתו).

דוד מלך ישראל

אחר פטירת אביו הק' שהה עוד בטשערנאביל תחת מרותו של אחיו הרה"ק רבי אהרן ז"ע, לאחר מכן נקרא לעיר וואסילקוב ע"י תושבי העיר ושם החל להתנהג באדמורות, ולאחר הרבה שנים עבר משם לעיר טאלנא. שהתגורר שם עד פטירתו (מלבד שנה וחצי ששהה בגאליציא), העיר טאלנא (שהיתה מכוונה בפי החסידים תל - נאה) השוכנת בעמק והרים סביב לה בה הקים הרה"ק את חצירו המפוארת, שהי' בו ביהמ"ד גדול ומפואר וכל החצר ה' נראה כעיירה קטנה, והי' לו עשרות גבאים וממונים על כל דבר, (הי' איש אחד ממונה ליתן הפלפלין על הדגים של הרה"ק שאכל בסעודה של שב"ק, ורבים נהנו אליו להתברך ממנו או לקבל עצה ותושי', המשכילים מצאו עילה לצער את החסידים ואת רבם והרבו עליו הלשנות לפני השלטון, והשלטון שלחו לטאלנא אנשים חרש שהיו יהודים - מוסרים כדי לשמוע אצל הרב דברים שיוכלו להעיד נגדו והם באו אליו ובקשו ממנו שיתן להם עצה שיוכלו להתחמק מלשרת בצבא (ידוע שהי' נותן עצות שונות כדי להנצל מצבא יש שאמר לעשות עצמו כמשוגע או לבעל מוס וכו'), והם נכנסו אליו והרה"ק לא הכיר עלילותיהם, והי' אז לפניו מדרש רבה והתיישב לעיין במדרש ולפי זה יתן להם תשובה, ונפתח המדרש בדיוק בענין של דינא דמלכותא דינא ועל פי זה ענה להם שאין להם להתחמק מצבא, ואז הודו לו כי הם באו למצוא עילה כמורד בהשלטון, ועתה נתגלה להם כי הדברים בהיפוך כי הוא מצוה לקיים דינא דמלכותא, והי' לנס, והרה"ק צוה לבניו אחריו שירבו ללמוד מדרש כי עי"ז ניצל מהלשנה חמורה.

נעים זמירות

דרכו של הרה"ק רבי דוד ה' להרבות בשירה וזמרה בתפילותיו הקדושות ובעת עריכת שלחנותיו הטהורים, ובכלל ה' שריו במחיצתו שמחה ועליצה רבה, ה' לו חזנים ומנגנים שהיו מלחינים לפניו ניגונים עבור השלחנות בשבתות וימים טובים, והיו חסידים מנגנים ורוקדים אצל שלחנותיו הק' שעות ארוכות בשמחה רבה, הי' לו מנגן אחד חסיד ויר"ש שהי' נקרא בשם יוס'ל טאלנער והי' מלחין ניגונים עריבים ועליזים עושים רושם בלב החסידים ואמרו החסידים כי ניגוני היפים עשה במחיצת רבו הק', והיתה על ידי השפעתו, ולאחר פטירת רבו עבר לראחמסטריבקה, ואמרו כי מאז סר מניגוני הייפי והחן.

י"א אייר

הגה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע
[זרע קודש]

מתולדותיו

נולד לאביו ר' מנחם מענדל אב"ד לינסק ולאמו בת הגה"ק ר' איציקל האמבורגער זצ"ל בחג השבועות שנת תקכ"ב יום פטירת מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, תלמידו הרה"ק מצאנו זי"ע אמר פ"א רמז על רבו ובא השמש של הבעשטעה"ק וזרח השמש של רבו הרה"ק מראפשיץ, צדיקי דורו אמרו עליו כי נשמתו היא מן מצות סוכה, ואכן כן הי' דרכו שהי' עוסק כל השנה במצות סוכה, יום אחד הי' נועץ יתר בסוכה, יום אחד הי' לומד מסכת סוכה, ולפעמים סיבב דיבורו עד שבא לדבר מסוכה.

יחכם מכל האדם

במעליו יתנכר נער, וכבר משחר נעוריו הי' מפורסם לחכם מחוכם ופיקח גדול, כמו שאמר לימים הרה"ק מריון זי"ע שמי שרוצה להכיר את חכם הדור ילך ויסתכל בפני הרב מראפשיץ, וז"ל של רביה"ק זי"ע בספה"ק ויואל משה מאמר א סימן קע"ח: ומרן הקדוש זי"ע החכמים זלה"ה מראפשיץ בספה"ק זרע קודש וכו' עיי"ש, וגם על מצבתו נחרת "יחיד בדורו בחכמת אלקות", מסופר כשהי' ילד קטן התארח פ"א אצל אביו רב אחד, והשתעשע עם הילד, אמר לו הרב אתן לך זהוב אחד ואמור נא איפוא נמצא אלקים, ענה לו הילד בחכמה אתן לכם שני זהובים ואמרו לי היכן לא נמצא הבורא... כשמלאו לו שבע שנים, לא נמצא בעיירה לינסק שום מלמד שהי' בידו ללמוד עם הילד החריף, באותם הימים נקלע ללינסק עובר אורח צעיר שנפגש עם אביו ר' מנחם מענדל, ור"מ התפעל מאד מן החריפות והבקיאות שגילה האורח, ועיכבו שם בביתו כמלמד לבנו ר"ג, ואותו אורח לא הי' אלא חסיד אחד מן הרה"ק הרבי אלימלך זי"ע שע"פ הורת ציוה אותו לחפש מלומדות, הודות לצעיר זה, והכן התמסר המלמד עם תלמידו זה, והחל לחדוד לפני ולפנים של היכל החסידות, כשנעשה בר-מצוה לקחו אביו אל הרה"ק הרבי אלימלך מליוענסק זי"ע להניח לו תפילין, ואמר אח"כ הרה"ק מראפשיץ "שקישרו אז בכל העולמות".

רבותיו

תורת הנגלה למד אצל דודו הגאון הגדול ר' משולם איגרא מטיסמניץ זצ"ל (שהי' חתן זקינו הגה"ק ר' איציקל האמבורגער זצ"ל), חמש שנים למד שם ביחד עם הגאונים האדירים בעל החו"ד והגאון בעל התיבות, ועוד, זצ"ל, וסיים שם הש"ס ג' פעמים, ומילא כריסו בש"ס ופוסקים ונעשה לגאון גדול, ובכל פעם

פעם בא איש עם בנו ובכה על שגעון שנכנס בבנו כי הוא עשוי מזכוכית ויש לו לפחד לשבת על כסא וכדו' או שיתקרבו אליו פן ישבר, ואמר לו הרה"ק שישבו אליו לשעה קלה, בינתיים אמר בחכמתו לשנים ממשמשיו שאחד יקח כלי זכוכית בידו ויסתתר בפנית החדר, ומהשני ביקש כי כאשר יחזור הבחור המשוגע יתפוס בו בחוקה וישיבו על כסא, וברגע שיתיישב הבחור המשמש האחר ישבור את כלי הזכוכית, וכאשר באו האב והבן בחזרה עשו כן המשמשים כאשר ציוה עליהם רבם, והבחור נבהל מאוד כי חשב שאכן הוא נשבר, והרגיעו הרה"ק דהזכוכית נשבר ואין לו לחשוש מכלום, והבחור חזר לביתו כאחד האדם.

פעם הגיע לטאלנא חסיד אחד בבכ"י כי בנו קיבל כרטיס אדום בפריזיזי"ה שהי' צו גיוס לצבא שלא הי' כמעט שום אפשרות שיוכל להתחמק, ואמר לו הרה"ק מאכט מען איהם ווייס וזהל לא הבין כוונת רבו והלך לבנו ויחידו הרה"ק ר' מרדכי, ושאלו שיסביר לו דברי אביו, וענה לו שכוונת אביו הי' שיעבע הכרטיס בצבע לבן וכן עשה, ולתמיהת כל בני המשפחה נשכח כל הענין ולא נקרא עוד לשרת בצבא.

צופה ומביט

בסוף ימיו בתחלת שנת תרל"ז נפטר בנו יחידו (אחרי שכמה ילדים נפטרו תיכף אחר לידתם) הרה"ק ר' מרדכי ואז החליט לעזוב את מדינת רוסיה ולנסוע לגאליציע, הגה"ק גאב"ד ירושלים הרמ"א פריינד זי"ע סיפר כי אז נסע הרה"ק רבי דוד על פני כל רומני ובכל מקום הגיעו נתאספו אלפים לחזות בפני הק ולקבל ברכתו, וגם הרה"ק מנאסויד זי"ע שהי' אז אברך יצא לקראתו בין ההמונים, וכשהרה"ק רבי דוד הגיע וכולם הצטופפו להושיט לו ידם, אולם הרה"ק נעץ עיניו למרחוק ולתמיהת כל צוה לקרב אליו האברך הצעיר ה"ה הרה"ק מנאסויד וכאשר הגיע אליו הושיט לו ידיו וברכו בקול רם, פון היינט און וועסטו זיין א פועל ישועות, ומיד המשיך בנסיעתו, וברכתו נתקיימה במילואה.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בגאליציע התעכב בעיר לעמבערג למשך שבועות וזמן רב הי' בעיר בראד וגם הלך אז לבקר את הרה"ק מסאדיגורא, בשנת תר"מ בערך חזר לעיר טאלנא ואז הי' הרבה שינויים בסדר הנהגתו, ביום הקדוש תרמ"ב הי' דבר פלא כי הרה"ק מעולם לא עלה לתורה בקריאת פרשת אחרי מות, באמרו כי באים אליו אנשים עם כל מיני פחדים ולו יש פחד מאחרי מות, וביה"ק הנ"ל לפתע כשקראו חסיד אחד לעלות לתורה עלה הרה"ק ובירך ברכת התורה, ונבהלו כל החסידים מהדבר, ולאחר חצי שנה הבינו כולם פשר הדבר כאשר נפטר בשבוע של פרשת אחרי מות ויהי' לפלא.

בשבת האחרונה לחייו קרא לכל חסידיו מכל המדינה שיבואו להסתופף בצילו, וביום י' אייר שנת תרמ"ב בספירת נצח שבנצח נצח"ו אראלים את המצוקים ועלתה נשמתו השמימה, וקהל צאן מרעיתו ביכו אותו מרה (החסיד הנ"ל יוסל טאלנער קפץ לתוך הקבר וצעק בבכ"י רב כי גם הוא רוצה לירד לתוך הבור ביחד עם רבו הק').

ומילין לצד עילאה ימלל

מובא בשם הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפסא זי"ע, שהגיד על הכתוב (דברי הימים א כ"ט י) ויברך דוד את ה' לעיני הקהל ויאמר דוד וגו', היינו שדוד המלך ע"ה כל דיבוריו קודש, גבוה מעל גבוה, ואף מה שהי' נראה לדברי חול, הי' באמת דברי שיר ושבחה להשי"ת רק היו מלוכשים בדברי חול, וע"כ נדמה בעיני רבים לדברים בעלמא, וזה ויברך דוד את ה', שבאמת כל דברי דוד הי' לברך את ה', ולדבקה בו בכל עת ורגע, אמנם לעיני הקהל ויאמר דוד, רצה לומר שלפשוטי העם הי' נדמה לוֹיֵאמֶר דוד, כאילו אמירתו הי' אמירה בעלמא ודברי חול, עתה"ה, במדה זו נהג הרה"ק מראשית שידוע שהי' דרכו לדבר הרבה שיחת חולין של ת"ח והרבה מילתא דבדיחותא שלפשוטי עם הי' נראה כסתם מילתא דבדיחותא אבל המבין הבין שכל דיבוריו הי' קודש וכוונות ויחודים גדולים עשה בהם, וז"ל הרה"ק מקאמארנע זי"ע בספה"ק זוהר ח"י וכך ראינו למורי ורבי רבינו הקדוש מ"ה נפתלי הנ"ל, שבכל דבריו היו יחודים שכליות נפלאות, עד שהייתי מרעיד עליהם, פ"א עמדותי אחריו, ולא ראה אותי, והי' יושב בעש"ק בעת שרצה לילך למרחץ, והי' מדבר עם אשתו בסיפורים, והבנתי שמדבר בכוונת רחיצת מים חמים ומקוה, והייתי מרעיד האידן יחי' זה בכח אנושי להלביש ענינים כאלה בסיפורי מעשיות ודיבורים, והרגיש והחזיר ראש אלי ושתק, והי' מספר עד שגמר הענין, כל היחודים וכוונות מים חמים ומקוה וכו' עכ"ה,

לפעמים כיון בדבריו איזה רוח הקודש, מסופר שפ"א אמר לו רבו הרה"ק ה"חווה" מלובלין שלא יאמר מילתא דבדיחותא, אמר לדבר רק אם יבטיח לו רבינו שכל יאריך בשמו"ע, (שידוע שדרכו של ה"חווה" להתפלל במתינות ולעומת זה מנהגו של הרה"ק מראשית להתפלל במהירות, מסופר שפעם אחת התפלל הרה"ק מראשית לפני העמוד במנין של החוזה, על כן נסה להתפלל במתינות, ויהי כאשר גמרו להתפלל, פנה אליו רבו, ואמר לו: ראפשיצער רב וואס האט איר זיך געאיילט אזוי מיט די דאווענען, ענה לו: א מאכל וואס מען האט ליב, עסט מען שנעל, ענה לו החוזה: איך האב עס אויך נישט פיינט, אין דאך עס איך שטאט, השיב ע"ז הרה"ק מראשית: אייערס איז דאך הייס, און אז מען עסט הייס, קען מען זיך אפבריען? פ"א עמד ה"חווה" שמ"ע באריכות, כאשר פסע, ראה שהעומדים שם שוחקים, הבין שהרה"ק מראשית אמר איזה מילתא דבדיחותא, שאלם לשמחה מה זו עושה, ענו שר' נפתלי אמר שהרבי הזכיר את עצמו באמצע שמו"ע מהחתונה שלו, אמר החוזה נפתלי הלא הבטחת לי שלא תאמר מילתא דבדיחותא, ענה הלא הרבי אמר לי שלא יאריך בשמו"ע, אח"כ אמר החוזה שנפתלי השיב לראות, כי באמצע שמו"ע בא אלי איזה נשמה שאתן לה תיקון, והנשמה אמר לי שהוא הי' הכלי זמר בהחתונה שלי, והזכירה לי את הניגון שנגן אז, ונתתי לה תיקון, ויש אשר פעל איזה ישועה בדבריו, פ"א בא לפניו איזה שאלה על עוף, ופסק כשר, והתחילו התלמידים לפלפל עמו שהעוף טריפה, אך הוא בשלו והתוכח עמהם בסברות חדשות לחזק את דבריו, ופסק ואמר: אני פוסק כשר ואחרי דברי לא ישנו, ובתוך כך בא לפניו אדם עם פתקא שיהי' לו רפואה על איזה חולי,

שפגשו הגאון בעל הישועות יעקב זצ"ל שאלו מאין בא לגאון כמותו לידבק בחסידים, תרות הנסתר למד אצל הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע עיין בספר "חמדה גנוזה" שמביא שהרה"ק מצאנו סיפר "כשהייתי אברך באו לידי ספרי קבלה, ודמיתי אז שאוכל ללמוד בהם וגם נפשי חשקה ללמוד, ונסעתי לראפשיץ לשאול את פי מור, והשיב לי הן אמת שאתה צריך ללמוד את זאת, אבל הלא לא תבין, בוא ואלמד עמך הראשי פרקים, ומאין אנכי יודע, אני למדתי אצל הבארדיטשאווער, והבארדיטשאווער למד אצל הרבי ר' בער ז"ל, והרבי ר' בער למד אצל הבעל שם טוב ז"ל, והבעש"ט למד מפי אחי' השילוני ומפי אליהו, שהם למדו מפי משה רבינו ע"ה על הר סיני, הוא מסר לי הראשי פרקים ואמר לי כיצד ללמוד מאז אני לומד קבלה", יעיי"ש באריכות,

מגיל ט"ז התחמם לאורו של הרה"ק רבי אלימלך זי"ע, אשר אמר עליו שיש לו גילוי אליהו מתי שרועה, אח"כ נסע להרה"ק המגיד מקאנאנין זי"ע שהי' אומר שהרבי אלימלך בא לאחר פטירתו להרה"ק מראפשיץ ללמוד את ספרו נועם אלימלך, שנה שלימה ישב אצל הרה"ק ר' מרדכי מנעשניו זי"ע, דרכו הי' לנסוע ולבקר בהיכלם של הרבה צדיקי דור, ואמרו עליו תלמידיו שנסע לר"ב צדיקים כמנין עשה לך רב", אך כשהגיע ללובלין דבק עצמו בהרה"ק החוזה מלובלין זי"ע שחיבב אותו מכל תלמידיו, והחזיקו כתלמיד חבר, גם הי' תלמידו של הרה"ק הרבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע.

על כס הרבנות

כשרצו עיר ראפשיץ לקבל עליהם רב ואב"ד, נסע להרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זי"ע לשאול עצתו את מי למנות, והתעכב שם על שב"ק, בעת סעודת רעוא דרעוין התחיל הר"ר מענדלע לדבר אודות הרבנות בראפשיץ, פתאום יצא קול בזה"ל "ווען ר' נפתלי דוקלער (כך קראו אותו שהי' גר שם אצל חתנו) זאל וועלן אוועק לייגן וויין געשעפט, וואלט גלייך געווען אים אויף צונעמען", והואיל שכבר היתה לילה, צוה הר"מ לברך תיכף ברהמ"ו ולהדליק נרות, וחקך ודרש האם מישוד מן הקהל אמר זאת, והתברר שאף אחד מן המסובים שהי' שם אמר זאת, אמר הר"מ אם כן נראה שהיא כרווא משמיא, והורה להם לנסוע לדוקלא ולקבל את ר' נפתלי לאב"ד, כשנפטר אביו שהי' אב"ד לינסק, נתנו עיניהם עליו ראשי הקהילה דשם שיבוא למלא את מקום אביו, ובראשם הרה"ק ר' יחזקאל פנעט זי"ע, אבל הי' שם התנגדות גדול על זה, והרה"ק ר' יחזקאל פנעט הרעיש עולמות על זה, וכתב הרבה מכתבים לצדיקי דורו שיבאו לעזרתו, ואכן לבסוף גבר ידו, וכולם הודו והמליכו אותו עליהם, אבל קהילת ראפשיץ התנגדו מאד לבל ינטוש אותם כי קשה עליהם פרידתו, ולבסוף בקשו ק"ק לינסק שלינסק יהי' עיר שזוברה יחדיו עם ראפשיץ וגם עליהם יכהן כרב ואב"ד, וכן הוה שכינה על ב' עיירות יחדיו.

בריקודין של מצוה ולהרבות בשמחה, ה' נודע כבעל תפילה ובעל קול ערב מאד, וחיבור הרבה ניגונים, והרבה ניגונים עשה בנסיעותיו להרבי מלובלין ז"ע, ורבים מניגוניו נשתמרו לדורות הבאים עד היום הזה, והרבה מניגוניו שרו אבותינו ורבותינו ז"ע.

אחרית ימיו

לעת זקנתו הפסיק פתאום מדבר שום דבר ממש כאלם, וה' מזה צער גדול לב"ב ולמקורביו, כי בעת שה' צריך לאיזה דבר לא ה' יכולים לשמשו כראוי כי לא ידעו מה הוא צריך בדיוק, וכדו', פ"א נכנס אליו בט הרה"ק ר' אברהם חיים מלינסק (שמילא את מקום אביו בלינסק) ואמר לו: אבי יקירי לפי ראות עיני אני רואה שאתה יכול לדבר, רק שאין אתה רוצה לדבר, אמר לי מה היא הסיבה שאינך רוצה לדבר, פתח את פיו ואמר: "בני, מיום עמדי על דעתי לא דברתי שום דבר גדול או קטן בלי יחוד, ועכשיו לעת זקנתי נחלש מוחי, ואין אני יכול לכוון בדיבורי הכוונות והיחודים, אמרתי טוב לי לבלום פי מדובר בלי יחודים".

זמן קצר לפני פטירתו סיפר סיפור, פ"א עבר את העיירה זאכאוו שאינו אלא כפר גדול, ובה בסך הכל עשרה יהודים, ראיתי שיש שם בית הכנסת ובית עלמין, שאלתי את יהודי זאכאוו, למה לכם בית המדרש ובית הקברות גם יחד, ממה נפשך, אם יש לכם בית עלמין וכשימות אחד מכם לא יהי לכם מנין, למה לכם בית הכנסת, ילדה קטנה עמדה שם ואמרה: בית הקברות דרוש לט רק בשביל אורחים ורים, ושיבח הרה"ק מראפשיץ את חכמתה, אמנם יש אנשים רבים שמוטב להם מטעמים של "תיקון" למות שלא במקום מושבתם", החסידים צחקו למשמע הלצה זו, ואיש לא חשב כי הלצה זו אינו הלצה אלא הוא כיוון אותה כלפי עצמו, לאחר זמן קצר, עבר את העיר לאנצחוט ליד הבית העלמין, ואמר "דא שמעקט זייער שיין", והנה פתאום תקפה אותו חולשה, עיין בספר חכמה מא"ן שמביא שנחלה מאד וגסס כמה ימים, ובנו הרה"ק מדיוקוב לא ה' יכול לראות צערו של אביו, ואמרו עמו תפילת "נשמת" ועוד תפילות, עד שהגיע הרה"ק בעל הבני יששכר ז"ע ואמר "שירת הים", וכשהגיע לפסוק האחרון וה' ה' למלך על כל הארץ וגו' יצאה נשמתו בטהרה ונסתלק לגנוי מרומים, ביום י"א אייר שנת תקפ"ז, ואמר הבני יששכר כי שורש נשמתו ה' מהשירה, ושם בלנצחוט מנ"כ.

על מצבתו נחרת "יחיד בדורו בחכמת אלקות וביתר שבחים אין לנו רשות כי כן נצטוונו מפיו".

ספריו הקדושים

מספריו נדפסו הספר הקדוש "זרע קודש", עה"ת והמועדים, וספר "אילה שלוחה" עה"ת ובסופו "לקוטי מהר"ם מאביו הגה"ק מלינסק וספר קטן "אמרי שפר" לקט חדו"ת.

ענה הרה"ק מראפשיץ ואמר: כעת בא לפני שאלה על עוף שה' בו חולי כזה והכשרתי, הרי שיכולים לחיות בחולי זה, וא"כ בוודאי יהי' לך רפואה שלימה.

עבודתו

תלמידו הרה"ק מצאנו ז"ע אמר "הכרתי שלשה צדיקים שה' כאדם הראשון קודם החטא, ואחד מהם הרה"ק הזקן מראפשיץ", ידוע שהרה"ק מצאנו כשה' מזכיר את רבו הרה"ק מראפשיץ ה' מכנהו "ער אלתער רב" או "דער הייליגער רב", ואילו את הרה"ק מוידטשוב ז"ע שנסע אליו לאחר פטירתו רבו מראפשיץ כינה בשם "דער רבי", והתפלאו מאד על זה הלא הרה"ק מראפשיץ ה' דבוק וקשור כל ימיו קראו רק "רב" ואילו הרה"ק מוידטשוב שה' אצלו רק שנתיים ימים קורא "רבי", ושאלוהו על זה, ענה, שהרה"ק מוידטשוב שאפ' שאין חקר לתבניתו וקדושתו השיג אותו קצת, לכך קראו רבי, ואילו את הרה"ק מראפשיץ לא התחיל להשיג, ע"כ מתבייש לקרוא אותו רבי, אבל כדיבוריו כך מעשיו כל עבודתו ה' בהצנע לכת ובהסתר לבד ידע מעשיו, ולקח בשביל זה משמש טפס כדי שלא יבין את מעשיו ויספר מה שהוא רואה,

(עיין בספר "חכמה מא"ן" שבזמנם היו הבעל-בתים שוכרים אנשים פשוטים כשומרי לילה, שיסתובבו סביב לביתם וישמרו מפני גניבות, פ"א הלך הרה"ק מראפשיץ באישון ליל לבית המדרש, ומצא שומר לילה עומד על משמרתו, שאלו עבור מי אתה שומר, ענה הלה עבור גביר פלוני, ומיד שאל את הרבי ובשביל מי הרבי שומר שמסתובב בשעה כזו... אמר הרה"ק מראפשיץ דין אהני לי משמש כזה אני צריך שלא יבין מאומה, ולקחו למשמש שלו)

מסופר שפ"א יצא אל החצר בחורף, והביאו עצי הסקה וביקעו, ובחצר היו פזורים השבבים והקיסמים שנשרו מן הביקוע, ולא אספום, התרגו מאד ואמר: הנה אני רואה כבר לאן הולך כל הכסף, זה עולה כסף, ולא אוספים את הקיסמים להכניסם לבית, ולא הביט בשל מה הכעס על פחים קטנים קיסמים שנשרו, למחרת היום ירד שלג, בנו של הרה"ק מראפשיץ, הרה"ק מדיוקוב, יצא החוצה, ולפתע ראה את המנעלים של אביו הק' בחצר, הבין שהוא ערך גלגול שלג, נטל את המנעלים, ושאל את אביו: הא, מה זה עושה בחוץ, אמר לו אביו: מה הרעש, אם "תופסים" האבא הזקן צריכים כך לשמוח, ואז הבינו מדוע כעס על הקיסמים העץ החדים, שהפרעו לו לערוך את הגלגול שלג.

קולו זימר

את יסודות החסידות הציב על שמחה ונגינה, תפילתו היתה בהתלהבות וספק כף על כף ובריקוד, בכל הזדמנות ביקש לצאת

פסח שני ~ ימי הספירה (ב)

הקטלוג הקודש של פסח שני וקדושתו עדיין תולד קדושתו ופסח שני

כמו ר"ה עשית ויוה"כ כמו"כ פסח הוא בחי' ר"ה, וספירה בחי' עשית ושבועות כנגד יוה"כ"פ.
(בית אברהם)

◆◆◆

עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום ר"ל כשלא עשה תשובה ולא העיר א"ע תיכף בתחילת ספירת העומר אל יאמר שאין לי עוד תקוה אלא עד ממחרת השבת השביעית תספרו ר"ל כל זמן שיש אפי' יום אחד מהספירה תספרו ר"ל תוכל להאיר ביום זה כל החמשים בתשובה.
(עבודת ישראל)

◆◆◆

שבע שבועות תמימות תהינה לכה"פ השבתות יהיו תמימות, כולם קודש לה' השבתות של ימי הספירה שיש בהם תוס' הארה כל שבת הוא כב' שבתות ועליהם נאמר אלמלי שמרו בני' שבת אחת מיד נגאלין ובמק"א נאמר שתי שבתות והיינו שבת של ימי הספירה חשובה כב' כל שבת מאלו השבתות יש להם מדה אחרת שכל מי שיש לו לב מבין ומרגיש בכל שבת טעם אחר.
(בית אברהם)

◆◆◆

ואיש כי ימכור בית מושב, הוא הלשון החוטא בברית הלשון אשר היא מסובבת חומר ואין לו התיקון כ"א בתורה כמבואר בערכין ותקוני' תלוי בימי ספירה שבין פסח לעצרת וביום העצרת הוא היובל שבו יתקנו כל בני תורה ויקנו בו שלימות, והיתה גאולה עד תום שנת ממכרו עד שיקבל תמימות שנה שהוא עומד שכל שנה ושנה מקבל תמימותו בימים האלה כדכתי' תמימות תהינה ימים תהיה גאולתו ר"ל ידע בנפשו כי הוא גואל ימים עליונים שנפגמו ואם לא יגאל ר"ל אזי ח"ו יקום לצמיחות לקונה אותו הוא היצה"ר הלוחם עליה עיר ההיא הקטנה ולא יצא ביוכל ביום מ"ת כשיקבלו כל בני תורה תמימותם, הוא בחוץ יעמד ר"נ מהאי כיספוא.
(התם סופר)

◆◆◆

וחמישים יום שבין פסח לעצרת הם שבת של כל השנה כי ימים הללו הוכנו לקבלת התורה כי בכל יום מימים אלו, הוכנו להכנס במ"ט שערי קדושה ואם בימים אלו משמים לב לשוב אל ה' בכל לבבם ונפשם, מכינים לעצמם ליכנס לשערי קדושה למ"ט שערי קדושה.
(קומץ המנחה)

ירבה קצת בשמחה ביום פסח שני כי קדוש היום (מורה באצבע להחיד"א סימן כ' אות רכ"ב). וילמוד ביום זה עניני פסח שני (שלי"ה, הובא בכה"ח סי' תכ"ט סק"ו) והטעם משום דאמרין בסנהדרין (דף ק"א) כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר ודבר בעתו מה טוב, ועיין עוד באשל אברהם (סימן קל"א) שיש נהגין ללמוד פרשת פסח שני והלכותיה ולומר הלל זכר למקדש.

◆◆◆

מנהג חסידים ואנשי מעשה לאכול מצה ביום פסח שני (שער יששכר מאמר פסחא ועירא) ובספר זכרון יהודא כתב שהגה"ק בעל אמרי א"ש וכן חותנו הגה"ק ר' דוד דייטש זלה"ה נהגו לאכול מצה בליל ט"ו אייר שהרי אכילת בשר הפסח שני היה בלילה יעו"ש, וכן נהג רבינו ז"ל שנטל ידיו לסעודה ביום י"ד ובליל ט"ו ואכל מצה בתוך הסעודה.

◆◆◆

שמעתי מכ"ק מרן שר התורה בעל האבני נזר (שליט"א) מסאכאטשאו שהעיר על מנהג העולם שאוכלים מצה בפסח שני ביום ואמאי אין אוכלין בלילה שאז היתה זמן אכילת מצה אם מקריבין את הפסח ונחזק ליישב ואני אמרתי שאפשר הטעם הוא משום דבאמת יש חשש בל תוסיף שאכל מצה באמצע השנה אך שלא בזמנו בעי כוונה ומעתה זה דוקא כשאוכלין ביום אבל בליל י"ד שאז הוא זמנו אם אוכלין את הפסח וידועין דברי הירושלמי בנבנה המקדש בין ראשון לשני מקריבין פסח שני א"כ ליל י"ד אייר בגדר זמנו ושוב לא בעי כוונה ואיבא חשש בל תוסיף.

(כלי חמדה עה"ח פרשת ואתחנן דף כ"ו מדפ"ס ד"ה וכו' א, ועי' שו"ת דברי ישראל ח"א סי' ק"ל בענין זה)

◆◆◆

המנהג שאין אומרים תחנון בפסח שני ובאמת זה לא הוזכר בשו"ע, אבל האחרונים הוסיפו יום זה (עי' פר"ח סימן קל"א סק"ו, וכנה"ג שם הגב"י סק"ב וסידור העיב"ץ לחודש אייר), ויש שנהגו שלא לומר תחנון גם בט"ו אייר הובא בשע"ת שם יעו"ש) אבל אא"א ולמנצח אומרים (אחרונים שם).

◆◆◆

פסח וימי הספירה הם שורש לכל ימות השנה ובדרך שאדם הולך בהם, מוליכין אותו כל ימי השנה.
(נהר שלום)

◆◆◆

מִיר גִּייען אַלע פּתִיחָה!

פּוֹרְתֵּי הַדֶּלֶת

בנין הגדול החדש
בית רחל דרבינו יואל
מ'סאטמאר

וויליאמסבורג יצ"ו

יעדער נדבן, יעדער טאטע, יעדער מאנ"ש
וועט פארזיכערן אז מיר גייען פתיחה דעם זומער בעז"ה

משורת החר מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור כ"ק הגאון הצדיק רבי חיים לייב כ"ץ שליט"א

אבד"ק ור"מ סערדאהעלי

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום א' פרשת תולדות תשפ"ה לפ"ק

אבער כ'האב אזוי געהערט נאכזאגן אז ס'איז זייער א פיינע ישיבה.

גאב"ד סערדאהעלי: יא ברוך ה', מ'לערנט דארט שולחן ערוך אויך, אזוי ווי איך האב געזעהן ווען איך האב געלערנט אין די ישיבות, היינט איז עס שוין בטל געווארן כמעט אין אלע ישיבות. אבער ביי אונז לערנט מען שולחן ערוך, מ'לערנט אויך מוסר.

רבינו: איר רעדט צו די בחורים ערליכקייט, יראת שמים, ווארימקייט.

רבינו קורט את פניו בברכה ויידות ושאל בשלומי

גאב"ד סערדאהעלי הציג את בניו וחתניו הח' שנתלו אתו

רבינו: כ'הער אז איר האט א פיינע ישיבה, און ס'איז געווארן נידעמער ספסלי ביהמ"ד, ס'איז שטארק געוואקסן בכמות ובאיכות (גאב"ד סערדאהעלי שעה אז בקרית לרגל מגבית מיוחדת שערך לטובת החזקת ישיבתו הרמה).

גאב"ד סערדאהעלי: ברוך ה', ס'איז אמת. דער רבי האט דאך געשריבן א בריוו נישט לאנג צייט צוריק, דער בורא עולם האט נאר אנדערש געפירט.¹ קודם כל בין איך מכיר טובה פאר'ן רבי'ן פאר'ן שרייבן דעם בריוו. זייט וואס דער רבי האט געשריבן איז שוין אויך ברוך ה' צוגעקומען נאך א דרייסיג-פערציג בחורים.

רבינו: [בצחות] פאר די בחורים האב איך שוין נישט געשריבן הייסט דאס... כ'האב געשריבן נאר פאר די אלטע...²

ARON TEITELBAUM
GRAND RABBI OF SATMAR
5 Sans Ct. #201 • Monroe, NY 10950
845.783.0994

אהרן טייטלבוים
אבד"ק סאטמאר

ב"ה

כי שפתי כהן ישתחו דעת ותורה ויסקפו ספרות. הנה יורג הא נאן וצדיק, פאר מקדושים, וכן וישב בישיבה אשר כל ימיו לא כיש מאחלה של תורה בחסידות ופרישות, מעמדי התורה בקדושה לעדת ה', כשית רבי חיים יחזקאל כ"ץ שליט"א אבד"ק סערדאהעלי, שיועץ בשערי עיריית המעשרה פקדן קרית יואל יצ"ו לטובת בית אלפנא פורת יקרת לתלמידים מושלמים יראי ה', העוסקת תורת חסידות לשם ולתפארת.

בזאת מצוה רבה לקבל פני הדרתו בכבוד ולסויע כיון שיוכל להמשיך בהרכבת התורה לאורך ימים מתוך תרבות הדעת, ואבקש מאוד מאת המדינים בעם לדנות תחת מנכסיהם בסכומים הנזכרים להחזקת הישיבה, ותיכף לת"ח ברכה בזכות החזקת התורה, כי חיים הם למצואיהם.

ואע"פ ברכה כנה לכבוד הבית הגדול מאדיו, עוד יגוב בשיבת טובת דשן ורגען לתרכיין תורה ויראה ולהאיר עיני בני ישראל מתוך שפע נחת ותרומת הדעת לאורך ימים ושנים טובות, ונזילה תורה שנתנת חיים ללומדי, ביטוי ובטינו תושע ציון ויבנה עיר יהודה בענאל ומבין קרוב.

באעזרה ערשקין לשם והקטנות את ברוית אחכם, ליה למטמנים שנת תשפ"ד לפ"ק, פקדן קרית יואל יצ"ו

י"ט טבת תשפ"ד

1

הגה"צ מסערדאהעלי שליט"א ה' מן האמור לשבות בעיר קרית יואל, לקראת מגבית מיוחדת לטובת ישיבתו החשובה, עוד בחודש אייר דשנת תשפ"ד, ולכבודו הרמה ערך אז כ"ק מרן שליט"א מכתב חיווק לרגל המגבית שה' אמור להתקיים, אולם מחמת חולשת גופו נתבטל הביקור ברגע האחרונה, ונתאחר בכמה חדשים עד חודש כסלו דשנת תשפ"ה.

2

להלן העתק מכתב קודש מוכ"ק רבינו שליט"א לכבודו הרם של הגה"צ מסערדאהעלי שליט"א:

כ'האב אמאל געזאגט, דער פסוק אין משלי (ג, יד) זאגט אויף די תורה הקדושה 'כי טוב סחרה מכל סחורה; ווייל יעדער אומן, יעדער סוחר, האט נישט ליעב קיין קאנקרענץ, אבער ביי תורה איז אנדערש, איינער וואס האט א ישיבה האט ליעב אז א צווייטער האט אויך א ישיבה, דאס מיינט 'כי טוב סחרה מכל סחורה'.

דער התם סופר האט דאס איינגעפירט די ישיבות אין אונגארן. און ס'איז געגאנגען אזוי ווייטער, דער התם סופר ותלמידיו, און תלמידי תלמידיו, אזוי איז עס געגאנגען דור אחר דור. אזוי האט ער איינגעפירט אז די רבנים זאלן מרביץ תורה זיין.³

גאב"ד סעדראהעלי: דער ייטב לב האט דאך אויך געהאט א ישיבה.

רבינו: יא, דער זיידע ז"ל דער ייטב לב מאקע אויך.⁴ נאר דער ייטב לב איז געווען דער ערשטער רבי וואס האט געהאט א ישיבה. כאטש ער איז געווען א רבי האט ער

3

וואו דברי ה' התם סופר" שכתב בענותותו בשנת תקצ"ב שמונה שנים לפני הסתלקותו (ש"ת הת"ס החדשות סימן ל"א)...אני זקנתי ושבתי, ובע"ה לא זכיתי למאור תורה, ואין לי פנאי לחבר חיבורים, אך זה לי משנת תקמ"ו ואילך מלמד תינוקות אני עם בחורים עד שיגיעו ויבינו שאין בי ממש, אז יבואו וישמשו אחרים תחתיהם, וזה חלקי אשר ישאר אחר, ויתר הדברים אני עושה בנתיצה כהולך ע"ג גחלים...

ו"ל החת"ס בצוואתו: בני היקרים ותלמידי החביבים הנמצאים אל תבטלו הישיבה ולמדו יום יום ברבים עכ"פ יב"ה היינו ביום הראוי לומר שיעור זמן הל'ת (הלכה ותוס'). ומה טוב אם בני הנחמד מהו אברהם שמואל בנימין יאמר השיעור ברבים, ואתם תשמעו ממנו כמו שהיה עד עתה.

4

וגעתיק במה שדרש פעם מרן רביה"ק הברך משה ז"ל (בפתחה לתלמידי הישיבות ל"ג בעומר תשנ"ט נדפס בס' אבני שהם ל"ג בעומר עמ' ס"א): ...כ"י ידוע שא"ז הייטב לב זללה"ה ראה שצריך לייסד חסידישע ישיבות, כי הישיבות האחרות הגם שגם הם למדו תורה וגם יצאו משם הרבה יראי ה', מ"מ לא הגיעו הדגוש על חסידות, והפ' של חסידות הוא כמשאח"ל איזהו חסיד המתהסד עם קונו, וכמו שביאר הרמב"ן ז"ל בארוכה פ' קדושים שבלא זה יוכל להיות נבל ברשות התורה, וחסידות היינו שאף מה שהוא היתר ג"כ מונעין מזה, ובלא זה בקל יוכל לנטות מדרך התורה, וע"כ צריך להתנהג בחסידות דהיינו לעשות לעצמו גדרים וסייגים, וגם שהבני בית הבנות והנשים צריכין לילך בצניעות ג"כ בדרך זה לעשות גדרים וסייגים, ולזה צריך כוחות גדולות ויגיעות יתירות שהכל יהי' עדי"ה, הגם שבשו"ע לא כתב דברים אלו, מ"מ סוכ"ס אנו רואים שזה העמיד היהדות בפולין ואלאציען ע"י החומרות שנהגו, ובה הפרט הי' ענין גדול גם בחסידי קאצק שהי' בהם גם הרבה חסרונות, אבל זה הי' מעלה גדולה... עכ"ל.

דאך געפירט א ישיבה.⁵

גאב"ד סעדראהעלי: דער ישמח משה נאך נישט?

רבינו: דער ישמח משה האט אויך געפירט א ישיבה,⁶ כ'זויים נישט צום סוף ווען ער איז געווארן רבי צי ער האט נאך געהאט א ישיבה. אבער בעפאר ווען ער איז געווען יונג האט ער געפירט א ישיבה.⁷

באמת מ'זעהט דאך אז דער ליסקער רב (הגה"ק בעל אך פרי תבואה ז"ל) איז געווען א תלמיד פונעם ישמח משה.

אבער כ'זויים נישט צי סוף ימיו אויב ער האט נאך מרביץ תורה געווען, צי ער האט נאך פארגעלערנט, דאס ווייט

5

וכה היה מרגלא בפומי של מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל לספר עובדא מק"ז מרן בעל הייטב לב ז"ל, דנוע דבתחלת כהונתו של ק"ז ז"ל בעיר סיגעט יסד ישיבה, וקיבץ בחורים צעירים גם בני י"ג וי"ד ולמעלה, ובעצמו למד וטיפל עם הבחורים, והרה"ק מארליץ ז"ל חתנו של מרן הייטב לב ז"ל ובנו של מרן הדברי חיים ז"ל כאשר בא לסיגעט ראה איך שהייטב לב מטריח עצמו כל כך עם הבחורים ולא הי' דעתו נוחה הימנו באמרו שיש בזה משום פחיתות הכבוד, והביע דעתו לפני הייטב לב, ואמר אליו "דער שווער זאל זיך אפלאזן פון די אינגלעך", ואז יתעלה כמו אביו הדברי חיים ויגיע למדרגותיו, ועוד הוסיף לומר שיביא לו עוד מאות חסידים ובעה"ב על יו"ט, ענה הייטב לב שהוא מוותר על המדרגות ועל מאות החסידים אבל על הרבצת תורה לפני התלמידים אינו יכול לוותר.

6

והלש"ק בשו"ת השיב משה (חלק אבהע"ס סי' ס"ח אות ג'): והקשה לי אחד מתלמידים וכו' והשבתני לו וכו' חזר אותו תלמיד ואמר רבי הרשני לומר עוד דבר אחד מה דקשה לי ע"ה הש"ך הנ"ל ואפרש שיחתי ואמרתני בני פתח פיה ויאמרו דברך שאל בני שאל ועליך נאמר תלמיד המחכים את רבו ויתקיים בי ומתלמידי יותר מכולם ובפרט אף שתלמידי אתה בחכמה גדול אתה ממני בשנים, ואלו לפעמים ימים ידברו כי טו"ב אני בשנים וידיד הי' אשר לא הי' כמוהו כל דין שדן קודם י"ח שנים החזיר לבעליו ואם לויתן הועלה בחבה מה יעשה דגי רקק ושילשל קטן כמוני ע"כ ספר דברך ויען ויאמר וכו', וסיים שם וז"ל עכ"ל על קלף ההוא והי' גנוז באמתתתי בין שאר כתבי הידידות ת"ל מן יום ההוא והלאה והנה אף שהי' עלי טל ילדות נראים הדברים נכוחים בעוה"ת, עכ"ל.

7

האון בעל המלוא הרועים (בספר חינוך בית יהודה פ"ה) סתב על מרן הישמח משה אלוף געורי האון:

משאר שבחים • ושמעתי מאלוף געורי כרצ' הגאון מוהר"ר משה נ"י האב"ד דק"ק שינאו שטענין סוף כך שאין לנו לומר רק השבחים המתחילים אלינו. וע"ז לא שייך לומר סימתינו כי אין לנו אומרים רק

ס'אזי רבינו: ס'אזי אזוי געווען נאר אין אונגארן, אין גאליציע האבן די רבנים נישט געהאט קיין ישיבות. ס'אזי דער אטאנרניפאלער רב.⁹ ער האט יא געהאט א ישיבה.¹⁰ אבער ס'אזי נישט געווען ארגאניזירט.

ע"י מה שכ' בתשובה הנ"ל (בהערה הקודמת): ...ואמרת' בני פתח פיר' ויאמרו דבר'ך שאל' בני שאל', ועליך נאמר תלמיד המחכים את רבו, ויתקיים בי ומתלמידי יותר מכולם, ובפרט אף שתלמידי אתה בחכמה, גדול אתה ממני בשנים, ואלו לפעמים ימים ידברו, כי ט"ו"ב אני בשנים, וידיד' ה' אשר לא ה' כמותו כל דין שדן קודם י"ח שנים החזיר לבעליו, ואם לויתן העולה בחכה מה יעשה דגי רקק ושילשל קטן כמותי ע"ב ספר דבר'ך ויען ויאמר וכי... ומסיים שם: ...והנה אף שהי' עלי טל' ילדות, נראים הדברים נכוחים בעזרי"ת, עכ"ל.

ועיי' בס' אוצרות ייטב לב (עמ' תקכ"ב) שמעת'ק מואמו שפירסם הגר"ע הילדעסהיימער ז"ל בשפת דייטש במכ"ע "אייראעליט" בנוגע לתשלומי קרן השהולפנד, וכותב אודות הישיבה באוהעל: באייהל (200 בעלי בתים) היו בומגו של הרב הגאון הקדוש מה"ו משה מייטלבוים בעמח"ס ישמח משה, בהתחלתה 60 בחורים, אך במשך הזמן פינו דרכם לחסידות, בזמן ממלא מקומו מה"ו זלמן לייב ז"ל [מן הייטש לב] היו שם כשהקהילה מנתה 300 משפחות, בערך 40 בחורים, עיי' ש.

להלן כתב הורמנא שכ' מרן הישמוח מושה לתלמידו הגה"ק רבי שאול ליטשיקער ז"ל:

מכתב יד קודש מאת הגאון הקדוש בעל ישמח משה וצ"ל

[illegible]

כפי משה מייטלבוים מפורסמים לא כמוס סקית אודעל וכליל ישיא.

הגה"צ ר' דוד מנחם מאניש באב"ד ז"ל אבדק"ק טארניפאל מגדולי חסידי בעלאו, בעל מחבר שו"ת חבצלת השחרן, נולד בשנת תרכ"ה, ובשנת תרנ"ב תקבל כעב"ד סטריוב, ובשנת תרנ"ד נקרא למלא את מקום חותנו האון רבי יואל משה לאנדא ז"ל ברבנות של יאברוב, ובשנת תרע"ב נבחר כעב"ד העיר טארנאפאל, ונפטר בכ"א בכסיון שנת תרצ"ז.

דוד מנחם מאניש בנר
האבד"ק
טרנאפול.
D. M. BABAD
RABIN
Tarnopol, ul. Perla.

ועיין בתשובותיו (ח"א סימן ל"ה): ...קשה עלי לבטל מהשיעורים קבועין שיש לי עם בחורים מופה, כי זה חשוב אצלי מהכל בעתים הללו, אשר בעו"ה יקר דבר השם ובפרט בגלילות האלה....

ובתשובה אדרת (ח"ג סימן ס"א) מותגל בפני תלמידו לשעבר על שמעטע להשיב לשואלים: ...כי הש"ת סיבב שבאים אלי תלמידים ממקומות אחרים, והלימוד עם תלמידים בדור הזה חשוב אצלי מאד, ומוכרח אנכי ללמוד עמהם שלושה שיעורים ביום ... ע"ש.

וכן הוא כותב הקדמות ספרו: ... ואנכי הצעיר בעוה"ר לא יכיתי לבנים וזכרים, אפיריון נמטייה למרן הקדוש [מהרי"ד] מבטלואי זצוק"ל שיעצני ללמוד עם תלמידים, ובעזרת השי"ת יכיתי ללמוד עם תלמידים הרבה שחשובים אצלי כבנים...

ועיין מזה שכ' לא' מתלמידיו (ח"א סימן ל"א)...אתענג בוה, כי אראה עוד
שנמצאים בחורים עוסקים בתורה ומפללים בה... ע"ש.

יוזיש לציין ברוב השנים שהתגורר במאראנפאל לא החסיר מללמוד את שיעוריו דבר יום ביומו, גם בשבת קודש, השיעורים נאמרו על ידו בפני קהל התלמידים שהתאסף בהשכמה, מתחילה בביתו ואח"כ כשגדל מספרם באולם 'תפארת הדת' שהעמידה לרשותו הקהילה, השיעורים העסיקו אותו כשמונה ועד תשע שעות בכל יום ויום.

וכפי שמעיד א' מתלמידיו: באשמורות הבוקר בשעה 4.30 בדיוק נמרץ, מתחיל היה את שיעורו בגפ"ת, כשהוא לומד לאיטו בקול את הדף הנגמר, מבאר את הפשט, ולפעמים מפליג בשקלא וטריא עם התלמידים או משמיע קושיא ופלפול פעם בארוכה פעם בקצרה, השיעור הזה נמשך כשעתיים.

מקצות החושן ומתיבות המשפט עומד בשלש עותות.

גאב"ד סערדא העלי: ס'איז נישט געווען אזוי איינגעפירט, מ'איז געקומען אין ביהמ"ד און געלערנט. **רבינו:** יא, מ'האט געלערנט אין די קלויזן,¹¹ ס'איז געווען שטארק, מ'האט שטארק געלערנט, ס'איז געווען גרויסע תלמידי חכמים, אוודאי האט מען געלערנט, איבעראל האט מען געלערנט תורה, און אסאך צדיקים און רבי'ס האבן געלערנט מיט תלמידים און בחורים,¹² אבער נישט

בימות החורף היה מופסק לשעה קלה בין שני השיעורים, כדי שלא להחמיץ את זמן קריאת שמע של שחרית ותו לא, אחרי הצהרים חזר ולימד כשלוש שעות את שיעורו לבהורים המבוגרים שרצו להיסמך אצלו בהורמא דרבנן, השיעור התרכז לרוב דיני מקואות ותקנת עגונות, ורק מי שכבר מילא כרסו בש"ס ובפוסקים, מסוגל היה לעקוב אחרי מהלך שיעוריו... ע"כ עדות א' מתלמידיו.

11

עיון מה שכ' מרן הק' בתשו' דברי חיים (ח"ב י"ד סי' מ"י) וגם ישיבות אין מצוי במדינתנו מכמה טעמים נכונים כאשר שמעתי ממו"ח ז"ל מלייפניק הטעם לזה, אבל יושבים חבורות חבורות בבהמ"ד ועוסקים בתורה בגפ'.

כל זה ראיתי להודיע לכ"ת מחמת ששמעתי מבני בלעל מאונגרין שמוציאים דיבה על מדינות פולין שאין עוסקים בפשטי התורה ובפרט החסידים, לכן באהבתי אליו הודעתי שלא יאמין לשפתי שוא, כי להסידים חביבים פשטי התורה עד למאוד, בפרט מי שזיכהו ה' בחכמת האמת יודע מעלות פשטי התורה, ושכל דברי הש"ס בנוי על סודות התורה כידוע ליודעי חז"ן... ועיי"ש עוד איך שמתאר באריכות דרך הלימוד בפולין ואליציע, עיי"ש.

ויש לציין שבקובץ ודברת בס' (י"ל בשנת תשע"ה בקריית זאל) מובא בשם הרה"ג ר' יעקב ווייס שליט"א שרבינו הברך משה ז"ל אמר לו, שהתנגדות של מרן הק' מצאנו ושאר צדיקי דורו לייסד ישיבות, היה מחמת שלא רצו ליקח אחריות על הנעשה בהקוואטירן (דאמטאר - פנימות), עיי"ש. [ועיי' בס' שמואל ברמה מהרה"ג רבי שמואל גאטליעב ז"ל אב"ד פאפא בקונט' מרבה ישיבה פ"ה שומאריך לפרט גודל המכשולות שהיו בהקוואטירן].

ועיי' בס' דרכי הישר והטוב (דף ל"ז עמ' ב) במכתבו של הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא האריך בכמה פרטים שחסידי פולין נהגו בה, ובתוך הדברים כתב גם מענין זה וז"ל: ...ואפי' בעיני תופסי ישיבות שאינם במדינת פולין, הנה גם מנהג זה הוא טוב יותר מכמה טעמים, חדא כי בכל עיר ועיר יש לכה"פ בהמ"ד א', ובקהלות גדולות יש כמה בתי מדרשים, והם מלאים סופרים וספרים ועוסקים בתורה בטהרה... ע"ש.

12

כגון עיון בהקדמת הרה"ק ממאגלינא ז"ל על ספה"ק עבודת ישראל מזקינו המגיד הק' מקאונץ ז"ל, שכתב: ...ה"ה עטרת ראשינו, גאון עוזנו, כבוד אא"י המאור הגדול, הגאון אמיתי, זקן ויושב בישיבה, בשבת תהכמוני של מעלה ומטה לערך חמישים שנה, עם תלמידים חריפים ושנונים, ראש הדור בפלפול וסברא, עמי' שרי' נהורא, מושל במכמני סגולת התורה...

אין א צורה פון א ישיבה. ס'איז נישט געווען ארגאניזירט אז דער רב האט פארגעלערנט, און דער רב האט פארהערט, ער האט געטראגן אן עול פון די בחורים, פון זיינע תלמידים.

דארט אין גאליציע איז געווען ווער ס'האט געוואלט איז געקומען און געלערנט, יא געקומען נישט געקומען, מ'איז געווען אזוי פריי, אזא לויזע ווערטשאפט.¹³ אבער דארט

כמו כן יש לציין שגם הרה"ק בעל דברי חיים ז"ל ג"כ הרציא שיעורין, וכמו שכתבו בניו הק' בהקדמה לדברי חיים עמ"ס ב"מ שלמד מס' הזאת בעיון רב בחבורת תלמידים גדולי תורה יותר מעשרים שנים, וחידש חידושים נפלאים עד למרבה... ע"ש.

והרב מאדא הג"ר מרדכי אליעזר וועבער ז"ל כותב על רבו הק' מצאנו בקונטרס מלחמת חובה (כלל י"ד או"ק כ"א כו"ה וזהו ראיתי): ...ומהדר כבודו ה' כל איש יכול ללמוד האריך לומדים תורה לשמה, בפרט בפסק איך אסף כל חושיו וכוחותיו והתפשט מכל גשמיות, כאשר ישאל איש בדבר אלקים ע"כ.

ובסוף הקונטרס (דף כ' ע"ב) כ': ...נסעתי לצאנו אשרי חלקי שזכיתי לקבל את פני מרן הגאון הקדוש וצוק"ל, אשרי גורלי שזכיתי להתפלל כמה שנים בבית מדרשו הק', תודות להשי"ת שזכיתי ללמוד כמה סוגיות עמוקות והלכות קבועות אצל הגאון הק' וצוק"ל, וכמה חדשים ישבתי שם, ולמדתי בכל שבוע סוגיא א' מענינא דסדרה.

ובקונטרס אופל ובחן (על מנחה לאהל שהוציא לאור הגה"צ מאדא) כ': ...ידוע כי הרב הקדוש ז"ל קבע בכל יום א' ללימוד הלכה ותוס', סוגיא עמוקה ודרש בכל ליל ששי בהסוגיא, ובליל ששי אמר אדמו"ר הגאון הק' ז"ל חילוקא דרבנן בחריפות ועמוקות גדול, והשתוממו תמיד על ההכנה אשר עשה ללימוד זה, טרם פתח פיהו בחכמה הבה את ראשו ודחק בגלגל כמו שעשה קודם תפלתו הובה והק' זי"ע, ואח"כ אמר חריצות גדול במרוצה ולא נתפעל גם מעט מזער אם אמר סברא עמוקה, ברוך ה' אשר זכיתי ללמוד אצלו... ע"ש.

13

ויש לציין מה שמובא בס' דער ערשטער רב ז"ל פין באבוב (פ"א) שהרה"ק רבי שלמה מבאבוב ז"ל יסד ישיבה הראשונה בנאליצא כשכיהן כרב בעיר ווישניצא, ובשעתו ה' לו התנגדות גדולה מכמה נכדי מרן מצאנו ומחסידי קשישאי שהביעו תמהונם לפניו על התייסדות הישיבה, העומד בניגוד לדעת זקינו הקדוש מצאנו ז"ל, והשיב להם במשל, לאדם הולך בדרך בשעה שהאוויר זך ונעים, שאז הוא הולך במלוי שיתעכב בנתיבתו, אבל אם פתאום סוער גשם בחוצות הוא מחפש לו מגן ומחסה מזרם וממטר, וכמו"כ בניד"ד בימי זקניו הק' לא נשבו רוחות וזרות, והי' אפשר להדור להתחנך בנתיב ישר, לא כן בזמנינו, שרוח ההשכלה התחיל לנשב ויכול לכבות האש הבער בלבבות הבחורים, צריכין לעשות מחסה בעד הרוח שלא ישלוט עליהם, ובודאי אם ה' הגה"ק מצאנו בימיו ה' גם הוא מייסד ישיבה.

ואחר מלחמת העולם הראשונה קם בנו הרה"ק בעל הקדושת ציון ז"ל וחידש פרט נוסף בדרכי החינוך שהתחיל להדריך הבחורים בדרכי החסידות, וכמו"כ בימיו קמו עליו חסידים קשישים באותו טענה שקמו

אין אונגארין איז געווען מיט א חשובן, דער רב האט זיך אומגעקוקט.¹⁴ ער האט געהאט זיינע תלמידים, ער האט געוואוסט אז ער איז פאראנטווארטליך פאר זיינע תלמידים.¹⁵

על אביו בדורו, ובס' קדושת ציון (פר בלק) מיישב זה עפ"י משל, שרואים שהממשלה משנה דרכי מלחמת הצבא ממה שהי' נהוג לפני, דעד עכשיו כל מגינים הי' מחרבות שלופות, ועכשיו עושים הגנה מהפצצות וכד' כי בכל פעם צריכין לעשות הגנה לפי גודל כח השונא, וכמו"כ בנדי"ד דמלפנים לא הי' כח השונא לצודד נפשות נקיות חובשי ביהמ"ד, אבל עכשיו נגדל כח השונא ולחמים גם עם בני הגעורים חובשי ביהמ"ד, ע"כ צריך לעשות כח ההגנה יותר חזק, כי באם לא נגין עליהם בעוד מועד, הלא כבר לא הי' אח"כ את מי להגן, ע"ש.

14

עיי' בתולדות החת"ס ז"ל שכתב נכדו החתן סופר ז"ל (בממוא לספרו על עניי חו"ט מנור בית אמת עמוד ב) כתב: אהבתו לתלמידיו היתה נפלאה עד למאוד, והיה להם אב בממונו במועצות ודעת בכל עניניהם עד להפליא, וסיפר לי אחד מתלמידיו שפעם אחת נחלה והיה אז בן ט"ז שנה מקטני טמני תלמידיו, ושם עינא פקיהא עליו בימי חליו בכל אשר היה צריך לו, עד שנרפא מחליו, וזה היה בחודש תמוז, והיתה חליו כבדה, והיה צריך לשמר עצמו שלא יחזור לחליו, במוצאי ט' באב בשעת קידוש לבנה ברב עם בין תלמידיו למאות כרוז קרא בחיל, איה החבור הקטן שהיה חולה בחודש העבר, וקראו בשמו, ותמוז כולם, מה היתה הקריאה אולי הלשינו עליו, עד ששמעו כולם שקריאה של חיבה יתירה נודעת להבחור הקטן מרבו הקדוש, והזהירו שלא לאכול במוצאי תשעה באב מאכלי חלב מחמת חולשתו, והיה לתימה בעיני כל אדם הגדול בענקים אשר בכל יום תילי תילי הלכות ודינים עברו ראשו, וגם עניני מדינות ומדינות ועסקי ופרטי בני אדם עד אין שיעור, כולם הגיעו על ראש צדיק הדור, וגם אל בחור קטן מקטני חיילו הביט על דבר כזה, והוא להפליא.

וכן עיי' מה שכ' תלמידיו של החת"ס הג"ר יעקב הירש הלוי יעבץ ז"ל בס' המור דרור בתיאור לימודו אצל רבינו ז"ל כתב בתחלת דבריו: ...מה תשתחחי נפשי ותהמי עלי בהעלותי על לבי זכרונ השוב... כי היה כאב רחמן לתלמידים, לשבר על לבם ולנחמם מוקשה יומם, ודכירת יומא חדא דקאימנא קמיה, ועיני דמעוות יזלון על רוע מעמדי ומצבני, ונחמני ויאמר לי, למה זה תבכה, החוק בלימודך אל תרף, ולמחר, ויש מחר לאחר זמן, תשוב לביתך בכבוד וגדולה, ותראה סימן טוב בלימודך, ולמי כל חמדות ישראל הלא לההוגים בתורת ה' יומם ולילה, והם מומלכת ישראל, כהנה וכנהנה דבר אלי, עד אשר שב לבי כבראשונה, עיי"ש.

ועיין מה שכ' בעל ליקוטי חבר בן חיים ז"ל שאף הוא תלמיד היה דבוק ברבו הגדול החת"ס שמעיד על עצמו בספרו: ...מורוב אהבה אשר אהבתיו, ומורוב הפגת השניה בימי חליו, נהייתי ונחליתי כמעט משך שנה תמימה לאחר הסתלקותו של מרן לחיי העולם הבא, עיי"ש.

15

עיי' בס' גדולת יהושע (ח"ב) ששמע מהרה"ק מנאסויד ז"ל שפעם אחד שאל אחד את מרן הקדוש בעל דברי יחזקאל משינאווא ז"ע אודות בנו אם לשלחו ללמוד לפרעשבורג בישיבה הגדולה דרשם, והשיב מרן

גאב"ד סערדאהעלי: דער זיידע ז"ל דער סערדאהעלער רב (הגה"ק רבי אשר אנשיל כ"ץ ז"ל אבד"ק ור"ט סערדאהעלי, מח"ס שו"ת ולאשר אמר)¹⁶ איז געגאנגען יעדן פארטאגס - מ'האט דאך נישט געהאט אזוי ווי היינט א דארמיטארי - מ'איז געשלאפן אין די קוואטירן אין די שטאט, האט ער געהאט א רשימה און יעדן טאג פלעג ער גיין צו די קוואטירן זעהן צי מ'איז אויפגעשטאנען, דער זיידע אליינס איז ארום געגאנגען.

רבינו: ווייל ער האט געהאט אן אחריות,¹⁷ יעדער רב האט געוואוסט אז ער טראגט אן אחריות אויף די בחורים.

משינאווא: דער חתם סופר האט אריינגעשיינט יראת שמים אין אללע קוואטירען אז קיינער זאל נישט קומען צו א הרהור עבירה, צו היינט איז אויך אזוי ווייס איך נישט...

אולם יש לציון מש"כ תלמידו של הכתב סופר הגאון ר' משה יוסף האפמאן ז"ל אב"ד פאפא בנוגע לישיבת רבו ואופן ההשגחה (בסוף הקדמתו הראשונה לספרו מן באר מים חיים עמ"ס ברכות) וז"ל: (וכשהייתי בן י"ט שנים הלכתי לישיבה הרמה לישיבת מורי בעל מחבר תשו' כתב סופר, ומצאתי שם חברים צדיקים והסידים ומתמידים וחרפים, ד' מאות בחורים כולם אהובים כולם ברורים, והי' עומדים צפופין בבית המדרש הישן על מקום קטן, מי שלא ראה לא יאומן כי יוספר, ושם מצאתי ונראה כבוד התורה, ומורי ז"ל למד השיעור בסוגי הש"ס בחריפות, והי' דבריו נחמדים כמיתנה מסיני, והי' משיגה על תלמידיו בהשגחה גדולה, והי' שומרים שרואים בחלונות חדרי הבחורים, ובעת הזאת לא הי' אפילו חד שלא הי' מתמיד בתורת ה', כי כאשר ראו התלמידים ואי אפשר לשער בענין אחר אלא שהציץ בו רוח הקודש, והי' מיסר ורודף מי שהי' בו מידות שאינם טובים, והי' מרחיק אותם מבין תלמידיו, עד שהי' ישיבה הרמה בלי שום סיוג ופסולת... עיי"ש.

16

אבי אביו הגה"צ ר' יהושע כ"ץ ז"ל אבד"ק סאמאטהעלי, ואחר המלחמה הי' רב דקהל בית אשר בווייליאמסבורג, מח"ס ויאמר יהושע.

17

עיי' בספר משכיל אל דל (ח"א דף ע"ט): שמעתי ממגודי אמת כשהיה רבינו הגאון (הח"ס) בק"ק מאטסדארף, היה בא במסתרם ובאישון לילה ובראש אשמורות, והיה מודלג שור לבא לחצרות הבתים האלו ששם הבחורים תלמידיו, כדי להשגיח מן החלונות לידע מה מעשיהם.

ועיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רמ"ט) שמרן החת"ס היה נוהג להתענין תמיד אצל הבחורים על מה שדברו בישיבה.

ויש לציון מה שהובא בקן סופר בשמו של הגאון רבי המהר"ם א"ש שאמר, אין אני מחזיק בחור לתלמיד שלא יהא עלי ערבות.

ובספר דרך הנשר מובא שמרן החת"ס סיפר על רבו, שפעם אחת נסע עם רבו למקום רחוק בקפיצת הדרך, ופגשו באדם אחד, ואמר לו מהרנ"א שיבא עמו, והלא סירב, ואמר הרב לתלמידו שיתפסנו בזרוע ויכניסו לעגלה, וכן נעשה למרות צעקותיו וכביותיו, ולבסוף הוברר שהלה היה בדרכו להיכשל לדרת שחת, וברגע האחרון בא קדוש ה'

ער האט זיי מדריד געווען,¹⁸ ער האט זיי פארגעלערנט און ער האט זיי פארהערט.

דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט זיך אויפגעטוהן סוף ימיו – ער האט דאך אסאך יארן געפירט א ישיבה – אז ס'האט נישט פאסירט בימיו אז א בחור פון די ישיבה זאל אוועק גיין פון דעם עולם, ס'איז געווען אמאל אפט, אינדערהיים איז דאס געווען נעבעך אסאך.

גאב"ד סערדאהעלי: דער חתם סופר האט געהאט.

רבינו: יא, דער חתם סופר האט אפשר יא געהאט. אבער דער ייטב לב האט זיך מיט דעם אויפגעטוהן, אז כמשך די אלע יארן וואס ער האט געפירט א ישיבה האט נישט פאסירט אז א בחור זאל אוועק גיין, אזוי האט ער געזאגט. דער ייטב לב האט זיך שטארק אפגעגעבן מיט די תלמידים, און ער האט אפילו געטוהן שידוכים פאר די תלמידים, און מ'האט מודיע געווען אהיים אז ס'איז געווארן א שידוך. אידן זענען געקומען אין די ישיבה, און ער האט אויסגעקליבן א בחור, אזוי איז געווען...

יצויה רבינו להביא כיבוד

גאב"ד סערדאהעלי: דער ייטב לב האט געלערנט בחברותא מיטן זיידן דער קול ארי'¹⁹, ער האט חתונה געהאט קיין אוהעל, און דער ייטב לב איז געווען דעמאלטס רב דארט אין אוהעל.

רבינו: יא דער קול ארי' האט געגעסן קאסט און אוהעל ביי

והצילו מדראון עולם, ובוה פירש מרן החת"ס ז"ל מה שאנו מתפללים להנצל מן השעות הרעות.

18

ועיי' בהקדמה לשו"ת יד רמח מסופר שכאשר נשתדך תלמידו של מרן החת"ס הג"ר בנימין זאב וואלף פוקס ז"ל אב"ד סערעד, קנה לו המו"ל"ח מעיל חדש, והיה אז המאד"ע מראה אדמויות, וחתן דגן יושב אהלים כי אם בתורת ה' חפצו לא ידע שבגד זה הוא מהמאדע, והי כאשר בא מרן החת"ס ז"ל לביהמ"ד, וראה אותו לבוש בגד זה גער עליו בנויפה: ווא האבט איהר דאס חוצפה רעקקעל געטאממען (מהכן לקחתם זה המעיל המחושת), ותלמידו עמד נבהל ומשתומם כאשר שמע זאת, ומרן ז"ל הראה לו זמן רב פנים וועפות, עד שבא התגא דבי נשיאה הג"ר דוד צבי עהרנפעלד ז"ל, והסביר לו שלא היה לו בזה שום כוונה, ורק לפי תעמו לבשו, כי לא הכיר המאדע, כי כל רעיוניו בד אמות של הלכה, ורבינו נתפייס ואמר סלחתו, ע"ש.

19

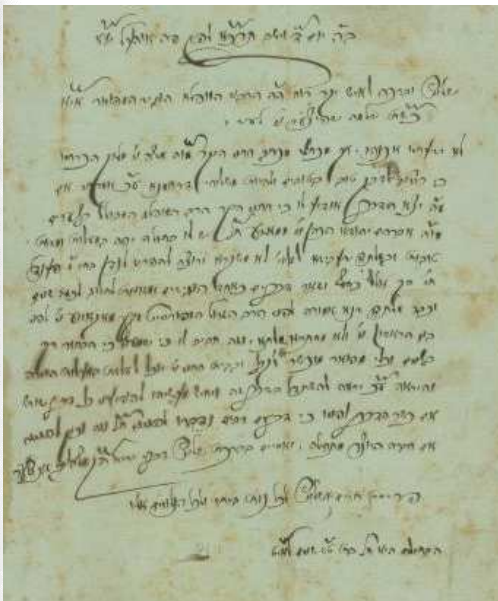
אביו של גאב"ד סערדאהעלי שליט"א, הגה"צ אב"ד סאמבאטהעלי ז"ל הי' בן בתו ותלמידו של האון המפורסם בקש"ת מוה"ר שלמה זלמן עהרנרייך ז"ל אבד"ק שאמלוי, מגדולי חקני הרבנים גאוני וצדיקי אונגארין, בן בתו ותלמידו של הגה"ק בעל שו"ת קול ארי' ז"ל.

זיין שווער, רבי משה לייב גינצלער,²⁰ אזוי האט ער געהייסן. ער איז געווען אן עושר, ווען מען האט גערעדט דעם שידוך פונעם קול ארי' פאר אים, איז ער זיך געקומען באראמען מיטן ישמח משה, אז מ'טראגט אים אהן דעם בחור פאר אן איידעם, און דער ישמח משה האט אים זייער צוגערעדט צום שידוך, עס איז טאקע געווארן דער שידוך, און דער ישמח משה האט נאך געלעבט ווען ער האט חתונה געהאט. שפעטער ווען דער ישמח משה איז נפטר געווארן, און מ'האט אויפגענומען דעם ייטב לב פאר רב אין אוהעל, איז דער קול ארי' געקומען צום ייטב לב, זיי האבן געלערנט אינאיינעם, און ער האט דעמאלטס געשריבן א תשובה, א באקאנטע תשובה, ס'איז געדרוקט אין קול ארי' (בשרית מס' ה' עד סי' ט'), א תשובה אויף ברכת המצות, ער האט עס אפגעשריבן אין א קונטרס האט ער

20

האון הקול ארי' ז"ל נשא בגיל י"ז את הרבנית ע"ה בת הנגיד החסיד רבי משה לייב גינצלער ז"ל מו"ק א' אוהעל, ומגדולי תומכי ואוהדי מרן הגה"ק בעל ישמח משה ז"ל.

להלן מכתב מהרה"ח רבי משה לייב גינצלער אשר כותב בתו"ד "אודיע לו כי חתני היקר הרב המופלג המהולל בשערים מו"ה אברהם יהודה הכהן ממאדע... יש לו בתולה יפה במעלות ומדות טובות..."

ועי' בספר תולדות קול ארי' (דף טו) שהגה"ק מרן הישמח משה ז"ל נתן לרבי משה לייב ז"ל קמיע עבור עכברים שהיוקו בבית מסחרו וכתב עליו אני משה בן תנה משיבע את שר השרצים שילכו מבית חנותו של ר' משה ליב ואל זיוקו לו וכן היה שהלכו משם ולא נשאר שם אף אחד עיי"ש הסיפור.

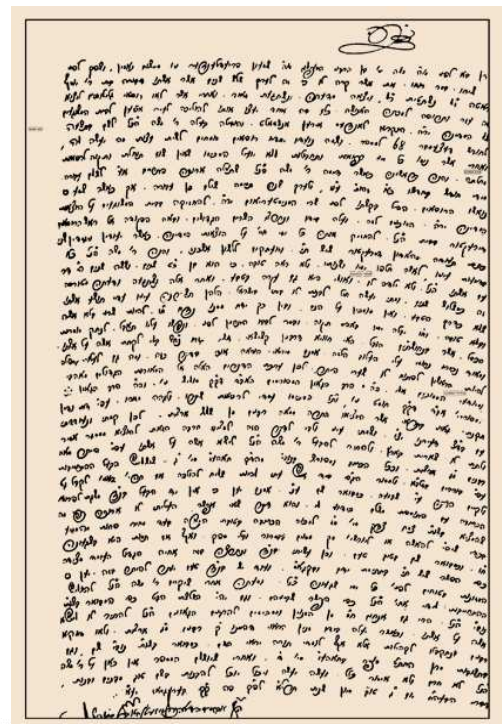
עם אריין געטראגן צום ייטב לב ער זאל זעהן וואס ער האט געשריבן.²¹

איין נאכט האט זיך זיין שווער גע'חלומ'ט ווי ער זעהט דעם ישמח משה, און דער ישמח משה זאגט אים, זעהסט, איך האב דיר גוט געראטן, דו זאלסט נעמען אברהם לייב מאדער פאר אן איידעם – ער האט אים אזוי גערופן, אינדערהיים האט מען יעדן גערופן מיט דעם נאמען פון וועלעכע שטעמל ער קומט, דער קול ארי' איז געקומען פון מאדע האט מען אים אזוי גערופן – האט אים דער ישמח משה געזאגט איך בין געווען ביים ייטב לב, און איך האב געזעהן דעם קונטרס וואס דיין איידעם האט געשריבן, ער שרייבט וואוילעך חידושים. דעם אנדערן טאג, איז דער שווער אריין געקומען פרעגן דעם קול ארי', וואס האסטו

21

וויש לציין מה שב' בס' תולדות הקול אריה (ח"א עמ' קס"ה): בידיעותיו הנרחבות בחכמות הנסתר קיבץ רבינו (הקול ארי') את דברי האריז"ל בספר גדול וחדש מסודר לפי ערכין, והיו בו בקצרה כל דברי האריז"ל מסודרים באופן נפלא, כאשר ראה הגה"ק מסיגאט בעל ייטב לב ז"ל את הספר כתב יד בידי רבינו, ביקש ממנו שישיאלנו לו, וכן עשה, והיה הספר מונח בבית הרב מסיגאט הרבה שנים, למינים כאשר ביקשו רבינו שיחזירו לו את הספר, אמר לו הרב מסיגאט, כי קשה לו בלעדו ומבקש שישיאלנו עוד אצלו וכן נשאר הספר בידי הרה"ק מסיגאט.

להלן כתי"ק של הגאון הקול ארי' ז"ל:

געשריבן, און ער זעהט אז זיין שווער ווייסט וואס ער האט געשריבן, ער האט זיך קיינמאל נישט געמישט אין זיין עסק, האט ער אים פארציילט, אז ער האט געזעהן דעם ישמח משה ז"ל אין חלום, און ער זאגט אים אזוי, איז ער איז געקומען צום ייטב לב און שטוב, און ער האט עס דארט געזעהן, דער געשריבענעם קונטרס.

ביים קול ארי' איז געווען א גרויס חשיבות דער קונטרס, ווייל עס האט א הסכמה פונעם ישמח משה, דער ישמח משה איז געקומען מעולם העליון צום ייטב לב אין שטוב, און ער האט דאס דארט געזעהן, ס'איז געדרוקט אין תשובות קול ארי' א לאנגע תשובה.²²

22

עין בס' תולדות קול ארי' כל הענין באריכות, ובמפתחות לשו"ת קול ארי' סוף סי' ט' גם סיפור כל הענין.

אגב, עיין בס' תולדות קול ארי' שהגה"ק בעל קול אריה ז"ל היה מתלמידי מורן ההת"ס ז"ל ביום התנתנו שהיה בסיון שנת תר"א בק"ק אויהעל, המסדר הקדושין ההג"ק הישמח משה ז"ל שהיה מרא דאתרא, והיה כמה שבועות לפני השתלקותו לחיי עוה"ב, ובקבלת פנים שהיה לפני החופה היה מנהג המקום שהחתן היה דורש בדבר הלכה, ואמר הישמח משה להחתן הקול אריה שידורש ויאמר דבר תורה וחדוש מרבו מורן ההת"ס ז"ל, הקול ארי' ז"ל לא היה מוכן לזה ולא ידע כי כן הוא המנהג לדרוש, אבל ברוב חריפותו מיד פתח ודרש וקשר דברי רבו ז"ל שהיו חרות על לבו, וכעסאים אמר לו הישמח משה וכות החתם סופר וכן עליך שתיכנס לחופה בשעטמו"צ.

להלן מציבת הגאון הקול אריה ז"ל:

ס'איז געווען זייער אינטערסאנט, אז דער ישמח משה איז געווען רגיל צו קומען צום ייטב לב, ס'איז געווען אין וויליאמסבורג א איד ר' מענדל וואלף מיללער, כ'האב אים געקענט ער איז געווען א וויזניצער חסיד, ער האט געהאט א עלטער זיידע וואס האט אויך געהייסן ר' מענדל (חתנו של החסיד המפורסם ר' אברהם יאקאבאוויטש ז"ל תלמיד מרן הייטב לב שהי' תופס ישיבה במאד), ר' מענדל טרינער האט מען אים גערופן, ער האט געוואוינט נעבן אוהעל, טרינער איז נישט ווייט פון אוהעל, ער איז געווען א חסיד פונעם ישמח משה, און ער איז אמאל געווען אויף די יארצייט פונעם ישמח משה,²³ דער ייטב לב איז דעמאלטס געווען רב אין אוהעל, און מ'האט געווארט ער זאל אריין קומען צום טיש, און ער האט זיך פארזוימט, אזוי פארציילט ר' מענדל וואלף די מעשה כ'האב עס געהערט פון אים, דער עולם האט געווארט ער זאל אריינקומען אין ביהמ"ד אבער ס'ווערט שפעט און ער קומט נישט אריין צום טיש, און דער ר' מענדל איז שוין געווען אן עלטערער איד, ער איז דאך נאך געווען ביים ישמח משה, ער האט זיך געדרייט דארט אין שטוב, איז ער געווען זייער נאנט, ער איז געווען א מקורב, האט ער געזאגט אז ער וועט גיין זעהן פארוואס דער רב קומט נישט אריין, מ'ווארט אויף אים און ער קומט נישט אריין, איז ער צוגעגאנגען דארטן אין שטוב וואו דער ייטב לב איז געווען, און האט געעפנט די טויר פונעם ייטב לב'ס צימער, ער האט אויפגעשפרינגען 'דער רבי איז דא', ער האט געזעהן דעם ישמח משה דארט אין שטוב פון ייטב לב, 'אה, דער רבי איז דא', איז ער שוין נישט אריין

23

להלן תמונת האוהל על ציונו הק' של הישמח משה לפני המלחמה:

געגאנגען אין צימער, אבער ער האט שוין פארשטאנען פארוואס ער קומט נאך נישט אריין צום טיש.²⁴ דער פעטער ז"ל האט אמאל געזאגט אז גילוי צדיקים איז א העכערער מדריגה פון גילוי אליהו, טאקע פונעם ייטב לב האט ער עס נאכגעזאגט.²⁵ **נאכ"ד סערהאעלי:** דער זיידע ז"ל דער שאמלוי'ער רב (הגאון הגדול רבי שלמה זלמן עהרנרייך ז"ל מח"ס שו"ת לחם שלמה) שרייבט אין זיינע דרשות, כ'האב עס אליינס

24

ע' בספר תו חיים שעובדא זו היתה ביומא ההילולא של מרן הישמח משה ז"ל שחל בש"ק, ואז ראה רבי מענדלע שבעל ההילולא עומד ביחד עם נכדו מרן הייטב לב ז"ל.

25

ע' בס' זכר צדיק לברכה (ח"א אות שפ"א) שפעם אחת בסעודת היום של חג הפסח סיפר רבינו בעל דברי יואל ז"ל, כי הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל מומאגלניצא ז"ל, שהי' נכדו בן בתו של המגיד הק' מקאזניץ ז"ל, והיה ישן פע"א בליל התקדש החג באותו חדר של זקינו הגה"ק מקאזניץ ז"ל, ובאמצע הלילה שמע כי אחד מקיש על הדלת, והמגיד הלך לפתוח לו, ונתגלה מול עיניו אדם אחד שזקנו היה לבן וארוך, והמגיד דיבר עמו, ואח"כ כשיצא מן החדר, שאל הרה"ק מומאגלניצא את זקינו המגיד מזה"ל: "זיידעש'ן, איז דאס געווען אליהו הנביא?", והשיב לו המגיד: "לא נכדי, כי זה הרבי שלי, הרבי ר' בער, המגיד הק' ממעזריטש ז"ל". וכשסיים רבינו ז"ל לספר סיפור זה, נענה ואמר: "ידוע כי גילוי צדיקים הוא מדריגה יותר גדולה מגילוי אליהו".

ובשנת תשי"ג כ"ח תמוז, סיפר רבינו בתוך הדברים, כי זקינו הק' מרן הייטב לב ז"ל בשעה שהספיד את מרן הדברי חיים ז"ל, אז נזקק מפיו בתוך ההספד ואמר: "ידוע כי זקני הק' מרן הישמח משה בא אלי הרבה פעמים אף אחר הסתלקותו מזה"ל עלמא - והמשיך הייטב לב - "גילוי צדיקים אחר הסתלקותם הוא ביותר מדריגה מגילוי אליהו".

והוסיף רבינו ז"ל לומר, כי באמת קשה להבין, אמאי גילוי צדיקים היא מדריגה יותר מגילוי אליהו, אלא ע"כ צריך לומר כי יש בזה הרבה בחינות, והמשיך רבינו, כי באמת יש להסביר דבר זה גם בדרך הפשטות, כי ידוע כי כשבא אליהו הנביא לעשות את שליחותו בעולם הזה, נתלבש בגוף, ואח"כ כשהזרוע עולה למעלה, פושט את הגוף שעליו, ועולה בלא גוף כלל, משא"כ בצדיקים הקדושים, בשעה שהם באים בזה העולם אין להם גוף כלל, ובכדי לבוא לזה המדריגה, היינו לראות נשמה לבד ללא גוף בעולם הזה, צריכים להיות יותר ממוקד ומקודש, מלראות אליהו הנביא שבא מלובש בגוף.

ומן הנכון לציין שבס' י"ג אורות (ח"א עמ' ע) מסופר שכשהרה"ק התפארת שלמה ז"ל היה בצאנו היה המדובר ביניהם בענין גילוי אליהו, והרה"ק מצאנו אמר שגילוי צדיקים עדיף מגילוי אליהו, וכשמרן הק' אמר דבר זה נחרד התפא"ש, וכשיצא אמר התפא"ש למשמשו בהתפעלות שזה זמן כבר שהיה משתוקק לראות את הרבי ר' אלימלך ז"ל, ועתה כאשר אמר הרה"ק מצאנו שגילוי צדיקים עדיף מגילוי אליהו, הראה לי את הרבי ר' אלימלך ז"ל, עיי"ש.

געזעהן אין זיין כתב יד, שרייבט ער אז ווען מ'האט אויפגענומען דעם ייטב לב אלס רב קיין סיגוט, איז געווען א איד וואס איז געקומען צופארן פון ערגעץ – ער שרייבט אפילו א נאמען – אינמיטן איז געווען אזא קליינער וועג אדורך צו גיין א וואסער, און דער וואגן האט זיך איבער געדרייט און ער איז אריין געפאלן אין וואסער, דער ישמח משה איז געקומען און האט אים ארויס גענומען, און האט אים געזאגט 'פארשטער מיר נישט די שמחה פון מיין אייניקל'.

רבינו: דאס איז געווען ווען ער איז געווארן רב אין אוהעל (בשנת תר"א).

ווען דער ייטב לב איז געקומען ווערן רב אין סיגוט (בשנת תרי"ח) איז דא אן אנדערע מעשה, ער איז ער געקומען פון גאליציע קיין אונגארן, איז ער געקומען דורך אוהעל, און ער איז געווען דארט אויפן ציון פונעם זיידן, און נאכדעם איז ער געפארן מיט די באהן פון אוהעל קיין סיגוט, דארט אין אוהעל – שוין נאך וואס דער ייטב לב איז אוועק פון אוהעל – איז געבליבן דארט א חסידישע חב"ד, כאטש די שטאט איז געווען אשכנזיש, אבער ס'איז געווען חסידישע אידן אויך, דעמאלטס האבן זיך צוזאם געהאלטן די חסידישע אידן ווען דער ייטב לב איז געקומען, און ווען ער איז געגאנגען צו די באהן, זענען די חסידישע אידן וואס זענען דארט געווען זענען ארויס געגאנגען אים באגלייטן צו די באהן, דער קול ארי' איז געווען דעמאלטס א יונגערמאן ער האט געוואוינט אין אוהעל, זיין שווער האט דאך געוואוינט אין אוהעל, איז ער אויך געגאנגען מיטן ציבור צו די באהן, און ער האט נישט געזאגט אינדערהיים אז ער גייט אוועק, ער איז דאך נאר געגאנגען ביז צו די באהן באגלייטן האט ער נישט איינגעמאלדן אינדערהיים, און ווען ער איז אנגעקומען צו די באהן האט ער געקויפט א בילעט ווי מ'האט עס גערופן, און ער האט באשלאסן אז ער פארט מיט, ער האט נישט מיטגענומען די מלית ותפילין, ער האט נישט געזאגט אינדערהיים, און ער איז אוועק געפארן, ער איז פלוצלינג נעלם געווארן, מ'האט נישט געוואוסט אינדערהיים וואו ער איז, ער איז נישטא, מ'האט געווארט ביז ער איז צוריק געקומען, האט מען אים געפרעגט אז דו ביזסט אוועק געפארן פארוואס האסטו נישט געזאגט אינדערהיים ווען דו ביזסט אוועק געפארן, פארוואס האסטו נישט מיטגענומען די מלית ותפילין, האט ער געזאגט אזוי, ער האט נישט געהאט בדעה צו פארן,

ער איז געגאנגען צו די באהן נאר באגלייטן, ווען ער איז אנגעקומען צו די באהן האט ער געזעהן דעם ישמח משה ווי ער פארט מיט, ער איז געקומען מעלמא דקשומ, ער האט דאך שוין נישט געלעבט, האט ער באשלאסן אויפן פלאץ, אויב דער ישמח משה פארט מיט, דעמאלטס פארט ער אויך מיט, במילא איז ער אוועק געפארן אומגעראכטן, און ער איז טאקע מיטגעפארן אויף די באהן.

זכורנו רבינו בברכת לחיים

זכורנו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בבריות השלימות, אריכות ימים ושנים, מזאל קענען מרבה זיין תורה בטהרה פאר אידישע קינדער, להורות את דבר ה' מיט געזונט און מיט אלעס גוטן.

זכורנו סעדראהעלי: אמן, דער רבי זאל זיין געזונט און שטארק, און זאל אונז אלע קענען פירן קעגן משיחין.

רבינו: איך הער אז איר גייט יעצט אין ביהמ"ד, מ'האט אייך דאך מכבד געווען מיט א דרשה, נו, דער אויבערשטער זאל העלפן אז מזאל קענען אויפטוהן, ויהיו נא אמרינו לרצון.

זכורנו סעדראהעלי: בזכותו פונעם רבי'ן, וועל איך האבן א כח פונעם משלה...

רבינו: איר וועט זיכער זאגן גוטע זאכן. דא איז זייער אן ערליכע שטאט, מ'קען דא זאגן אסאך ערליכקייט, די אידן דא אין שטאט זענען מקבל. ס'איז דא זייער וואוילע אידן, מ'דארף זיך גארנישט צוריק האלטן פון זאגן, מ'קען פון אלע ענינים רעדן.

זכורנו סעדראהעלי: דאס אליינס ווייזט אז זיי זענען ערליכע אידן. אנדערע זענען נישט גרייט צו הערן.

רבינו: ברוך ה', ס'איז זייער אן ערליכע שטאט.

זכורנו סעדראהעלי: אז ס'איז דא אזא ראש, אזא מרא דאתרא, איז עס נישט קיין חידוש.

רבינו: דא שטייט מען אויף פארטאג'ס לערנען.

זכורנו סעדראהעלי: כ'הער טאקע אז ס'איז א נחלת הכלל. אזוי הער איך, יעדער שטייט אויף צופרי לערנען.

רבינו: הונדערטער אידן שטייען אויף יעדן פארטאג'ס לערנען, מ'זעהט עס נישט כמעט.

זכורנו סעדראהעלי: אזא גרויסער ציבור אידן קיעה"ר דאס זעהט מען טאקע נישט אין ערגעץ.

רבינו: ברוך ה' ס'איז דא דאדי זייער צניעות'דיגע הייזער, רוב שטאט גייט נישט מיט א פאה נכרית. כ'רעד שטובער פון בעלי בתים, רוב שטאט גייט נישט.

גאב"ד סערהאדעלי: מסתמא וויסט דאס דער רבי וואס

איך פארצייל אלץ, ר' יצחק לעווין (נ"ה, מראשי קהלתנו הק בקרית יואל יצ"ו) האט מיר געזאגט אליינס,²⁶ אז דער רבי ז"ל (מרן הדברי יואל) האט אים געזאגט דעמאלטס,²⁷ אז ער גייט עס יעצט אונטערברענגען,²⁸ ער וועט דרש'ענען, עס איז שוין געקומען די צייט, כ'האב שוין ברוך ה' גענוג אייגענע יונגעלייט, ביז היינט האט ער זיך צוריק געהאלטן, ער גייט יעצט מוהן דערוועגן...

רבינו: כ'האב עס אויך געהערט פון אים, אז דער פעטער ז"ל האט געזאגט ער וויל אהנהייבן מיט הונדערט יונגעלייט וואס מ'וועט גיין ביי זיי אין שטוב אינגאנצן אהן א שאטל - אזוי האט ער גערופן די שייטלעך - ער האט עס אים געזאגט אין פלארידע תשכ"ח, ער קומט אהיים וויל ער זיך נעמען צו דעם, ער האט געהאט אזא ציהל אנצוהייבן מיט הונדערט יונגעלייט, נאכדעם איז ער דאך נישט געזונט געווארן...²⁹

26

הרה"ח ר' יצחק ז"ל הי' מראשי חברי הנהלת הכולל עוד בשנים שהגה"צ מסערהאדעלי שליט"א שימש כראש הכולל דקהלתנו הק' בוויילאמסבורג משנת תשכ"ט ואילך.

27

בשנת תשכ"ח בערך אחר שהתחילו ב"ה החתונות של האברכים מדור החדש שנולדו אחר המלחמה.

28

הענין של הפיאה נכרית שנפרץ אצל תלמידיו אחר החורבן.

29

להשלמת הדברים נעתיק מגיליון זקניך ויאמרו לך' בשם הרה"ח ר' יצחק לעווין ע"ה בענין זה: - איבער דעם ענין האב איך זוכה געווען צו הערן פונעם רבי'ן א פערזענליכן שמועס, ווען דער רבי האט מיך ממנה געווען צו א שליחות וואס ער האט אליין געוואלט עוסק זיין דערין, אבער ליידער לא איסטעע מילתא.

מעשה שהיה כך היה: אין ווינטער תשכ"ח, דאס איז געווען דער לעצטער ווינטער וואס דער רבי איז געזונט געווען, דער רבי איז אוועקגעפארן פר' בא קיין פלארידע אויף אפרוה, ער איז דארט געווען דריי א האלב וואכן, און איך בין דעמאלטס דארט געווען ביים רבי'ן אויף שב"ק פר' בשלח און פר' יתרו. (כעצדעק א שיגע תורה וואס דער רבי האט דעמאלטס גשאט ליל שב"ק פר' בשלח ואכ"מ).

אין איינע פון די טעג האט מיך דער רבי צוגערופן און געזאגט "דו געדענקסט דאך אז איז סאטמאר בין איז געאנגען יעדע שבת אין א צווייטן ביהמ"ד מעורר זיין אז עס זאל נישט זיין קיין פרוי וואס גייט מיט א שייטל" (זה היה אחר שנתקבל ב"ק מרן ז"ל לאב"ד בעיר סאטמאר ועשה פעלים להחזיר העשרה של ציעות חזקת ליושנה כמו שהיה קודם המלחמה הראשונה).

כ'האב דיר שוין געזאגט אז דאס איז מיר געווען א פלא, ווייל אין יענע צייט ווען דער רבי פלעגט ארומגיין זאגן די דרשות בין איך נאך געווען א צוועלעף יעריג אינגל, און איך פלעג נאכלויפן דעם רבי'ן מיט מיינע חברים, איבעראל וואו דער רבי האט געזאגט א דרשה. איך האב אבער נישט געגלייבט אז דער רבי האט דאס אין אכט גענומען, און דער רבי האט געדענקט ווי איך פלעג איהם נאכלויפן איבעראל הערן די דרשות אז מיט אזויפיל יארן שפעטער האט מיר דער רבי דאס דערמאנט.

האט דער רבי ממשך געווען "אינדערהיים האב איך נישט געקענט זאגן איבעראל די זעלבע דרשה, אין איין פלאץ (בביתנו של האשכנזים שהי נקרא "די שול" ששם התפללו "מאדענע אידן" ובימים הללו נפרץ גם שם לילך בשער ממש ח"ל) האב איך געבעטן אנטון שייטלעך, אין אן אנדערן פלאץ (בביתנו של ה'חסידישע אידן") האב איך געהייסן אויסטוהן שייטלעך".

"דא בומענען איז דער ביהמ"ד און די שוהל איינס, ביז יעצט האב איך נאך נישט געוואלט, אבער יעצט (בשנת תשכ"ח שנתרבו ב"ה החתונות של הדר החדש שנולדו אחר החורבן ונתחננו כבר במסודותיו הק' אשר יסד רבינו ז"ל) איז געקומען די צייט, אס לא עכשיו אימית, און מ'דארף טון דערין".

"דא אין אמעריקע איז מיר שווער צו דרש'ענען איבער די ענינים ברבים, ווייל עס זענען דא וואס מ'קען נישט בעטן מכמה טעמים, אבער יעצט איז געקומען די צייט וואס מ'קען טון אין דעם, ממילא בעט איך דיך אז ווען דו גייסט אהיים זאלסטו צושטעלן אן אסיפה פון אנשי שלומינו מעורר זיין וועגן דעם, זאלסטו רעדן מיט הונדערט אינגעלייט, וואס פופציג פון זיי זאלן פועל'ן אינדערהיים אז מ'זאל אויסטון די שייטלעך, און פופציג וואס גייען מיט געדריולט זייד זאלן גיין מיט אומגעדריוולט זייד, אזוי ווי דו מאמעס זענען געגאנגען".

האב איך געזאגט פארן רבי'ן "איך בין דאך א אינגערמאן, אז דער רבי בעט אזא בקשה דארף מען דאך האבן א בעל השפעה וואס מ'זאל איהם אויסהערן און וועלן מקבל זיין פון אים, איך גלייב נישט אז איינער וועט מיך אויסהערן ווען איך וועל זיין דער שליח פאר אזא זאך, אפשר זאל דער רבי רופן אן אסיפה ביי זיך אינדערהיים און דעם רבי'ן וועט מען זיכער צוהערן, אזוי וועט זיין לייכטער צו טון ווייטער".

האט דער רבי געזאגט אז איך בין גערעכט, נאר היות ער איז יעצט נישט אינדערהיים אויף עטליכע וואכן, ווען ער וועט אהיימקומען וועט ער טאקע אזוי טון און ער וועט רופן אזא אסיפה.

למעשה, איז דער רבי דעמאלטס אהיימגעקומען יום ד' משפטים. ווען דער רבי איז אהיים געקומען האט אים אפגעווארט א ים מיט ארבעט אין אלע ענינים, אבער ליידער מעשה שטן הצליח, און קוים צוויי מעת לעת שפעטער איז דער רבי ל"ע אוועק געפאלן מיטן סטראק"ו, ליל שב"ק משפטים שקלים, און נאכדעם איז שוין דער רבי נישט געווען בכח צו רופן די אסיפה.

עס איז געווען זייער שטארק ניכר אז דאס איז געווען אן ענין פון הצליח מעשה שטן, ווייל יענע תקופה ווען דער רבי איז נישט געזונט געווארן איז געווען די סאמע שענסטע תקופה פונעם אויפבלי פון די הייליגע קהילה, די ישיבה, און כולל, און דער רבי האט אין יענע צייט געזאגט קהילה, דעת געווען אז ער שפירט ווי די צייט איז יעצט שוין רייף צו קענען אנהייבן צו טון פעולות אהערצושטעלן די קהילה אויף דעם אופן וואס

גאב"ד סעראהעלי: אינדערהיים אין סאטמאר האט מען נישט געקענט זיין קיין מעמבער אין די קהילה.
רבינו: דער זיידע ז"ל (מרן העצי חיים) האט אין די תקנות פון קליינווארדיין אויך דאס אריין געשריבן, מ'האט נישט געקענט זיין, ווער ס'איז געגאנגען מיט א שייטל, האט נישט געקענט דאווענען אין קלויז.³⁰

ער האט געוואלט, און ארויף ברענגען די דרגא פון צניעות אויף דעם שטאפל וואס ער האט געהאלטן פאר ריכטיג עפ"י הלכה, אבער לא אסתייעא מילתא בעוה"ר.

אבער די פעולה פונעם רבין איז זיכער נישט געווען אומזינסט, און לכה"פ אויף א באגרעניצטן פארנעם איז כאטש געטון געווארן א פעולה צו מוציא זיין רצונו מהבא אל הפועל.

היות אין די תש"כ יארן בין איך געווען דער מנהל פונעם כולל אברכים עפ"י בקשת רבינו ז"ל, און איך פלעג צושטעלן דאס געהאלט פאר די אינגעלייט, האב איך געהאט א שייכות מיט די אינגעלייט, בין איך דעמאלטס בשנת תשכ"ח ארויף אין כולל נאך איידער דער רבי איז אהיימגעקומען, און איך האב איבערגעגעבן די ווערטער וואס דער רבי האט מיר געהאט געזאגט.

די ערליכע כולל אינגעלייט האבן געהערט פון די בקשה וואס דער רבי האט פון מיר געבעטן, און זיי זענען געווען גערישט אז ווי נאר דער רבי וועט אהיים קומען וועט ער אנהייבן צו טון אין עניני צניעות ותיקן הלבוש. זענען געווען אסאך חשוב'ע אינגעלייט וואס האבן זיך שוין אריינגעלייט לעשות רצון צדיק, און זיי האבן באלד איבער געגעבן דעם רבי'ס רצון אין שטוב פאר די ב"ב, און עס זענען דעמאלטס געווען מערערע שטובער פון אברכי כולל וואס האבן זיך פאראכטן דעם לבוש כהלכה, אין א בחינה פון 'סרס יקראו ואני אענה'. ממילא האט דאס עפעס זיכער אויפגעטון למעשה פאר אן התחלה.

וסיפר הרה"ח ר' אלימלך שלמה שווארץ שליט"א מלומדי הכולל באותה תקופה, "ווען ר' יצחק לעווי איז צוריק געקומען אין כולל, האט ער דערציילט וואס דער רבי האט איהם געזאגט, ער האט געבעטן פון די ראשי הכוללים, (הנה"א) רבי הערשל מייזליש (אב"ד שאפראן) און (הנה"א) רבי חיים לייב ב"ץ (אב"ד סערדשעלי), אז ער גייט אנהייבן נעמען חתימות ביי די אינגעלייט וואס וועלן קומען צו די אסיפה ביים רבין אין שטוב, און זיי זאלן העלפן מיט די חתימות".

מען האט אנגעהויבן עוסק צו זיין דערין, צוגרייטן די אסיפה, און דעמאלטס האט פאסירט דער ביטערער אומגליק, טייל אינגעלייט האבן שוין טאקע געהאט זייערע ווייבער אויסגעטוהן די שייטלען, און זיי האבן זיך מקדים געווען צו פארבעסערן דעם לבוש אין שטוב, אבער דער גאנצער פלאן איז דעמאלטס נישט ארויס מהבא אל הפועל".

30

הקלויז היה פקיע שמו' למקום חשוב והתנהג כמנהגי החסידים והיה שם תקנות חזקות שהגה"ק הדרבי תשובה ז"ל ומרן הגה"ק העצי חיים ז"ל חתמו על התקנות, ועיין בס' אגרות שפירין ששם מובא נוסח התקנות, עיי"ש.

גאב"ד סעראהעלי: אינעם רבי'נס ביהמ"ד אין שטאט סאטמאר האט מען נישט געקענט זיין קיין מיטגליד.
רבינו: אין חסידישן ביהמ"ד.

גאב"ד סעראהעלי: יא. מ'האט צום אויבערשטן אז דער רבי וועט נאך מצליח זיין נישט נאר רובו ככולו, נאר כולו ממש, די גאנצע שטאט.

רבינו: ברוך ה' מיאז זייער ערליך דא. ס'איז דא אסאך משפחות וואס די עלטערן גייען נאך אזוי, און די קינדער גייען בעסער ווי די עלטערן.

גאב"ד סעראהעלי: מיטן רבי'נס כח.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: דער אויבערשטער זאל העלפן אריכות ימים ושנים, און א שיבה טובה, אורך ימים בימינה ובשמואלה עושר וכבוד, דער אויבערשטער זאל העלפן מיזאל קענען זיצן על התורה ועל העבודה מיט אלעם גוטן, און תמיד מבשר זיין בשורות טובות.

גאב"ד סעראהעלי: אמן, דער רבי זאל זיין געזונט און שטארק, פירן דעם גאנצן כלל לאורך ימים, על מי מנוחות ינהלינו ביז צום גואל צדק במהרה בימינו.

ומרן הברך משה ז"ל (כד"ת זאת חנוכה תשנ"ה) סיפר פעם בענין זה, וזתו"ד: וסיפר לי תלמיד מקורב מאממו"ר ז"ל שהי' דר בקליינווארדיין, ונפשו חשקה מאוד שכ"ק אבא מארי יתאכסן אצלו בביתו שבנה אותו מחדש, והסכים לו כ"ק אבי ז"ל בתנאי שיביא ויראה לו מה שלובשת אשתו על ראשה ויביא לו, ולא הסכים אממו"ר ז"ל להתאכסן אצלו מאחר שאשתו הלכה עם פיאה נכרית

וכן ידוע שמרן העצי חיים ז"ל היה ממייסדי התקנות בהקלויז, וכן מצויה להתקנה בה"ל: אות ב' אסור לשום אשה לבא בעזרת נשים בפיהא נכרית שקורין שייטל וכו' - ראו לנהוץ לבאר באר היטב שאסור לשום אשה לבא לענו' בשום מין שייטל יהי' מאיזה מין שיהי' ובאיזה אופן שנעשה בלי שום חילוק כלל... [וגם הושיאנען החדשים העשויים ממשו' שנמשכין מהם חוטי הערב וחוטי השתי נשארים בין שעשוין באופן זה על פני כלם או אפי' נשארו במקצת מקומות כמו רצועות קצרות הם בכלל האיסור זו, כי כן הורה גבר בגוברין כ"ק אדמו"ר האגון הצדיק המפורסים כו' מרן מו"ה חיים צבי ט"ב שליט"א אבדק"ק סיגוט יע"א בתשובתו אלינו המעותקת בפקס בפרטי-כל] ולפי זה אסור לשום אשה לבא לקלויז עזרת נשים וזולת בזשיאן כמקדם או בטייל.

ועיי' בס' ומושה היה רועה (ח"א עמ' קל"ה) שמרן העצי חיים ז"ל גם התפלל שם כמה פעמים וניהל שם שולחנותיו, וכן בשב"ק האחרון פר' וארא בשנת תרפ"ו ערך שולחנו בהקלויז הג"ל, ועיין בס' ברך משה (פר' וארא) שמובא הד"ת שאמר העצי"ח באותו שב"ק. וכן עיין בס' זקניך ואמרו לך (ח"ב עמ' קס"ז) בשם א' שהיה בשב"ק פר' וארא בשנת תרפ"ו עם הרה"ק העצי חיים ז"ל בעיר קליינווארדיין, ושם היה השבת האחרונה עלי אדמות.

מעמד המדור המקודש יחדיל
בשעה מקדום
במל"ס הוא יומא רבה

בשעה 7:15 לפנות ערב

בשעות התפילות המעמדות המעמדות המעמדות
התפילות המעמדות המעמדות המעמדות

נאזי התפילות
התפילות

דברות קודש
ע"י כ"ק מרדכי דאמ"ק שליט"א

בשעה 8:15

תפילת מערב
בשעה 9:10

ספירת העומר
בשעה 10:00

הדלקת הנרות
התפילות

התפילה

במל"ס ל"ג בעומר תשפ"ו

במל"ס ל"ג בעומר תשפ"ו

בשעה 7:15 לפנות ערב

כ"ק מרדכי דאמ"ק שליט"א

לפני מנעם הדוד לקה ישימתי כ"ק מרדכי דאמ"ק שליט"א

הקהילה

יעננו בקו"ל

מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

היות שהגיעו לשולחן המערכת עשרות מכתבים ובהם הערות והארות על גליונינו המוגדל לכבוד חג הפסח העל"ט, אמרנו להעתיק מהם כמה ידועות והערות חשובות בענינים שונים, כדי להרחיב ולהעשיר את קוראנו הנאמנים, וישמע חכם ויוסף לקח

הערה א'

במדור 'משולחן מלכים' (שיחה א) הובא על מה שמרן רבינו שליט"א דן בארוכה על מכשירי השמיעה, רציתי להוסיף שנוכחתי בעת שהגאון רבי שריאל רוזנבערג שליט"א גאב"ד הביד"צ של הגר"נ קארליץ זצ"ל הגיע לפרוס בשלום מרן שליט"א בזמן שהותו בעירינו בפר' ויצא העל"ט בעת הנסיעה הגדולה, ודנו ביניהם בד"ת בסוגיות שונות, עד שנסתובבה השיחה אודות מכשירי השמיעה, ואז גם העלה מרן שליט"א בפניו אותה השאלה של שמא יתקן כלי שיר, ומרן שליט"א לפלל עמו בדעת החזו"א זצ"ל בהשתמשות בעלעקטרי"ק יש איסור בונה, ומסתמא יתפרסם השיחה בגליוניכם, ורק מראה מקום אני.

אגב, מן הענין לספר שהגאון הנ"ל הגיע בלוויית הגר"א אוסטרן שליט"א בעל מחבר ספרים הנודעים 'הערות וציונים' על הש"ס (כ"ד חלקים), והגאון רבי שריאל הציג אותו לפני מרן שליט"א שהוא חיבר ספרי הערות וציונים, והפטיר שמסתמא בארה"ב לא נודע הספר הלז. נענה מרן בהתפעלות, 'בוודאי שאני מכיר את הספר ואני מעיין בו הרבה'..., ולראיה, חזר מרן שליט"א על חידוש א' שראה בספרו ממש לפני בואו לארה"ק, וסיים – איני חולק על החידוש..., רק רציתי להראותך שאני מעיין בספרך.

הערה ב'

היות שבגליון חג הפסח היה נידון ארוך בין מרן שליט"א עם הגר"מ ווייסמאנדל שליט"א מנייטרא בדעת הגאון החזון איש זצ"ל באיסור השתמשות בעלעקטרי"ק, אמרתי לנכון להציג שיחה נאה שנתפרסם בהגליון הנפלא 'בחצרות סאטמאר' לקראת חג השבועות אשתקד עם הגאון הישישי רבי חיים שלוי קליין שליט"א מרבני קהלתנו הק' בב"ב שסיפר על דין ודברים שהיה לו עם החזו"א באיסורי שבת, ואעתיק חלק מהשיחה:

השואל: עם דרייט זיך ארום א שמועה אז ער האט אייך געשיקט מיט עפעס א שליחות צום הגאון הגדול דער חזון איש זצ"ל

הגרח"ש קליין שליט"א: דאס איז געווען, ווען מען האט געלערנט מס' שבת, ווייל ווען איך בין געקומען אין ישיבה האט מען געלערנט חולין, האט מען געלערנט גאנץ חולין פון הכל שוחטין ביז כמעט סוף די לעצטע צוויי פרקים דף אחרי דף, דערנאך האט מען געלערנט מס' שבת, און מיין רבי הרב וואזנער ז"ל האט געוואלט אז דער חזו"א זאל קענען די תלמידים.

ווייל דער חזו"א איז דאך דער וואס ער האט מציע געווען פאר הרב וואזנער צו מאכן א ישיבה, ער האט נישט געהאלטן ביים מאכן א ישיבה, האט ער אים געזאגט, איך זעה שוין דא א בנין פון צוויי שטאק, [ער האט אנגעהויבן צו מאכן די ישיבה ביי זיך אין די דירה, ער האט געוואוינט אויף די ערשטע שטאק, און מען האט ארויס געדינגען אויבן (די העכערע שטאק) דארט איז געווען די ישיבה].

האט ער מיר געזאגט איך זאל גיין מיט להבחל"ח הגאון ר' יצחק צבי שפרינצלעס זצ"ל (רב שכונת גבעת הוקח ומדייני בעלזא) צום חזו"א רעדן מיט אים אין לערנען, מיר זענען אריינגעקומען צום חזו"א, דער חזו"א איז געלעגן אויף זיין בעט, אזוי אנגעלעהנט כדרכו מרוב חולשתו, האט ער געפרעגט וואס האט איר צו רעדן, ר' יצחק צבי האט געזאגט א גאנצע שווערע רמב"ם און געפרעגט א שווערע קשיא אויף א ווארט אין רמב"ם, ער האט אויסגעהערט די קושיא, האט ער געזאגט זייער גוט, 'אבער האט ניט קיין פאראיב'ל' [ד.מ. זייט נישט ברוגז] און האט געוויזן מיט זיין פינגער אויף די ספרים שאפע דארט האב איך א רמב"ם א אמסטרדם דרוק, האט ער געהייסן אראפ נעמען, און דער חזון איש האט אויפגעמישט דעם רמב"ם, און ער ווייזט אים אז דארט איז די ווארט נישט דא, און ער זאגט אים 'איז א ראיא אז אייער קושיא איז גוט.... ווייל דארט שטייט דאס נישט, דאס איז געווען די תשובה פונעם חזו"א.

און איך האב אים געפרעגט מיין שאלה, שטייט אין גמרא (שבת מו, ב) א נר הדולק בשבת איז מוקצה, ר' יהודה האלט נר שהדליקו בו באותו השבת, אפילו ס'איז שוין אויסגעלאשן איז מוקצה, מינו דאיתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולא יומא, ר' שמעון האלט ניין, אז ס'איז נישט קיין מוקצה, פרעגט די גמרא סוכ"ם נר הדולק בשבת איז ר' שמעון מודה אז ס'איז מוקצה, פארוואס איז דאס מוקצה, זאגט די גמרא וועלסט מיר וועלן זאגן ווייל איך האב מורא ער וועט דאס טראגן, וועט ער קומען לידי כיווי וועגן דעם טאר ער נישט מטלטל זיין, זאגט די גמרא ר' שמעון האלט דאך דבר שאינו מתכוון איז פטור, א כלל זאגט די גמרא צום סוף, אלא הנח לנר שמן ופתילה הואיל דנעשה בסיס לדבר האסור, זאגט רש"י לדבר האסור 'לשלהבת'.

תוס' איז מסביר אז נר איז טייטש די לייכטער, ער דארף זאגן אז דער שמן איז געווארן א בסיס לדבר האסור, ווייל אויב נישט איז די לייכטער נישט אסור בטלטול, ווייל דאס איז א בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי, ווייל דערי נר איז א בסיס פאר די שמן מיט די פתילה אויך, וואלט געדארפט זיין מותר וועגן בסיס לדבר האסור והמותר, דערפאר זאגט די גמרא אז דער נר מיט די שמן מיט די פתילה אלעס איז א בסיס פאר די שלהבת.

אבער פארוואס די שלהבת אליינס איז מוקצה ווייסט קיינער נישט, האב איך געפרעגט דעם חזו"א פארוואס די שלהבת איז מוקצה, האט ער מיר געזאגט 'האט נישט קיין פאראיב'ל נעמט ער ארויס א חזון איש אויף שבת, ער מישט אויף, און ער ווייזט מיר אז ער פרעגט דאס, ער רעדט איבער דעם, איך האב אריין געקוקט.

בקיצור דער תירוצ' איז געווען אז וויבאלד דער נר וויל מען ס'זאל ליגן אויף א פלאץ, ער האט מייחד געווען א מקום אין ער איז דאס נישט מטלטל, איז דאס געווארן מוקצה, איך האב דאס קיין מאל נישט פארשטאנען בשעת וואס אלע ברענגען פונעם חזו"א דעם תירוצ', איך האב צעהן קשיות דערויף, אבער דאס האט ער מיר געזאגט, דאס איז געווען די שמועס ביים חזו"א דעמאלטס.

הערה ג'

בשיחת מרן שליט"א עם הגאון מגייטרא שליט"א חן במי שאכל בטעות מצות מצוה של חבירו ונודע לו אחר עריכת ליל הסדר, האם צריך לאכול עוד פ"א או לא, ומרן שליט"א הקשה לדעת אי מהני מחילה למפרע.

הנה **בשערי תשובה** (סי' תרנ"ח ס"ק ו') מביא מחלוקת אחרונים לגבי ד' מינים אם שייך מחילה אחר המעשה, דהב"ר יוסף סובר כהמשאת משה דיצא למפרע, ובס' גבעת פנחס ובגט מקושר חולקין על המשאת משה, ובס' **הליכות אבן ישראל** מהראב"ד ירושלים רי"י פישער ז"ל הניח דברי המקילין בצ"ע, ובמשנה שכיר יש לו אריכות בזה ע"כ יש בזה מחלוקת הפוסקים.

הערה ד'

בשיחה הנפלאה של מרן רבינו הברך משה ז"ל עם האדמו"ר הדברי שלמה מבאבוב ז"ל הוזכר את תלוות הפוסקים על הגאון המהרש"ם מבערזאן ז"ל על שהקיל בהרבה מקומות.

יש לציין את לשונו החריף והנורא של הגאון האבני נזר ז"ל על שיצא השמועה שהגאון המהרש"ם התיר את המאשין מצות, וכה כותב:

שמעתי ותרגז בטני, כי נתעורר מחדש לעשות מצות על מאשין, וכבר התעוררו הגאונים הצדיקים והאמתיים ה"ה כבוד אדמו"ר"ם זצ"ל מגור והגאון הקדוש ר"ח זצלה"ה מסאנדז והגאון הקדוש ר"א זצלה"ה מטשעכנאווי לאסור אותם בהחלט, יען כי טומאתם בשוליהם ותחתיהם תעמוד הבהרת כי חמין המה.

אך הראה להם מכתב מהרב המתיר הוא הרברש"מ מבערזאן שהתיר גם מצות אלו, אך מה יועיל זה בהיתרו, הכי גדול הוא מהרב מלעמבערג רבי יוסף שאול ז"ל שהתירם, ועם כל זה לאשר גדולים הנ"ל אשר קטנם עבה ממתניו בתורה וביראת שמים אסרום בהחלט נתבטלה דעתו, וידוע כמה הרעיש אדמו"ר זצ"ל מגור על מצות אלו, "עתה מה יוסיף הרב מבערזאן בהתירו, ומה יערוץ הזכוב בשריקות קולו בין הכפירים", וכבר קיבלו במדינתנו דעת האוסרים והוא במדינתנו איסור תורה ממש.. עכ"ל האבני נזר.

אך יש לציין שהגאון מטשעבין ז"ל נענה ואמר: איך האב געקענט דעם פלוג [המהרש"ם], א שיינער פלוג געווען, ער האט געקענט כל התורה כולה על רגל אחת...

כמו כן מן החובה לציין שבשו"ת **אבני נזר** (ח"מ סי' ל"ו) כותב האבני נזר על השואל שהביא לו סימוכין מהספר מושפט שלום – והוא ספרו הראשון של הגאון המהרש"ם, והוא כותב שם בפירוש שאינו יודע מיהו, עיי"ש.

הערה ה'

על המאמר הנפלא בענין שתיית לחיים אחר התפילה רציתי להוסיף:

עיין בס' **אוהב שלום** שהרה"ק מקאמינקא זצ"ל אמר שהכוס משקה אחר התפילה מצילנו מן השקר, פירוש דאם שואלין איזה יהודי אם התפלל כבר היום אזי אינו יכול לענות כלום דאם יענה לא, הרי זה שקר, דהלא התפלל באמת, ואם יענה כן, אף זה שקר במקצת, דהאם מיקרי תפלה כזו תפלה? א"כ איפוא אינו נמלט מלומר שקר בכל צד, אבל אם יענה כבר שתיתי היום "לחיים", אזי אין בזה שום צר שקר דהשתיה בודאי שתיה היא.

בספר **מפי ספרים וסופרים** מסופר שפעם אחת הגיע הרה"ק מריזשין ז"ל למקום אחד אשר היו שם אנשים אשכנזים מגאליציע, אשר הם היו משכילים בחלקם, ובאו האנשים האלו ושאלו אותו מדוע אצל האנשים האשכנזים אחר גמור התפילה מתיישבים ולומדים משניות, משא"כ אצלכם החסידים אחר גמור התפילה מתיישבים לשתיית משקה, שכך היה נהוג אז בין החסידים לעשות לחיים אחר התפילה.

משמשו של הרוזינער הרה"ח ר' יוסף ז"ל שו"ב, אשר הוא היה אומנתו לשמוח במילתא דבדיחותא את הרה"ק מריזשין והוא היה חסיד נעלה ידוע כשומר הברית והיה אדם חריף, וכיון ששמע שאלה זו נענה מיד ואמר מדוע לא תבינו יהודים אשר כמותכם המתפללים בקרירות בלי שום חיות, 'איר דאוונט טויט', משום כך אחר מי שאינו חי אומרים פרק משניות, אבל אנחנו החסידים המתפללים בשמחה ובחיות הרי שאדם חי צריך לכוס יי"ש.

נענה הריזשינער ואמר "א וויץ אהער א וויץ אהין", אבל הטעם האמיתי לשתיית לחיים אחר התפילה, משום שהתפילה הוא במקום קרבן, וכיון שכן הרי יכול להזיק לו מחשבות פיגול ולחלול, והבעל דבר הרואה שיהודי הולך להתפלל ולהקריב קרבן הוא מנסה להכשילו במחשבת פיגול, לכן אחר גמור התפילה מתיישבים לשתיית "לחיים", וכיון שהשטן רואה שישבו לשתות לא איכפת ליה מזה, ולכן יכולים אז לאחל שהתפילות יתקבלו והשטן אינו מקטרג וזה יכול להועיל לפעמים יותר מהתפילה עצמה.

ועיי' בס' **ילקוט מאורי אור** שפעם באיזה יומא דהילולא כששתו לחיים אחר התפלה, נענה הרה"ק ר' מנחם נחום מראחמיסטריווקא ז"ל, ושאל בדרך צחות מדוע אין שותין לחיים קודם התפלה, ותירץ מיד, דלכן שותים דוקא אחר התפלה, משום דמעלין בקודש ולא מורידין, שהחשיבות של שתיית לחיים בהתאספות חסידים ביחד, עולה על חשיבות התפלה.

דער טאטע ז"ל איז געווען א בערגעגעבן פאר די מוסדות יטב לב באריצט דין, געלויבט דעם הייליגן באשעפער, אונז דאסן מיר זיצער א שיינע קהלה א קהלה מאה וחשובה אין ירושלים אין בני ברק, אין בית שמש, בלויסט אין סאזי דודע.

די מוסדות זענען געווען ביים פעטער ז"ל דאס טייערסטע ווי זיין פארמעגן. פון אלע מוסדות איז דאס געווען ביי אים די הייליגסטע:

ער האט געזאגט

מוסדות יטב לב איז די ערשטע צדקה פאר אלע צדקות.

דער טאטע ז"ל כל ימיו האט ער געפרוט געוואלדיגע פעולות לשמרת מוסדות יטב לב. ס'טוט אביסל וויי, אז ביי אונז איז דא אביסל חסדון רבני, מפאדשטייט נישט וואס ביי אונז דארף עס מיליגע מוסדות יטב לב. ספעללט א חסדון רבנה דאס חשיבות פון מוסדות יטב לב.

וועגן דעם וויל איך זאגן דא בפני כל אנשינו,

דנקות אונז'ע און פערטער ז"ל, דער טייטש פון די מוסדות, און פון שאטען ז"ל, און דאך וויפיל שייכות וואס מ'האט מיט מוסדות יטב לב ווי ווייט די מוסדות זענען ביי אים חשין.

ובאותו לילה א גרויסע פליכט אויף יעדן אייגענעלענס איד מאג'ש עס געבן א גריס חשובה יעדעס יאר, א בעל הבית לכל הפחות מוויינט דאלער א יאר. ווימסוק מוסדות לון חשמים.

התורה והלכה

מאת ר"ק מרדכי רבינו הגד"ק שטייטש

אצטל סעודות הילולא של רביה"ק בעל ברך משה זייע
בענין מוסדות יטב לב

ימון נאבן אתון

סבא אדא יא

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

אחד עצי זית

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

הענין והפולחן של המעלה על הענין במעלה עליון בדרך המעלה והפולחן

ימון נאבן אתון

